

Бинка Пеева

НАРЪЧНИК ЗА КАНДИДАТ-МИНИСТЕРШИ

millenium

БИНКА ПЕЕВА
НАРЪЧНИК ЗА КАНДИДАТ-
МИНИСТЕРШИ
МОЯТ ОПИТ С РАЗНИ НЕЩА
И ХОРА

chitanka.info

Бинка Пеева е известно име в българската журналистика, особено от периода на в. „Репортер 7“ — първия частен вестник, на който тя е съсобственик и главен редактор.

Новата ѝ книга също е репортерска — тя пише за нещата от битието ни без евфемизми и без недомлъвки.

Мнозина я смятат за нахална и безсрамна. Нейното верую в литературата е истината. Погледът ѝ към живота е ироничен и подчертано самоироничен, а опитът ѝ — автентичен, а не изсмукан от маникюра. Затова ще ви разсмее, но също ще ви накара да поразмишлявате.

Забавлявайте се!

ДЕСЕТ РАЗКАЗА

ЗА ПОЛЗАТА ОТ ЧЕТЕНЕТО

В началото на втори курс във Факултета по журналистика някой ми донесе писмо, адресирано с моето име, изпратено до канцеларията. Беше абсолютна изненада, че някой ми пише в Софийския университет, след като живея на 500 метра оттам. Подателят, подписан не на плика, а вътре в писмото, се казваше Кръстан, работещ в Министерството на външната търговия, напълно непознат, и ме молеше да му се обадя на еди-кой си телефон по важен за мен въпрос.

Моята седемнайсетгодишна любопитна личност реагира по указания начин — обадих му се. Имаше трепет в тоя неочакван контакт. Тогава бях влюбена в Анастасис, един колега, грък, дошъл в София от Румъния, където били емигрирали родителите му след полковнишкия режим, или след войната, вече не помня, обаче Анастасис (2 метра, гръцки профил, тъмноруса къдрава коса — помните ли, скъпи колежки) — не заемаше цялото ми съзнание и тая външна търговия доста ме заинтригува.

Така че се срещнах с Кръстан, мисля, че беше във „Варшава“ на „Царя“. Или в „Ялта“, което си беше студентско заведение тогава и там можеше цял ден да се виси на едно турско кафе за 16 стотинки.

Кръстан се оказа малко дъртичък според тогавашните ми разбирания — да е бил около 30. Не беше красавец, но беше изтупан костюмар, правеше впечатление. Разговорът ни вървеше някак объркан и безсмислен и все се чудех кога ще почне да ме сваля (всички мъже така правеха) и как внимателно да реагирам — „фирмата“ му ме респектиреше.

Докато в един момент осъзнах, че мъжът срещу мен говори странни неща — за току-що отминалата ми лятна бригада и за мое писмо, което се тълкувало като вражеско... Ама аз преди няма две години бях получила от гимназията характеристика, в която пишеше „Одобрява мероприятията на народната власт“. И сега — вражеско? Нищо не разбирах. И какво общо има това с външната търговия, аз учех журналистика? Какво значи вражеско? Какво писмо?

Кръстан ме подсети за кое писмо. Тогава пишехме яко. Бях изрисувала поне на десетина страници от тетрадка на една приятелка цялата мизерия, в която попаднахме няколко софийски девойки на бригада в село Расово, май беше, или в съседното Аспарухово? Михайловградско тогава, близо до Лом. Много се смяхме с двете Диани и Уляна, докато го пишех: за непраните от десетилетия чаршафи, в които лягахме с дънки и якета, за да не повърнем, ако ги докоснем, за ръчната помпа в двора, от която струята имаше сила да убие теле, а чешма в къщата нямаше, за сватбата в дома на нашите хазяи, на която не ни поканиха (!) за по една чорба от петел... Такива веселби. На тая възраст всичко е веселба.

Е, това писмо е било разтълкувано като вражеско. Мина ми през ума да питам как Кръстан от външната търговия знае за него, изобщо как друг, освен получателката, може да знае, но не посмях. Не толкова осъзнавах, колкото усещах интуитивно, че съм попаднала в нещо неясно и заплашително.

... но няма страшно, каза ми към финала Кръстан, ще докладвам, че всичко е наред с тебе! — или нещо подобно, в тоя смисъл. Продължавах да не разбирам на кого ще докладва и пак не попитах, но бях благодарна, че „всичко е наред с мен“. И до ден-днешен, разсъждавайки със задна дата на фона на по-късно добитите от мен знания за ДС, не знам дали е имал задача, и каква задача, или сам е решил да ме провери (все пак фино ме сваляше), но аз бях с „железен произход“ — татко бе родом от село, съседно на Правец. Така че се разминах без последици. По-късно получих от него пощенска картичка — примерно от Сингапур, и това беше. Забравих историята.

След най-малко десет години в редакционния бюфет разпознах външен човек — не, не Кръстан, а Иван. Иван ни беше тогава командир на въпросната бригада, мъжкарски образ (изкарахме една свалка), и виждайки го след толкова време, аз му се зарадвах и го прегърнах. Като си тръгна Иван, един колега, мисля, че ми беше приятел, ме попита някак подозрително: откъде си толкова близка с др. Илиев? От студентска бригада, какъв е той, викам? Ми той отговаря за нашия вестник по Държавна сигурност!

Ето така се напаснаха фактите. Иван, командирът, сваляч, китарист, пиянде и купонджия, е бил и цензор. Сигурно дебелината на писмото ми е предизвикала интерес. Възможна е и друга версия —

писмото беше до Виляна, една приятелка, която си пишеше с един италианец, а после се ожени за него и замина за Болоня. После се разведе и се ожени за друг италианец, но това е извън темата. Така че може писмото ми да е „прихванато“ в София заради получателката. Но пък наскоро Комисията по досиетата извади една от девойките от анонимност...

Както и да се е случило, по едно време хазайката ни сложи съвсем нови чаршафи, хрущящи и хлъзгави от фабричната кола, чак синкави от чистота.

Абе, четяха едно време хората.

ГОЛЯМАТА ИТАЛИАНСКА ВЪЛНА, РАЗВЕДРЯВАНЕТО И ДРУГИ СВЪРЗАНИ СЪБИТИЯ

Към седемдесет и втора — трета година имаше някакво поредно „разведряване“. За по-младите обяснявам, че с това политическо понятие моето поколение е много на „ти“ — аха, да си метнат бомби двете суперсили, пък вземат, та се откажат. Бомбите — атомни, ядрени, такива... А като се откажат временно, и ето ти разведряване! Голяма радост настъпваше.

Та в началото на 70-те (вярното е 80-те, както ни учеха едно време, не знам дали не го промениха от умствен мързел) имаше разведряване. Даже много голямо. Дотолкова, че от Италия през тези две-три разведрени лета запристигаха едни готини момчета — с малки симпатични коли, с хубави дрешки (италиански, все пак, тогава хубави дрешки тук бяха само донесените от чужбина, а дори най-елементарните неща се купуваха „с връзки“ и от Кореком), отворени и дружелюбни, приказливи, пъстри. Такива у нас няхахме.

Българските девойки масово бяха заплениени. В резултат доста скоро мнозина невинни италиански момчета пострадаха чрез женитба.

* * *

Карах летния си стаж в Бургас, в местния вестник „Черноморски фар“. Избрах го, защото обожавам морето и поради благоприятното обстоятелство, че в този град имаме много близки хора, при които нашите ме пращаха през лятото още от времето, когато ходех по плажа голичка. Компания си правехме с Виляна, тя пък имаше роднини в Бургас, а мечтата ѝ бе да се ожени за французин. Обаче тогава заприиха италианците. И „френската връзка“ се стопи пред очите ми. Виляна престана да говори за Франция и започна да пуска „фаровете“ — големите си зелени очи — по разнообразните усмихнати сладури, които дефилираха из бургаските заведения, говореха високо на мелодичния си език и също фиксираха девойките по масите. Докато

една вечер в „Приморец“ нацели своя Бруно — тънък, жилав, рижав и много луничав красавец. И пламна любовта!

Само като скоба — не се бях замисляла досега — как сме могли двете с по стотина лева, дадени от родителите ни за месеца, да вечеряме почти всяка вечер в „Приморец“, най-люксовия хотел-ресторант в Бургас? Но вечеряхме, даже с десерт, и сами си плащахме сметката. Плюс бутилка бяло вино от време на време.

Този Бруно имаше приятел, Микеле, симпатичен момък, но между нас искри не припламнаха. А женитба в Италия за мен въобще не беше привлекателна перспектива — аз бях завършила първи курс на любимата си журналистика, естествено, че ми предстоеше да уча, да се дипломирам, после бляскава кариера! — и провинциална Болоня не можеше да ме отклони от мечтата ми.

Вследствие на тези малки местни събития Виляна се ожени и замина, а аз просто продължих да следвам. Разведряването скоро приключи, оставяйки трайна следа само в живота на отделно взети граждани, но не и на човечеството като цяло.

Но студентският живот ме интересуваше повече от световната политика. Най-разведреното време в живота ми.

Денонощен купон. Родителите на състудентката ми Малина работеха някъде в Северна Африка и апартаментът им, на 5 минути от Университета, беше редовен терен. Само едно беше кофти, че не съм от провинцията, за да не се разправяме непрекъснато с нашите. Нощем се приплъзвах вкъщи, но обикновено ме усещаха. След някое прекалено голямо закъснение на другия ден ме наказваха, като не ми даваха редовните 50 стотинки, което си беше неприятно — стюардесата струваше май 45 ст., а слънцето кутия — 32, но все пак не пушех много, така че се оправях. Кафето в „Ялта“ беше 16 ст., 50 стотинки ми стигаха за цял ден, обаче като ги няма...

Вечер задължително — „Стария Берлин“, на ъгъла на пл. „Народно събрание“. Беше готина кръчма, днес биха я нарекли култова, леко претенциозна — все пак на пъпа на София! — имаше жива музика и дансинг, и много прилични цени, както и портиер. Зад гърба на този чичо беше закрепено голямо стъклено табло в кафяво с черен надпис: Заповед! Отдолу бяха изброени куп забрани, не помня всичките, но едната гласеше: „Забранено е влизането в ресторанта на жени с панталони!“.

Надписът е бил там отпреди моето време и вече не се спазваше, но всеки път ме стряскаше. Може би затова ходех с едни полички, които все пак се забелязваха при взирание. Късото вече не беше на мода, само много късото. Модерен беше и черен лак за нокти, но понеже нямаше по магазините, си го произвеждах чрез изпразване на пълнител от химикалка в шишенцето. Беше малотраен продукт, но ефектен. И евтин. А барманът Юли все ме питаше дали и на краката ноктите са ми в този цвят. Да, лъжех го аз изкусително, но знаех, че никога няма да ги види.

Някъде по това време американците се изтеглиха от Виетнам, но войната продължаваше, тепърва северните комунисти щяха да завземат южните „прозападни“ и да направят една ми ти народна и демократична република... или май беше социалистическа... На американците сигурно този факт им е направил силно впечатление, но на нас тук не особено. Тая война така ни беше писнала! Вестниците и телевизията само с нея се занимаваха години наред, поради абсолютното отсъствие на каквито и да било проблеми тук. Тук имаше само възходящо развитие и „все по-пълно задоволяване на потребностите на народа“. През 1972 г. партията прие т.нар. „Декемврийска програма“, според която през 1980 г. в България щеше да е построен комунизмът. Студентите няхаме друга грижа, освен да го изчакаме няколко години.

По това време мама тръгна да убеждава татко да купят апартамента, в който живеехме. Той беше много против. „Абе, жена (изключително дразнещо за мама обръщение!) Идва комунизм! Хората гледат да се отърват от имотите си, ти — да купуваме!“ Мама, като печена дребнобуржоазна македонка, сложи по македонски ръцете на кръста и му отвърна: „Кой се отървава, бе? Сляп ли си? Виж Митко — апартаменти и на двамата сина купи, строи вила в Кокаляне! Само ти вярваш в тия глупости!“. Въпросният Митко, приятели с татко, беше много близък сътрудник на Т. Ж. Аргументът на мама беше необорим. Купиха апартамента въпреки очакването на идващия комунизм.

За нас с Малина очакването се случваше в „Стария Берлин“, който ни стана нещо като роден дом. Е, първо си вечеряхме по къщите. „Кой харчи пари за ядене?“ Беше адски неизискано да се яде в ресторант, при положение че няма пари за пиене. За толкова кръчмарски години само веднъж ядох постен гювеч в „Грозд“, за трийсетина стотинки, много вкусен, беше спасителна акция. А пари нямаше по подразбиране. И въпреки това всеки път пиехме, много. Тогава конякът беше на мода, а с келнерите имахме непрекъснати разпавии, защото ни носеха гадно бренди „Слънчев бряг“ вместо „Плиска“, и дори да не е било така, ние — като познавачи! — не можехме да пропуснем демонстрация на опит и знания, така че те връщаха брендито до бара, и после ни го носеха отново. Как пиехме без пари? Бодрата ни група седеше възбудена и въодушевена, поръчваха се коняци с кола, а Нецо казваше: „Все ще мине някой да плати!“.

Нецо, известен като „ловчанския пич“, учеше право, а за баща му се знаеше, че е най-свиреп прокурор в града им. Но Нецо беше купонджия и неистов простак, а с големите си черни мустаци приличаше много на един соцплейбой, син на партийно величие, и се случваше келнерите да го сбъркат. Не се шегувам. Тогава минавахме метър, така стана веднъж дори в „Панорамата“ на хотел „София“, сега е „Радисън“. Тръгнахме си, без да платим, а салонният управител ни съпроводи чинно до изхода. Предполагам, че същото е правел и истинският соцплейбой. Нецо вървеше подходящо наперен и надут, ние след него, а портиерът раболепно му държа бежовото пардесю, без да получи бакшиш.

Обаче този номер имаше малък капацитет, рядко можеше да се използва. Но ловчанският пич имаше право — до края на купона все се случваше някой да мине и да плати сметката, предполагам, за да поседи при нас заради веселбата. Друг път Малина имаше някакви пари от родителите си, или успяхме да съберем стотинки и левчета. А в най-отчаяните дни, когато никой не минаваше да плати и се очертаваше скандал, Нецо хистерично обявяваше, че отива да се обади на Цонка, наричана от него Цоциера Африканска, невзрачно момиче, влюбено явно до полуда в него. И Цонка идваше и плащаше, той

благосклонно я канеше на масата, а след още два коняка издаваше заповед: Цоцо, влез под масата и ми направи един минет! Поради нейната тъпа реакция аз изобщо не можех да я жала. Тя мрънкаше: „Стига, бе, Нецоооо“, без да му прави минет под масата, но усещането за гадост беше подобно.

* * *

След есенната бригада Египет нападна Израел навръх еврейския празник „Йом Кипур“^[1]. Към нападението се присъединиха Сирия, Ирак и Йордания, Израел отблъсна нападението, мина в контранастъпление и истински ги уплаши, но великите сили прекратиха войната. Въпреки фактите, ние тук осъдихме „агресията“ на израелската държава, това беше „линията“ на Партията и на соцлагера. Вестниците се пълнеха и със заклеяващи статии срещу Пиночет^[2], който беше направил в края на лятото преврата срещу Алиенде^[3] и методично изстребваше комунизма в Чили. Излезе (кажи-речи от нелегалност) прочутият двутомник на Симеон Радев „Строителите на съвременна България“^[4], но никой от курса не успя да си го купи — чак такива връзки няхаме. Скоро умря президентът на Франция Помпиду^[5], което възкреси прекрасния съветски виц: Брежнев приема френския президент, сътрудник му шепне: Вот тот — месьо Помпиду... А Брежнев го пита, леко обиден: А где самый Пиду? (За по-младите: „пом“ е съкращение от помощник, много обичано от совсоца, както и „зам“, все още и ние си го ползваме.)

Така се учехме на „журналистика“, но толкова се и учехме...

Специално ние с Малина имахме трудна учебна година. Едвам събирахме подписите за семействата, без които не можеше да се явиш на изпити. Влачейки се към Университета след изтощителен купон (понякога вземахме такси за по-малко от километър), веднъж в парка срещнахме висок мъж на средна възраст, много познат, поздравихме го и взехме да се чудим кой е. Накрая решихме, че е актьор, примерно от „На всеки километър“, но не му помним името. На другия ден в кабинета му в Университета установихме, че е наш преподавател, доцент. Той беше известен, че не дава подписи на хора с отсъствия.

Ние нямахме присъствия... Една от нас фалшифицира подписа му, но не казвам коя. Оригиналът се оказа много крив и труден.

Сесията напредваше, а ние още събирахме подписи. Напълно разнебитени, влязохме в изпитите, без да сме учили, то кога? Мен ме скъсаха по политикономия, макар че много четох. Под учебника слагах 2–3 коли от „Отнесени от вихъра“, неподвързана, която Малина бе изкопала отнякъде, и ми прехвърляше, след като изчете поредната част. Политикономията никога не я разбрах, но си взех изпита следващата есен, вече порядъчно бременна, със застрашителен корем, и никой не можеше да ме скъса.

Понякога купонът се развихряше в „Грозд“. Компанията в „Грозд“ беше друга.

Тук например можеше по всяко време да бъде открит Пери. Доста по-голям от нас, безделник по призвание и убеждения, но с прекрасно чувство за хумор. Веднъж ни разказа за сина си, който по биология имал урок за паразити и питал баща си какво точно е паразит. Пери почнал да му обяснява, че това е същество, което живее на гърба на друго..., когато тъща му се намесила: „Паразит е баща ти!“. Но Пери беше много приятен човек, ако не живее на гърба ти. Весел, интелигентен, не се налюскваше като Джека. Макар че понякога му се налагаше да влиза в търкалите на Джека, защото бяха приятели. А Джек и търкали не беше неочаквана комбинация, и не беше добра. Джек, особен тип. Челюстите му излизаха доста извън очертанията на скулите, едни много зверски челюсти. Всъщност Джек беше добър човек, само алкохолът го променяше и тогава най-умното беше да си тръгнеш, за да не си наблизко.

Те двамата бяха реставратори, твърде разпространена тогава професия сред мързели и алкохолици. Не знам какви са днешните им колеги, но по онова време Камен реставраторът, друг образ от „Грозд“, облегнат върху ватмана в последния трамвай, му беше наредил от „Дондуков“ да завие по „Раковска“, където живееше. „Аз съм Камен реставраторът и живея до пожарната! Моля, заведете ме вкъщи!“ Не, такава табела нямаше написана, но всички знаехме посланието. То и ватманите го бяха научили.

После изведнъж Джека записа история във Великотърновския университет, където баща му бил професор. Не го подозирах дори. Излезе от схемата, изчезна от „Грозд“. Надявам се да не е станал учител.

Компанията обичаше таралежа на Пери, на име Плашимир. Пери го вземаше понякога в кръчмата, сипваше му бира в металния пепелник и му даваше някой димящ фас. Съществуто ставаше общително и безстрашно, но името Плашимир не беше случайно. Пери разказваше, че след бирата и никотина бедният таралеж, явно с махмурлук, в дома му се скривал под гардероба. И ако Пери е в стаята — не излиза. Ако го няма — пристъпва много внимателно навън, но при отваряне на вратата се шмугва обратно под гардероба. Но обичаше бира, няма спор.

Мъчно ми беше и за кучето на Валди. Валди имаше огромен апартамент на „Витошка“ и никакви доходи, родителите му бяха по чужбина. В този апартамент нямаше дори един сгъваем стол, всичко беше продадено. Само палатка в хола. В нея спеше Валди, а стените на хола беше изрисувал с море, плаж, палми... Къмпингуваше. За покриване на някои разходи беше намерил авангарден изход. Беше поканил да живее при него без наем свой колега от Уганда, може би не само заради стипендията му. Този Ник, огромен добродушен чернокож, когато се запознах с него, вече не получаваше стипендия, но псуваше на перфектен български. При Валди имаше задача. Ако някой звънне, Ник отваря вратата и казва: Господарят е вкъщи! Или: Господарят го няма!

Така си съжителстваха сговорно, обаче кучето на Валди не излезе дълголетник. Беше овчарка, невидяла разходка няколко години и през това време хранена по изключение. Валди и Ник понякога хапваха в мензата, но забравяха кучето. Един ден забелязахме мръсни следи по стените у Валди, които зацапваха точно линията между морето и пясъка, а той ни обърна внимание към поведението на кучето. И тогава видяхме как бедното същество се подпира по стените от глад.

Е, това последното е само съмнение.

Ник живееше в България без надежда, че ще се прибере някога в Уганда. Дошъл да следва през седемдесета година, а през 1971 неочаквано станал политически емигрант. При посещение в чужбина президентът на Уганда Оботе^[6] бил свален от генерал Иди Амин^[7] Дада, който започва да изтребва наред няколко племена, някъде към 300 000 жертви, та го нарекоха „кървавия“. Сред тях роднини на Ник. Предполагам, че след 1979 г., когато генералът на свой ред е свален, Ник е успял да се върне в родината си, но не съм в течение. Тук, преди да му спрат стипендията, учеше право, което едва ли е било по-приложимо от българските му псувни където и да било в Африка. Простете двусмислицата — имам предвид конкретно нашето право. И пак простете! — имам предвид единствено, че законите са различни навсякъде. Без повече извинения! Впрочем, Оботе си е виновен сам. След преврата, който преживява десет години преди това етиопският император (прокламиран като пряк потомък на Соломон и Савската царица) Хайле Селасие Първи^[8] докато е в чужбина, той никога повече не тръгва по света без цялото правителство, синовете си, генералитета, ковчежника (а пък дъщерята на въпросния ковчежник — *sik* — е била съученичка на първия ми съпруг, Бог да го прости, в Художествената гимназия в София, той имаше снимки от абитуриентския си бал с нея, готина мацка!) и пр. Отсъствието от страната е критичен момент. Кадафи също го знае и също си води целия антураж навсякъде. Няколко години по-късно го видяхме в София, забавна гледка. Оботе се е предоверил, това се наказва. Отсъствието от столицата дори се наказва! Преживява го Хрущов — докато се плащика из Черно море, е свален.

За купона у Малина мога да разказвам два дни, но и две думи стигат: много луд. Появяваха се и изчезваха хора, алкохолът се лееше... Но понякога свършваше, а денонощният магазин — все му сменяха режима, но или не е работел след 11, или не сме имали пари, та веднъж изпихме еднолитровата бутилка на бащата на Малина, пълна с лавандулов лосион за бръснене. На градус беше към 90, така че го разредохме със сока от няколко буркана ягодов компот, а резултатът беше неописуема гадост. Но се изпи. Нашият състудент Иван, бивш моряк (на устния кандидатстудентски изпит за

журналистика беше още в казармата и се яви с избелялата синя униформа), ни разказваше как по време на дълго плаване изпивали одеколони „Тройной“ (невъзможен совбокрук с ужасна воня), а корабът им миришел на бръснарница, щото пикнята им неизличително попила в палубата. Иван беше пич, но и той с кофти пиянство. Просто изперкваше, непредсказуемо. Веднъж във „Варшава“, на „Руски“, ни подари на двете с Малина по букетче кокичета, след третата водка повдигна масата и я тресна на пода, а кокичетата изяде за мезе. Имаше любим номер: на някой купон се засилва към отворения прозорец и скача на черчевето му. Случи се веднъж и на петия етаж, олюля се и само чудо го спаси да не се разбие долу. Хубав човек, Бог да го прости, умееше да ти изкара акъла.

* * *

На следващата пролет се влюбих и забременях. Слава Богу — именно в този ред и свързано с един мъж. Можеше всякакви кофти варианти да изпълня — да се влюбя в един, а да забременя от друг, или да забременя от един, а после да се влюбя в друг...

Извадих късмет в случая. Ами ако бях забременяла от него и после да се влюбя — пак в него? Тъпо. Той ще ти надува корема, а ти ще му се влюбваш? Тогава нямаше спин и презервативите бяха дефицитни, а сексуалната революция, макар и потайна, яко се вихреше. С известно закъснение спрямо Запада, но може би пък побурно? Пазехме се главно по древния метод, изразен в един тогавашен ироничен лаф: „Шъ въ замоля — съмету вѣнь!“. О, помня и едно руско стихче (руски се учеше от първи клас до трети курс в университета), с което приятелките се поздравявахме:

*Во дворе цветет акация
самая счастливая здесь я!
У меня сегодня менструация
значит не беременная я!*

Никак не беше необичайно едно забременяване изневиделица. Сигурно този факт е подсетил партийно-държавното ръководство да приеме един указ, с който редовните студентки майки получаваха 80 лв. стипендия. Осемдесет лева си бяха сериозен доход! Абортите бяха практически забранени за нераждали жени или майки с едно дете.

По същото време в съседна Румъния със забраната на абортите там Чаушеску беше произнесъл една знаменита реч: Можем да внесем стомана, жито, петрол, каквото си поискаме — само румънци не можем да внесем! Инфото за тая реч у нас вървеше като слух, но в интернет неотдавна намерих потвърждение — произнесъл я е. Друг е въпросът, че малко по-късно той реши Румъния да изплати външните си дългове и така закопа народа си за десетилетие. Румънците гладуваха страшно и отчайващо, някоя от организациите на ООН беше обявила официално, че в страната има протеинов глад. В Европа. Протеинов глад в Европа. Кое е най-бързото животно? — питаше се в един виц, — което успее да прекоси Румъния, без да бъде изядено...

У нас др. Живков приблизително тогава обяви, че „вече изхранваме две Българи“, а следващата цел е да станат три! Да, глад у нас нямаше, затова пък външният ни дълг е започвал тайно и устремно да расте, ще го плащат и внуците ни. Не знам вече кое е за предпочитане...

Солженицин по това време написва „Архипелага ГУЛАГ“^[9].

Но в онази пролет нищо подобно не би ме заинтригувало, дори и най-секретното.

Най-доволни от моята бременност, парадоксално, въпреки крехката ми възраст, бяха татко и мама. След като се проведеха кръстосаните разговори с противниците и се изясни, че няма пречки да се оженим, нашите се успокоиха — значи край на непрекъснатите скандали около моите закъснения! Друг ще ми бере гайлето, да се оправя! Ще си седна на дупето и повече няма да ги тероризирам! След години татко ми призна, че са ми бъркали в джобовете и чантата дали нямам пари (проститутка) или неидентифицирани вещества (наркоманка). Жалко, че никога не му разказах за откачения купон. Но

той си знаеше как пият студентите — сам го бе преживявал, все пак. Въпреки това като дойде на една бригада да ме види, не беше щастлив — селският кръчмар го беше светнал, че е в режим на непрекъснати доставки, изпива се и последната шльокавица.

През лятото се ожених, а през септември взех две поправки — по журналистическа стилистика и по неотразимата, невероятна и недостижима за мен политикономия, по която тройката „по бременност“ ми се видя като шест плюс. Огромният ми корем ме спаси още веднъж, в началото на януари, на изпита по „исторически материализъм“. Няма да обяснявам какво означава това заклинание — който е бил, знае, който не е бил — не ще разбере. Хашек има в „Швейк“ една история: добрият войник като цивилен е редактор в списание „За животните“ и започва да „открива“ и описва несъществуващи видове — сернистокореместия кит, лукавия благинар, едливия вол, сепийната инфузория и еленската нервозна пачуха. Същата научна стойност притежават „философско-историческите“ постановки в истмат, но не умирахме от смях с тях, защото ги зубрехме и ни изпитваха, а преподавателите бяха тежки инфузории и нервозни пачухи. Две седмици преди да родя обясних на доцентката по истмат, че световната социалистическа система, за която в учебника имаше дебела глава, още не е съвсем световна (макар че ще стане, допълних убедено). Тя зяпна и в унес ми писа 3, очевидно „по бременност“ и просто да ѝ се махна от главата. Както се казваше тогава: Скъсали те по истмат? — Благодарите се, че не са те арестували!

Разведряването си беше заминало, конвергенцията (имаше теория, че соцът и Западът постепенно ще се сближават и мейби ще се слоят) беше пратена във фризера и беше изхвърлена от него на торището само петнайсетина години по-късно, като предвоенно замразено месо, внесено от днешен български разбойник. Италианските момчета никога вече не се върнаха на такава мощна екзотична вълна.

Аз родих първото си дете.

Започна животът.

[1] Йом Кипур — „Ден на изкуплението“ или „Денят на страшния съд“ — един от най-важните празници в юдаизма. Ден на покаяние и опрощение на греховете. Празнува се на десетия ден от месец Тишрей (октомври), първият месец от еврейския календар. — Бел.devira ↑

[2] Аугусто Пиночет (1915–2006) — чилийски държавник, военен лидер, капитан-генерал. Идва на власт с военен преврат през 1973 г., който сваля социалистическото правителство на президента Салвадор Алиенде. — Бел.devira ↑

[3] Салвадор Алиенде (1908–1973) — чилийски политик със социалистически и комунистически убеждения и президент на Чили (1970–73). Самоубива се след военния преврат, при който е свален от власт. — Бел.devira ↑

[4] „Строителите на съвременна България“ е книга на българския публицист и дипломат Симеон Радев написана през 1910–1911 г. и посветена на изграждането на Третата българска държава. В трите ѝ тома подробно са разгледани политиката, историята, икономиката и задкулисите интриги в първите няколко десетилетия след Освобождението. — Бел.devira ↑

[5] Жорж Помпиду (1911–1974) — френски държавник, министър-председател и председател на Петата република. Властта му е белязана от възхода на икономическа и техническа модернизация на Франция, както и по-нататъшното развитие на европейските институции. Литературен критик, ценител и преподавател по литература и изкуство, основател на Музей Помпиду на модерното изкуство в Париж — център Помпиду, както и автор на антологията на френската поезия. — Бел.devira ↑

[6] Милтън Оботе (1924–2005) — политик и президент на Уганда. Първият министър-председател на страната. Мандатът му като президент е белязан от някои икономически постижения, но главно с нарастващ авторитаризъм. След военния преврат, при който е свален от власт, Оботе емигрира в Замбия. — Бел.devira ↑

[7] Иди Амин (1928–2003) — президент на Уганда през 1971–1979, създател на един от най-бруталните тоталитарни режими в Африка, генерал и след това фелдмаршал на армията на Уганда. След свалянето на Амин от власт, жертвите на неговата репресия са около 500 000 от 19 милиона граждани на Уганда. — Бел.devira ↑

[8] Хайле Селасие I (1892–1975). В превод от езика Ge'ez — силата, властта на Светата Троица — последният император на Етиопия (1930–1974), който идва от легендарната династия на цар Соломон. Начело на борбата срещу италианските окупатори по време на Итало-етиопската война през 1935–1936. Един от основателите на Организацията за африканско единство. Считан е за един от най-богатите хора на земята. През 1974 г. е свален от военните. Починал 1975 г. Най-често срещаният вариант за смъртта е: удушен от Менгисту Хайле Мариам (войник, политик и държавник на Етиопия). — Бел.devira ↑

[9] Архипелага ГУЛАГ — тритомна книга от Александър Солженицин за системата на трудовите лагери в Съветския съюз. Книгата е написана въз основа на писма, спомени и устни истории на 257 затворници, както и личният опит на автора като затворник в трудовите лагери. ГУЛАГ е акроним на руския термин на „главна администрация на Коригиращи трудови лагери“. Думата архипелаг сравнява системата на трудовите лагери, разпределени в рамките на Съветския съюз с голяма „верига от острови“, известни само на тези, които са обречени да ги посетят.

След разпадането на Съветския съюз и образуването на Руската федерация, Архипелага ГУЛАГ е официално публикувана и е включена в програмата на гимназиите в Русия като задължително четиво от 2009 г. насам. — Бел.devira ↑

ПРЕДИЗВИКАНО РАЖДАНЕ

Събота е, топла майска привечер. Много ме бива в организацията: пратила съм детенце при мама и татко, пълня една найлонова торба с неща от първа необходимост (кърпа, чаша, лъжица и вилица, тоалетна хартия, червило, огледалце и пинсета за вежди...) и тромаво поемам към „Шейново“. Тази вечер е дежурен д-р Николай Ангелов, приятел.

— Скъпи докторе, ще раждам! — казвам му аз бодро.

— Контракции ли имаш?

— Не бе, нямам.

— Ти не беше ли за след 2 седмици?

— Не, тая нощ!

Докторът ме гледа ошашавен.

— Лягай да те видя!

Лягам.

— Ми ти нямаш никакво разкритие!

— Ми сигурно, — отвърщам, — нямам болки изобщо. Но трябва да родя тая нощ.

Николай присяда на стола си и ме гледа странно.

— Искаш да предизвикаме раждане?

— Аха, точно това искам! Нали можеш?

— Ти не си в ред! Мога, ама защо?

За нищо на света няма да му кажа причината. Почвам дълго обяснение за необичайните майски жегги, за килограмите си и как съм се измъчила и ми е писнало да съм бременна! Ти изобщо не знаеш колко е гадно, докторе! Сигурно и бременността е измислена от мъжете! Да си дебел, всичко да те боли, коремът ти да подскача във всички посоки от шутове, да ти се яде денонощно, след като ти е минал още по-гадният период на тотално драйфане, да не можеш да дишаш, да ти се подуват крайниците, да се напишкваш при всяко разхилване... И всичко е истина, мамка му, а остават някакви си 2 седмици — какъв е проблемът? И освен това, приятелю, аз просто те моля!

Виждам разколебаната му физиономия и вече знам, че ще стане на моето. Ехе-е-е, супер!

— Но те предупреждавам — ще те боли много!

— Хе, че да не би да не съм раждала? Знам, споко!

И към осем и половина вече съм на легло, скачена със система, която бавно вкарва някакви капки във вената ми. Една весела съм! — всичко върви според плана.

Към девет и половина вече не съм чак весела, щото усещам болки, но се търпи. Сестрата постепенно увеличава скоростта на капките.

Към десет и половина почва сериозно да ме боли и се старая с учестено дишане да си помагам.

... Нататък... от някакъв момент часовете ми се губят. Втренчила съм се с омраза в китайските капки и хленча през 15 минути от контракции. А разкритието все е минимално...

По едно време почвам да пищя на глас:

— Кольо-о-о-о-о!

Докторът сяда до мене на леглото, държи ми ръката и се опитва да ме успокои, но аз не го разбирам и само се моля:

— Спри това чудовище, махни тая система! Искам да си ходя! Искам инжекция! Искам операция... моля ти се, моля ти се, какъв приятел си, бе Кольо!...

Но нищо не постигам, нищичко, докторът е привърженик на естественото раждане.

И след това светът изчезва, оставам насаме с болката и я чакам, дебна я, за да я напсувам и колкото мога да я намаля... и така до сутринта, когато екипът се разшетва, слагат ме на магарето и в осем без пет дъщеря ми се ражда, почти без мое участие, но това вече няма значение...

Защото съм постигнала целта си.

Дъщерята се роди на 22 май, неделя.

Неделя — денят на слънцето! Раждат се красиви хора с късмет и интелект.

А 22 е царско число — същата работа.

А комбинацията им е пълен джакпот!

Аз ли ще пропусна да родя детето си на такъв ден?!

МОЯТ ОПИТ С ВРАЧКИ

Излязох от фризьорския салон красива и въодушевена, седнах в колата и дадох на контакт, за да сваля най-напред стъклото, беше жега и косата ми тутакси щеше да залепне за челото и врата... и в тоя миг под носа ми цъфна букетче здравец:

— Айде, красавице, земи го, за тебе е!

Опс, няма как, ще трябва левче, и взех да ровя в чантата си. Обичам здравец, а съм и красива, а и жената заслужава за труда си.

Ей така тръгват — от нищото — всякакви неприятности.

Извадих си портмонето и тогава я погледнах — мощна циганка, каквато не бях виждала (те обикновено са слабички), над средна възраст, с пронизително зелено-шарени очи. Гледаше ме някак странно, стори ми се иронично, но не се замислих. Извадих едно левче и ѝ го подадох, а тя ме парира:

— Аз пари не съм ти искала, нали? Сама ги даваш!

Засмях се лекомислено:

— Е, да, сама ги давам!

Тя не взе монетата, а втрещена в мен каза:

— От голяма мъка си се отървала! Забрави го! Джип ще караш скоро!

Ох, знам им номерата иначе... няколко фрази, от които поне 2–3 ще улучат... кой не се е отървявал наскоро от голяма мъка? И кой днеска не иска да кара джип? Но тя не взе монетата.

Вместо това, погледът ѝ ме приковава:

— Имаш малко момче, много лошо го чака!

Чак на другия ден си дадох сметка откъде е разбрала, че имам малко (13-годишно) момче. От едно списание за кеч, забравено на кората на багажника. Но за момента изобщо не включих — просто ме парализира — много лошо го чака!

Така. Сложи ми маята, бухнах... и почна да ме пече. На мно-о-ого силен огън.

— ... Боледува много (Господ ми е свидетел, че хлапето често боледува), и по-лошо ще става... Трябват му три билки от три планини

— и ще се оправи! — шепнеше съзаклятнически, някак скърцащо.

— Какви са тия билки? — попитах съсредоточено, едва ли не да им запиша латинските имена и маршрутите за търсене.

В този момент тя отвори задната врата и седна зад мен. Не успях да реагирам.

— Имам ги! — изскърца тихо гласът ѝ. — Шейсе лева струват, но аз пари не пипам! Ако ги сложиш тука, — потупа тя кората между предните седалки, — твои са! Ако не — по-лошо ще стане...

Шейсет лева... имах и повече... как да не ги дам? За детето си! Извадих три двайсетачки в унес. С някаква кърпа тя ги прибра, пари не пипна. И ми подаде малка фунийка от хартия, пълна с пръст и коренчета.

— Да му ги сложиш под възглавницата! На тях да спи една година! Ще се оправи...

Някак ми олекна — свърши! Но грешах.

— Аз пари не съм ти пипала, нали? Не ми е за пари, за теб ми е! Лошо те чака, много болна ще си, ама имам лек за тебе!... — продължаваше жената.

Гласът ѝ, все така скрибуцащ, тих, немелодичен и настойчив, като че ли ме беше уловил в стегната примка.

— И за тебе имам лек! Да го сложиш в портмонето и да не го вадиш една година! Шейсе лева — и ще си здрава!

Механично си отворих портмонето — 4 по 20... Извадих три банкноти... кърпата ги забърса, а аз получих още една книжна фунийка с пръст и корени...

И тук някак се поразбудих. Точно получавах поредната оферта:

— ... ще тича до гроб след тебе! Няма да те забрави никога, твой ще е!

Аз казах кротко:

— Нямам повече пари.

Е, тя разбра. Сигурно беше надникнала в портмонето ми. Излезе от колата, аз потеглих и изведнъж ме налегна неистов смях: какъв идиот събъям! Сто и двайсет лева за пет минути — да ги бях запалила, да си светя...

Обаче интелектът ми се кефеше — да, това е умение, това е артистизъм! Жената ми прибра 120 лева като магьосница. Ако имах

повече, щеше и с тях да се справи. И да, сама ги дадох, права беше. И тя пари не пипна.

Истината е, че винаги ме е било страх от гледачки.

Години преди това попаднах при една, без да съм имала каквото и да е желание. Наричам я Единствената. За нея — накрая.

Оптимист съм по дар Божий. Предсказването на съдбата ме потиска. Свободната воля е всичко. Баба ми, майката на мама, беше близка с „кака Ванга“. Никога не съм си помислила дори да мина такъв кастинг. Какво ще стане... Каквото трябва! Страх ме е от предсказания. Страхът ми в един отдавнашен ден придоби материалност: излизах от някакъв общински офис на ул. „Париж“ и усетих (на една площадка пет-шест стъпала над тротоара), че ми прилошава. Без причина, за секунди ми стана много зле. Бях на двадесетина години, стоях на височкото и се олюлявах. И внезапно фокусирах една циганка синеока — беше ме ковнала с поглед. Вървеше към мен, сякаш навиваше влакно на въдица. Успях да концентрирам някакви сили и се откачих от куката. Направо побягнах! Щом ѝ обърнах гръб, влиянието отслабна, и макар че ми трепереха краката и имах сърцебиене — тичах десетина минути, да съм подалече.

Години наред този първичен ужас ме държеше далече от всякакви гледачки и врачки. Мъдро... но нали и най-мъдрият си е малко прост, накрая им паднах в лапите. Изцяло.

Беше по времето, когато любимият започна да ходи със смъкнати панталони, а моето сърце се разкъсваше. Той взе да се крие, когато говори по джиесема, закъсненията му станаха правило, изведнъж тръгна по странни командировки... абе знаете как е... Като го издебнах и прочетох няколко есемеса (съветвам ви никога да не си го причинявате!) — и ми стана ясно. Той разбиваше душата ми, а аз нямах идея как да го спра. Оставаше един път, и аз поех по него.

Отначало беше Катето. Заведе ме Фани. Постепенно щях да си дам сметка, че много от близките ми жени са редовни пациенти на окултните практики и че се сума народ е като тях. Предстоеше ми да се влея в тези гъсти редици. Заложих на Катето и нямах идея, че тя е само първата.

При Катето отидохме една пролетна привечер в дома ѝ в „Младост“. Това беше специална привилегия на Фани, която сигурно

бе оставила там немалко двайсетачки. По принцип Катето приемаше в офиса си в един безистен до „Пиротска“, където тепърва щях да вися на опашка и да си придавам незаангажиран вид пред множеството чакащи мъже, жени, девойки, младежи — един вид аз съм случайно тук. Носех в чантата една тениска на любимия и бях напрегната, уплашена и все пак изпълнена с надежда — щом Фани идва тук, значи не може да не помага! Катето взе тениската, подържа я, и обърна към мен белязаното си лице:

— Много късно идваш...

Изстинах.

— Магията е отдавна и е силна. Ще пробвам... но не ти гарантирам...

Даде ми подробни указания, които аз с трепереща ръка записах, и ми определи ден и час за следващо посещение, в офиса.

И се започна.

Първата задача беше да счупя яйце върху нагорещен котлон и да внимавам много каква форма придобива белтъкът и дали се пука жълтъкът. Трябваше също да казвам едни продиктувани от нея думи — молитва ли, заклинание ли, и аз ги казвах от цялото си сърце. Не помня вече подробностите, освен с каква мъка почистих печката. Важното беше, че Катето одобри резултата от печенето. Духът ми се повдигна, обнадеех се — ще си върна любимия! Той пък тъкмо тогава се беше поукротил. Но не задълго.

Отбивах се в офиса ѝ поне веднъж седмично. Катето беше мило момиче, разказваше ми интересни и поучителни истории за непознати хора, от историите лъхаше оптимизъм, даваше ми съвети. Много ме ободряваше, което си е право. Излизах от там понякога с нови задачи, друг път с дребни предмети — верижка, висулки от синьо стъкло, сушени цветя (все облъчени от силата ѝ талисмани), но винаги с олекнала душа. И без една двайсетачка, но какво значение имат парите?

Изпълнявах послушно указанията ѝ, които щяха да разрушат магията. Един амулет, хартиено пликче с нещо в него, го носих в портмонето си един месец и след това от моста пред Военна академия го разкъсах и изсипах. Дребни семенца се понесоха по мръсния канал, но така трябваше — по течаща вода и в никакъв случай в тоалетната.

Малко се затрудних със седемте чешми. Значи — да напълня бутилка с вода от седем крана. Един в кухнята, един в мивката на банята, един на душа, един на бидето, един на мивката в тоалетната, един в двора... За седмия нахълтах у съседката с чаша и с някакво безумно обяснение. От водата трябваше да пием и двамата с любимия. Правех му чай, когато по случайност осъмваше у дома.

Без да се усетя, бях започнала да живея по напътствията на Катето. Извън „специалния раздел“ те си бяха смислени, житейски правила, които в ревността и болката просто забравях. Тя успокояваше изтерзаната ми психика и единственото, което ме смущаваше, беше, че непрекъснато споменава Бог. Някак не можех да вържа тази набожност с развалянето на магии. По-нататък щях да открия, че всички гледачки обичат да се позовават на Бог (само един използваше Аллах, но той си беше ходжа, човекът). Все още нямам добро обяснение защо.

И така, с Катето преживяхме няколко месеца, през които имаше още едно яйце — този път пуснато цяло и сурово в буркан със светена вода и поставено под спалнята, точно под главата на любимия. Тогава се наложи да купя дълга покривка на леглото, главно заради хлапетото. Трябваше да престои там дълго време, аз да проследя промените... такива неща, но не помня какво стана с това яйце. Във всеки случай едва ли е подействало, защото вкъщи не вървеше на добре и аз престанах да ходя при Катето. Тя не ми гарантираше нищо, за да бъде честна, нали?

(След две-три години Катя стана притежателка на офис в центъра — случайно я засякох. Тълпите от безистена се преместиха зад „Пирогов“. Тя вече беше „доктор“...)

После Таня ме заведе при Стоянка, близо до „Цар Борис Трети“. Тя имаше син на около двадесет години и компютър на същата възраст. Работеха в комбина. Не ми станаха симпатични (без да се брои компютъра), защото в самото начало ги хванах, че ме разпитват, за да същият някаква представа какво ме мъчи, а синът даже изтърси, че имам хубаво семейство. Но майка му го отпрати, защото бил уморен, работил по много тежък случай, така че останахме по женски. Друго е.

Със Стоянка не се сблизихме, но стриктно изпълнявах указанията ѝ. Първо, да намеря икона, нарисувана само с три цвята. Отидох на базара до „Св. Александър Невски“ и не се изненадах, че веднага разпознах моята икона — копие на прекрасната „Богородица с

Младенеца“ от Бачковския манастир, в червено, златно и бежово, размер 13/17. Занесох я в храма да я осветят и досега си паля свещи пред нея. Много си я обичам.

След това купих две сребърни пръстенчета и бели памучни ръкавици и ги оставих в църквата „Света Петка“ пред иконата на Св. Мина — той помагал в любовта и семейството. Там палих свещи за здраве на всичките си близки и на себе си и се помолих със специална молитва за любов и смирение. Хубава молитва.

После правих водосвет вкъщи, като поканих свещеник от енорийската ми църква „Света София“ — не можело от другаде. Любимият пак отсъстваше.

Кулминацията беше курбанът.

Датата (определена от компютъра), щеше да е 24 май. Случайно тогава е рожденият ден на мама, на който винаги се събираме родата, така че беше много удобна. Указанията бяха да купя жива кокошка, разрешаваше се друг да я заколи.

И сега се чудя дали неправдоподобната история преди въпросния курбан няма специален смисъл в цялото безумие, затова ще я разкажа.

Вечерта на 23-ти имаше голям купон. Бяхме в „Червило“, в малките часове любимият каза, че иска да спи, ама си е забравил ключовете — да му дам моите, моля... Нещо ме жегна — друг такъв случай не е имало за 16 години. Дадох му ги и помолих да не заключва, шегга. После Ицо и жена му си затръгнаха и ми предложиха да ме закарат, пред къщи Ицо слезе с мен и ме изпрати до вратата, която се оказа заключена. Започнахме да звъним и двамата по мобилните, на домашния, на звънеца, после в двора викахме, събудихме всички съседи, хвърляхме камъчета по джамовете... Безнадеждно. Качих се обратно в колата и отидохме у Ицови. Хората си легнаха, а аз останах в хола да изчакам. Не бях забравила задачата — курбан.

И към 7 часа, немигнала, облечена в черни дантели и тюлове, с 12-сантиметрови токове и поразмазан грим, се озовах с такси на единствения в София пазар с живи кокошки. Беше около Сточна гара, не знам дали още съществува, купих обречената гадинка, заклаха ми я и я бутнаха в найлонова торба, и — обратно с таксито вкъщи. Този път вратата по чудо беше отключена. Любимият сладко спеше!...

И нататък не е по-умно. Сложих тенджерата с вода да заври и попарих жертвата в кухненската мивка. Засмърдя гнусно из

апартамента, затова спешно се евакуирах в двора, там да я оскубя. Не знам как при баба ми се получаваше, но тази кокошка дори попарена не си даваше перушината. Пръстите ме заболяха да дърпам пера, но без напредък. Започнах с ножа да я дера... в това време се появи съседката от партера (от нея си сипах водата преди), и ме гледаше съсредоточено. Изведнъж се видях през нейните очи: в ефирно вечерно облекло, с голям нож в ранна празнична утрин дера кокошка в двора... Тя все пак ме уважава, надявам се.

От драната кокошка направих чорба, месото беше по-твърдо, отколкото на оная крава на Швейк, дето стана на лепило, всички куснахме от курбана, и нищо къщи не се промени. Затова се разделих със Стоянка, като пренебрегнах последните ѝ идеи: беше изчислила, че имам кармична връзка с трите си деца, с баща си и с любимия, а за да я разруша, трябваше на Женския пазар да потърся една жена, която продава яйца с два жълтъка. Да купя, и с всекиго от изброените да изядем по едно двойно яйце. Баща ми, като покойник, можеше да не участва.

После Делчо ме изпрати при Данчето. Нея си я обичам. Ако има някаква логика в живота, Данчето трябва да е доктор на психологическите науки. Но понеже няма, тя държи павилионче за всякакви вафли, зрънчовци, мерудии, бонбони и др. Доста часове съм прекарала вътре, така че знам — печалбата там няма значение. И пари Данчето не взема от пациентите. Всичко е любов. Освен че ме съветваше майчински („Абе не му обръщай внимание, ще му мине!“), Данчето ме караше къщи да рецитирам пред огледалото и да гледам небето по-често. Подозирам, че ме е съжалявала. От нея научих също как кучките правели магия да откънат нечий мъж, но няма да ви казвам как...

Най-екзотичното ми преживяване беше при ходжата бай Мюмюн в родопското село Н. Не много възрастен, но много болен човек, който едва се движеше. Слезе с мъка по стълбите на недовършената къща (децата заминали, завинаги), беше си почивал, докато ние с жена му си приказвахме под топличкото есенно слънце. На тая женица ѝ беше жал за „човека хи“, но ѝ беше жал и за тези, които го търсят, никога от добро. Бай Мюмюн поддаде на увещанията ѝ, пое обратно по стълбите, аз след него, събух се пред вратата на стаята и влязох. Той седна до масата и ми посочи простия дървен стол срещу него.

Озовахме се на метър един от друг. Диоптрите му бяха толкова силни, че очите му изглеждаха огромни и не можех да виждам друго освен тях. Краката ми в тънки чорапки изстиваха. Бях пред припадък, вцепенена, повръщаше ми се. Ходжата започна да отваря последователно орфаните книги, натрупани по масата, и хрипкаво да мърмори нещо. Бяха с арабско писмо, не знам дали четеше, но по начина, по който обръщаше страниците безцелно, хаотично, ми се стори, че не. В този момент нямаше значение за мен. Очаквах да се задейства неговата пряка връзка с Този, Който Е, или с неговия Антипод. Някой главен шейтан да се размърда и да се осъзнае. Бях сигурна, че ще се случи!

Знае се у нас, че ходжите са най-добри в магиите — за разваляне също. Бай Мюмюн явно също го знаеше. Човекът си имаше мисия. И се отнасяше сериозно към нея. Погледна ме през ония дебели лупи и произнесе: Много го е хранила... Не посмях да питам дали ще се оправи работата... ама и как да питам — ако се съмнявам, да си тръгвам, нали. Аз не исках да се съмнявам. Обратно, исках да не се съмнявам, да съм сигурна, щото да подпомогна задачата му, де. Нали вярата е част от всички успехи. Аз много и силно вярвах тогава, в онзи момент! Технологично: ходжата с треперещите си ръце успя да направи спретнато малко пликче (2 x 4 см.), пълно със захар, опаковано с найлон, което той лично запечата посредством запалена кибритена клечка. Отделно ми сипа във фунийка от вестник половин шепа захар, със специални указания.

Най-потресаващият момент беше... аз оставих на масата 10 лева. Той се стъписа — това са прекалено много пари! Аз казах — толкова съм си определила, и тръгнах. Той викна на жена си да ми върне пет лева. Жена му ме посрещна с вайкане: толкова много пари!... и по всякакъв начин се опита да ми даде пет лева. Много чисти хора, непокварени. Дано е жив и здрав човекът!

Но по темата — от фунийката със захар трябваше да сипвам под стъпките на любимия (добре, че имаше дебело халище на пода) и да му слагам по мъъничко в чая (той го пиеше без захар). А муската в найлона с някакво листче вътре с арабско писмо — да сложа под възглавницата му. След някое време захарта свърши... Муската оставих няколко месеца — по указанията на ходжата. И нищо.

Затова попаднах при Ана. Даже не помня кой ме заведе. И Ана имаше компютър, и правеше хороскопи. Най-готино беше, ако не си знаеш точния час на раждане — тогава Ана си служеше с някакъв прът с камбанки от единия край. Подава си го в ръцете и в определен момент го подрусва, за да звъни. След това лично те просветлява в кой точно момент от денонощието си се родил. Издирването на точния час на раждане се нарича ректификация, ако не знаете. Аз отидох с погрешно инфо — че съм между 16:00 и 16:30, което мама след време коригира — ставало дума за 18 и 18:30! Но Ана вече ме беше ректифицирала — 16:17 ч.!

Въз основа на него ми генерира хороскоп, в който с любимия не се развеждахме. Чудесно, това исках! К'во значение дали е моят хороскоп!

И Ана също разваляше магии.

„О, ако знаеш на колко жени съм помогнала...“ С това въведение Ана започна да ми разказва купища непотърсени от мен истории (аз й казах да си направи изследвания... аз й казах, че той ще умре... аз й казах, че това не е момиче за него... аз й казах да не бърза... или да не се бави...), но не можех и да я спирам. Нали Ана ще помогне и на мен!

Получих задача — да купя нова калъфка за възглавница и да й я донеса. Тя ще я „обработва с енергия“ и ще ми я върне, за да спи любимият на нея — това било безотказно средство за връщането му. Изпълних задачата, любимият даже успя да спи няколко пъти връз новата калъфка... И пак нищо.

Така стигнахме до развод. По това време се появи Флора и каза, че всичко това го е преживяла, но една жена й е помогнала. И ме заведе при Цеца. Мрачна барака, последен мерцедес отпред, простовата женица, ама устата. Метна ми едни мазни карти, които показаха, че всичко ще е наред, а после ми даде шишенце отвара от вълшебни билки — да си мажа ръцете, преди да се здрависам с любимия, или ако ще се целуваме — бузите, устата... Абе, казвам й аз, не съм го виждала от месеци, не се прибира, да го броим, че се е изнесъл! Как ще се целуваме, той не смее да припари наоколо? Ами мажи детето, нали двамата се виждат? А и като мажеш детето, все шестици ще изкарва!

Това с шестиците ми дойде в повече, все пак плащах на частни учители. Трябваше ли да ги напъдя? Знам ли, можех да спестя

немалко... но аз купих от Цеца отварата и я метнах в кофата край къщи.

Това беше последният ми опит. Скоро след това се доразведохме. И сега за Единствената.

Бях на 17–18, моята приятелка Виляна ме взе за компания и кураж. Около „Руски паметник“, в малка пресечка намерихме схлупената къщурка, а жената, която ни посрещна, беше със синя манта, най-проста дреха, и забрадка. Виляна влезе в стайчето, а после някак ме придума и мен. Е, влязох, даже ми беше забавно, жената разбъркваше бобени зърна, отделяше ги на купчинки и разказваше история. Не знаех, че е моята история.

След двайсет години родих третото си дете и тогава се сетих за нея.

Беше ми казала, че ще имам три деца и два брака, а после изцяло я забравих.

Но мина време и всичко съвпадна. И ме обсеби един въпрос.

По дяволите, защо не я попитах още тогава: а колко развода?

ТУК НЯМА ЯНКА

Кухнята за половин час заприлича на ателието на леко луд художник.

С мъка се опитвах да удържам стихията, която боите за яйца събуждаха у единадесетгодишното ми хлапе. Въпреки усилията ми, по пода се очертаха отначало мънички купчинки, а после и неправилни разноцветни шарки от прахообразните бои, кухненският плот беше още по-мърляв, поради опитите да го почистваме — аз с гъбата, а Тони с ръкава на прекалено голямата си ватирана блуза, придобита от дрехите на така му и поради това любима. Върху сивото трико боите стояха наистина живописно.

Яйцата вече съхнеха върху вестници, оставаше само да се лъснат с олио, да се подредят в панерчето и да се сложат на масата в хола. Обичам този миг, когато работата е свършена. Е, остава и чистенето...

Телефонът просвири със синтетични акорди от „Зима“ на Вивалди, приумица на Тони, за когото нищо обикновено не беше интересно, и аз се надвесих над дисплея да видя кой ни търси точно в този неподходящ момент. Беше непознат номер. По принцип не отговарях на непознати, но телефонът продължаваше да свири и аз се сетих, че съм виждала номера и преди, записан на екранчето като missed call, и го бях запомнила, защото първите три цифри указваха далечен квартал, в който със сигурност нямах познати. Неочаквано ми стана интересно — кой е, все пак? — и вдигнах слушалката.

След като казах „ало“, почувствах, че нещо ме напрегна, може би паузата до репликата на човека отсреща ми се стори малко по-дълга. Но в този миг той вече се обади:

— Янка?

Гласът беше мъжки, не много ясен, хриплив и някак разтегнат — като на болен или много възрастен човек, който трудно диша. Мимолетна жал ме жегна, но поне загадката се изясни. Отвърнах: имате грешка! — и затворих.

Тъкмо за да видя как Тони изсипва от бурканите останалите бои в тенджерата, където бяхме сварили яйцата, и с леко повдигнати

ръкави си топи ръцете до лактите в гнусната мастилена течност. Не! — викнах, но много късно спрямо забележителната скорост, с която вършеше всички бели. Ръцете на детето почерняха перфектно, но на него му се виждаше недостатъчно и весело продължи да бърника из тенджерата, без да се впряга, че съм ядосана.

Телефонът изсвири отново и аз някак разбрах кой е. Не беше минала и минута от предишното обаждане. Сигурно недочува, помислих си, след като погледнах дисплея само за потвърждение, че не бъркам.

— Янка?

— Съжалявам, — казах високо и отчетливо, — но грешите номера! Тук няма Янка. Разбрахте ли ме?

Пак така, с известно забавяне, мъжът каза едно измъчено хрипливо „да“ и аз затворих.

Тони вече припряно изсипваше отвисоко тенджерата в мивката, оттам лискаха черни струйки по фаянсовите плочки, плота и пода. Лекооо! Всичко изцапа, детенце! Той обърна омърляната си ухилена муцунка към мен: моля те, мамо, не се ядосвай, много е забавно!...

Докато му подавах белината, за да си изтърка чернилката от ноктите, телефонът изсвири отново.

Не го очаквах трети път да звъни, но пак бях сигурна, че е той. Боже мой, дали наистина търси тази Янка? Колебаех дали да вдигна слушалката и ако я вдигна — какво да му кажа. В ума си видях самотен, болен, изоставен старец, който дори няма с кого да си поговори, може би и Янка е измислена, просто има нужда да чуе човешки глас... Или пък няма кой да му купи лекарства и хляб... Да го попитам ли дали има нужда от помощ? Уф, не можеш да се намесваш така в живота на хората, опитвах се бързо да съобразя, може да се обиди, щеше сам да си каже, ако търси помощ... Ами ако го е срам и жадува някой да го попита има ли нужда? Някой да прояви човещина. Какво правиш тогава? Зарязваш цялата какофония тук и тръгваш на другия край на града при някой си непознат? И после си вечно отговорна за него... Ами ако е мръсен номер... но знаех, че не е. Телефонът продължаваше да надвиква радиото. Внезапно разбрах, че не мога да не се обадя.

— Янка?

— Господине, много съжалявам! Сигурно не сте ме чули, но тук няма Янка! Грешите номера, разбирате ли ме? Тук няма Янка! — мразех се заради този любезен и отчетлив гласец, с който му говорех.

— Разбрах Ви, извинявайте! — изхриптя след пауза гласът.

Знаех, че той вече няма да се обади. Нещо в любимия ми от дете Велики четвъртък беше посивяло. Докато почиствах кухнята, се опитах да си върна настроението — нали номерът му се пази в паметта на телефона, може да му звънна, на спокойствие да поговоря с него, ако той иска...

Но знаех, че няма да го направя.

После си закрих домашния пост. Прекалено много са два телефона. В Китай вече расте второ поколение, което не знае, че съществуват стационарни телефони.

ОТНИКЪДЕ ЗА НИКЪДЕ

Първият ми спомен не е от София, а от село при баба и дядо — родителите на баща ми.

... Зимна нощ, събужда ме шум в одаята, врата се отваря и затваря, усещам страх... баба я няма до мене, стаята е празна... Може би ще се разплача, но нямам време, защото влетява баба по долна фуста, с нея облак пара, който скрива онова, което тя носи в ръцете си, но е нещо тежко, схващам аз подсъзнателно, после тя прикляка до печката и оставя до нея вързоп от зимната си пола и аз виждам, че от вързоба мърда и се отвива животно... малко теленце... и вече плача! Баба ме успокоява, че току-що се е родило и трябва да е на топло, но аз съм нещастна — полата на баба... мен никога не ме е увивала така в нея...

Днес биха казали, че съм била в стрес. Нататък няма нищо в паметта ми, даже не го помня това теленце. Знам със сигурност, че в съзнателния ми живот баба и дядо нямаха крава. Явно поради колективизацията. След ликвидацията на текезесетата ни дадоха купони, че баба и дядо са внесли 2 крави в ТКЗС. 1957 година. Онази крава се е отелила, когато съм била на около две годинки.

Конкурира го един спомен от родния град на мама.

... Къща с дълъг тъмен коридор, в него има много врати от двете страни, народ, сума народ, знам думата сватба... На сватба съм. На вуйчо. След години, когато тази картина изниква от нищото, с мама изчисляваме, че това е била сватбата на брат й Боро. Мама не вярва — била съм на около две. Но е така. И с този спомен идва още един, още по-стар, защото вуйчо явно не е женен още — как ми пее „Църни очи имаш, Цуре“ на терасата в дядовата къща. Имал една изгора, Цура, както проучих много по-късно...

От тогавашна София помня само каручките със зеленчук, които всяка сутрин продавачите теглеха по ул. „Цар Борис Първи“ — пресни зеленчуци по прясно измити павирани улици... И бутилката мляко до вратата. И разходките до Градската градина, особено обичах манифестации. Имаше балони и знаменца. Помня и как след всеки по-

продължителен мой престой при баба и дядо мама ме водеше при колегите си, които добре се забавляваха с перфектния ми северозападно български диалект. В него примерно „бяхме на пътя“ ставаше „бееме на пата“, или „аз не съм видяла“ звучеше „я/зе не сам видела“, „не хваща“ — „не фата“, „одийме на града“, „онодЕме лозето“, „яла тука“, „да ти опустее главата!“ (ядосано), „макя“ (майка, но и нещо като недоверчиво „хайде, бе“) и прочее...

Обичах да съм на село, в София не беше увлекателно. Освен при съседката леля Олга, шивачка. Мама ме оставяше при нея, докато е на работа и леля Олга между другото ме учеше да шия. На 3–4 години вече добре се справях с иглата. Тя ми пееше македонски песни, но откъм битолско изпълнение — оттам беше. Различавах се малко в думите от маминото пеене, иначе същите.

На село животът беше далеч по-разнообразен.

Например, имаше глашатай. Чувах му барабана от горния край на селото и търчах с другите деца да не изпусна нищо от зрелището. Той викаше „Важно съобщение!!!“ и тропаше неравноделно, а на поляната пред къщи спираше и с надменно изражение и фалцет четеше на събралото се множество новината. Може пък оттогава да ме е увлякла журналистиката? След време глашатаят бе заменен от пращяща фуния, закачена на стълб наред поляната и новините се свеждаха до селяните чрез „директни включвания“. По радиоточката къщи пък вървеше програмата на Радио София. Като имаше симфонична музика, обикновено българска, и обявяваха нещо на Любомир Пипков, баба ми ядосано казваше: „Пипката да го тръшне!“ и гасеше уреда. При положение че като ученик татко бе свирил на цигулка! Какво ги бе накарало да му я купят и да плащат уроци? Неразгадаем е човекът... Имахме и радио, предвоенен „Телефункен“, купено с наниза пендари от бабината сватба. Не за друго, а главно селото да знае, че първото радио е в нашата къща. След много години големият ми син (с помощта на татко) разкостя радиото до най-дребни частици. В удобен момент, когато татко бил с колеги, синът ми, пренебрегнат от мъжете, взел думата: „Дедко, ама майката му ебахме на това радио!“. Компанията изпаднала във възторг от петгодишното хлапе, а татко — леко сконфузен.

На село бяхме сюриса деца, някои там живееха, други приходящи като мен, но не се деляхме. Веселбата беше обща, белите ни —

всекидневие. Ганчо беше измислил как да дразним един голям враг — съседката баба Мика Пенковица. А трябваше, защото все ни гонеше от поляната, да не ѝ вдигаме шум и даже замахваше с бастуна от опасна близост. А ние все там висяхме — тяхното магаре пасеше пред тях и все го чакахме да си пусне „маркуча“, за да го позяпаме, макар и на тръни. И в отмъщение — щом бабата се покажеше на портата, почвахме да крещим: „Пенковица, мърморица, дърта магарица!“ и се разбягахме. Обрани дръвчета, счупени огради и прочее... Ганчо беше роден беляджия, дребен, с черни лукави очи, вечно засмян образ. Случвало се е като изчезнем с тайфата към реката, баба да ни посреща със сестра ми с яки клони коприва и да ги размята през голите ни крака. С нас играеше и Пепи, комшийско дете. През улицата имаше няколко цигански къщи, Пепи беше дете на Пено и Василя. Пено имаше кон и каруца, работеше. Бяха чисти хора, но баба не разрешаваше да ходим у тях. Пепи можеше да идва у нас, но с времето и това стана неприятно на баба. Някаква жена ѝ беше казала: „Как можеш да разрешаваш на внучките си да играят с циганче?“. В село къщите имаха високи дувари, но те сякаш бяха прозрачни. Винаги се знаеше къде какво става и баба много се пазеше от общественото мнение. Назаем не взимаше — да не излезе приказка, че нямаме. Пепи беше малко по-голяма от сестра ми, веднъж отидохме в селската баня трите и аз бях абсолютно впечатлена от големите ѝ гърди с огромни черни зърна. Ние бяхме още плоски. Случат „Пепи“ го разреши времето — ние пораствахме, учехме... тя избяга с някакъв другоселец, женен. Василя плачеше всеки път като отида на село.

Майката на Пено — баба Райма, гледаше на боб. Веднъж беше казала на мама къде да търси един изчезнал ръчен часовник, подарък на мама от татко. Часовникът беше открит на указаното място. Така бабата беше призната в нашето семейство, но беше потърсена само още веднъж — за изчезнало кълбо красива югославска прежда, която беше много ценна — тук нямаше дори най-обикновена. Вторият опит беше безрезултатен, кълбото не се намери. С днешна дата си мисля — може пък мама да го е употребила и да се е объркала в бройката. Така или иначе, не баба Райма, други бяха вещиците на селото. „Заспивай, че ша та земе Садефка!“. Садефка много не я помня, когато ме плашеха с нея, съм била ситнеж. Свързвам я с развяващи се шарени дрехи и почти черно лице. Паска я помня отлично. Беше по-млада (може да са

били майка и дъщеря), висока, тънка и изправена като стълб, мургава, с безизразно лице и хубави черти. Носеше се в черно. Надвечер, когато жените посядаха на клюки на пейките пред портите, преминаваше Паска. Отнякъде за някъде. Отникъде заникъде... Тя поздравяваше отдалечено. Жените отвърщаха нестройно, поспираха приказките и умълчани я проследяваха с очи. Някоя се прекръстваше. Направих опит да разпитам баба за нея, каква е. Тя кратко ми отговори: „Решетарка“. Тонът ѝ прекърши любопитството ми и днес ужасно съжалявам.

Селото имаше забележителности, разни зевзеци. Един прочут заядливец Кольо Шантавия все гледаше да ме уплаши: „Бегай бързо у вазе, че баба ти е станАла магарица!“. Аз плача, той доволен. Или: „ДедА ти паднАл от джанкята и се пребил!“. Аз пак плача.

Имаше и хермафродит — Рада МъжА. Този образ винаги заковаваше вниманието ми. Носеше мъжки дрехи, някаква стегната куртка, но и под нея си личаха големите му цици. Лицето му беше гладко и бяло под черния каскет. Говореше пискливо, движеше се само в мъжка компания и имам впечатлението, че тя го приемаше без резерви. На моите въпроси от баба получих отговор, че Рада се е казал преди да стане мъж, ама вече са го знаели Рада и затова сега е Рада МъжА. Доста убедително обяснение. Представям си баба как се е затруднила.

Като казвам — движеше се в мъжка компания, подразбирам само едно — компания за пиене. В село се пиеше. Основно ракия, джанковица, това беше най-успешният плод на терена. Плюс сливи, череши, всякакви окапали плодове влизаха в джибрите. Иначе всички гледаха лозе, но гроздето ставаше слабо, затова му блъскаха захар за градус и наричаха виното „тънко“. Прозрачна и сладняща, тази течност се изпиваше без други затруднения, освен главобол, както и плодовата ракия. Пиеха мъжете, пиеха и жените. Баба ми наричаше нежно ракията „пукница“. Тя умря на 78, след като всяка сутрин (може би към 10–11) почваше с малка пукница, работеше, обядваше и лягаше да почива. Следобед — още пукница, вечеря, затваряше капациите на прозорците към седем, и лягаше да спи. Докато още гледаше кокошки — веднага, след като ги затвори. После по същия режим и без кокошки. Всеки път като отивах, заварвах отворена на масата „Турски народни приказки“. Останала от детството ми там, тя беше станала

Книгата на баба. Питам я как не ѝ омръзва, а баба ми отвърна: „Докато я свърша — вече съм забравила началото“. Милата ми баба. Беше учила до 4-ти клас, имаше красив почерк и четеше тези приказки поне десетилетие. Какво ли си е мислила, когато е заспивала? И колко малко това ме е вълнувало...

Но да се върна към пиенето. Нямаше по-естествено действие в село. Баща ми, когато е бил малко и ревящо бебе, е бил успокояван от баба си с коричка хляб, натопена в ракия. Емил Зола е изследвал наследствения алкохолизъм още през 19 век, но във Франция. Не в България. Когато заведох първия си мъж (лека му пръст) на село, той се хвана да боядиса портата (за впечатление, само отвън), а баба седеше гордо на пейката и приемаше парада — хората я поздравяваха за работния зет. Един я попита: „Фата ли?“ (хваща ли, с други думи — пие ли). Тя отвърна: „Ич!“. А той се спря загрижен: „Да не е болен?“. Не-пиенето беше толкова непривично и озадачаващо, че се смяташе за признак на болест.

В този контекст не е изненада, че първото ми напиване също беше на село в невръстна възраст. Сестра ми, три години по-голяма, тръгна на училище. Бях ужасно нещастна — тя на училище, аз не! Страшно исках да съм ученичка. Сестра ми татко я докара на село за зимната ваканция. И аз — почти на пет — заявих, че се прибирам с нея, защото ще ходя на училище. Не ми обърнаха особено внимание, но крайт на ваканцията дойде, татко пристигна да прибере сестра ми, а аз се запънах — утре идвам с вас, искам на училище! Баба беше изпържила кюфтета (Боже, как ги правеше толкова вкусни? Сигурно от месото, всяка година гледаха прасе и много обичах дядо да ми прави цървулки от кожата му), а дядо донесе от избата прозрачно вино. И ми сипаха. Приятно беше... не знам колко пих. Само помня как подът на стаята се наклони и поех с дясно рамо към него, и не можех по никакъв начин да преодолея двата метра, които ме делиха от леглото. И нищо друго. На следващия ден се събудих късно, татко и сестра ми бяха заминали. Като си помисля — поучителна история. Как чрез алкохол да спрем порива на децата си към знания.

Когато съм се родила, била е свирепа снежна зима. Татко (беше лесовъд, работил из половин България) бил командирован в съседен на селото си град и довел при родителите си бременната мама и сестра ми. През януари снегът натрупал метър и половина. Копаели тунели.

На 31-и дядо взел шейна от съседа Коцо и закарал мама в града. Вечерта съм се родила — в сняг и студ. Била съм грозно мургаво бебе, когато донесли децата за първо кърмене в стаята, мен ме дали на циганката до мама. Засукала съм малко, докато сестрата изпищяла — объркани номера! И ме пренасочили. Но нищо не е без последици. Какви са — ще се разбере накрая.

Поне някои неща засега са ясни — защо боготворя лятото. Защо са ми интересни вещиците. Защо обичам вино. Защо ми е мъчно, че децата ми си нямат село.

НИЕ С ДЖУЛИЯ

Ние с Джулия Робъртс сме като близначки. Тя може и да не знае, достатъчно е, че аз знам.

Първо, и двете сме блондинки. Тя понякога е и брюнетка, но ми е ясно, че режисьорите я карат. Мен никой не ме кара и затова ми е мъчно за нея.

Второ, и двете сме хубави жени, но тя е по-фотогенична. Затова пък аз правя много по-хубави сармички от нейните. Както ги правеше баба ми, за по една хапка. Нейната баба не е правила изобщо сармички, или ги е правила едни големи сармища... горката Джулия, как да се научи... Както каза по тоя повод един приятел — ми тая голяма уста е от сармища!

Трето, и двете имаме по три деца. Аз познавам и други жени с по три деца, обаче не сме много, де. Но и тя сигурно познава — така че още една прилика!

Четвърто — тя всъщност не е кръстена Джулия, също както и аз не съм.

Пето, Бродуей не е стихията ѝ, тя се провали там. И на мен Бродуей не ми е стихията. От друга страна — и „Раковски“ не ми е стихията, и на нея също. Нали? Тукашен режисьор да я е поканил?!

Шесто, и двете не сме се качвали на Еверест и няма да се качим. Тя не е казвала изрично, че няма намерение, но аз го знам някак си. Мога да спомена и други обекти, на които няма да ходим и двете (космическата станция, Марианската падина и пр.), но те се подразбират.

Най-силното във връзката и в близостта ни е любовта ни към природата. Ние сме природозащитнички каквито рядко има — не на лозунги, а на дело. На нея в Америка ѝ е много по-трудно, но тя е истински боец. Във вражеско обкръжение. Някакъв злобен бивш телохранител се изцепи публично, че не се къпела. Ами не се къпе без нужда и така спасява планетата! Водна криза иде, известно е каква драма ще настъпи в световен мащаб със сладката вода много скоро. Да сте чели „Дюн“^[1]? Прочетете тая книга. А американците се къпят.

Мноооого. Всяка сутрин — под душа. С какво се изцапа нощес, американецо? Вода за цяла Африка изтича в канала. Представете си жадните чадски дечица... ужас... И Джулия граждански протестира, не се къпе освен за събитие важно, примерно за Оскарите. Скоро са!

И аз съм така, но ми е много по-лесно. По традиция. Прабаба ми е изкъпана в котела на попа като са я кръщавали. И после нищо. Така до осемдесет! Мъдри били хората — като се изкъпеш, блъсне те едно течение, и край! А каква кожа имаше баба ми, бяла, гладка, като домашно масло от биволско мляко.

И на Джулия е такава. И моята е такава, без излишна скромност.

Сега работя върху дъщерята.

Тя не поддава, съпротивлява се. Прекалено дълго живя извън България. Макар че чадските дечица я разплакват. Предполагам, че става въпрос за особено лицемерие, неосъзнато.

А вчера се чух с една много близка приятелка. Паднала в банята сутринта и си счупила китката, сега не може да чертае, страда... Разбира се, че не се е мила, ами искала да вземе душ преди работа. Преди работа...

Аз поне чухих рамо и лакът след купони, нали. Не заради къпане преди работа.

---

[1] Дюна — роман от Франк Хърбърт. Счита се за един от най-добрите научнофантастични романи на всички времена.

Поредицата за Дюн съдържа шест книги, а действието се развива в далечното бъдеще. — Бел.devira ↑

ПО РЕЗВАЯ ЗА МОРУНИ

В Резово сме — със сина и племенницата, той на 8, тя на 11 години. Много са готини — Куку и Пипе, навити хлапета.

По принцип летуваме в хотела на Данчо в Приморско, децата имат пръчки, макари, кукички, плувки, редовно купуват червеи в кутийка с дупки на капака (да дишат!) и ги държат в хладилника, между плодовете, така че аз тоя хладилник гледам да не го отварям (може да са плъзнали), и се правят, че ловят риба — това се случва на устието на Ропотамо, където Тотко ги обучава на риболов. Тотко е най-големият рибар между Бургас и Приморско, но тоя ден сме чак в Резово, и обядваме в клубчето на кея, където наистина има и прясна риба, и страхотна рибена чорба, където място не можеш дори да запазиш — винаги е препълнено. Собственикът, прочутият Паяка, сяда до нас и ги разпитва. Ловите ли риба? О, ловим! — с възторг отговарят те. И какво ловите? Ми каквото се хване — меджит, дребен сафрид... Хе, губите си времето! — заявява старият резовски лъв. — Да кажете на майка ви да ви доведе на Резвая — за моруни!

Децата са стъписани и ме гледат очаквателно. ОК, казвам, ще ви доведе!

Те си знаят, че не мога да им откажа приключение.

Разговорът между хлапетата и барабата взема обаче фантастични посоки.

— В Резвая се въдят моруни по 300–400 килограма! — казва той. — Само хайверът им е по сто кила!

Синът ми обожава хайвер. Край, вече е шашнат. Девоичето е по-скептично, но виждам как здравият женски разум я изоставя...

И на какво ги хващате? Това е тя. Ами на месо, сурово! Тва е Паяка. И как ги изтегляте? Това съм аз. Ами викаме помощ! Това е Паяка.

Обядът свършва, но темата не.

Пътуваме към Приморско и установявам, че децата са абсолютно заплени от бъдещия лов на моруни.

Няма как — обещала съм им го. Но се опитвам с прости думи да им обясня, че е невъзможно в Резвая да се въдят такива моруни. Вярно, че живеят в Черно море и че си хвърлят хайвера нагоре по реките, които се вливат в него, но 300–400 кг риба!... Това е дунавски мащаб, не на Резвая!

Обаче децата са оглушали.

И на другия ден сме обратно към Резово. След като сме купили от супера две опаковки пресни пилешки бутчета. И всички възможни риболовни такъми са в багажника, включващи новозакупената дебела корда и големи куки, по-големи от тия за паламуд. Резонно — паламудът си е едно джудже в сравнение с моруната.

Юлски ден, по обяд, 40 градуса на сянка, но има ветрец, живее се.

Не и на речното равнище на Резвая.

Непосредствено над водата ѝ са направени дървени скари за настаняване на рибарите, примерно, но от там до истинския бряг нагоре има поне метър и половина. Ние слизаме на скарата и изведнъж се озоваваме в нещо като камера-душегубка — ветрецът е горе, а тук долу температурата гони поне 60 градуса (по Целзий, разбира се). Но децата са настървени за моруни. Оглеждаме се — сами сме на скарата. И кого ще викаме за помощ — промърморвам... Отсреща турските граничари под дебелите сенки ни наблюдават, може и да пазят моруните, но в краен случай ще помогнат? Едва ли...

Изваждам опаковките със сурови пилешки бутчета и режа едри парчета. Децата ги забождат на големите куки и замятат. След десетина минути всичката вода от клетките ми изплува по кожата ми и се изпарява. Ще се спаружа. Нямам въздух. Нямам шапка или кърпа. Мозъкът ми се изпича. Призовавам към финал, но не ме чуват. Започва да вони — бутчетата вече са развалени, за няма и половин час (добре, че не взех замразени, щяха да траят повече!). Почвам да си мечтая да излезне една гигантска моруна и да глътне дечицата. Да не е луда в тая жега — спи някъде в тъмнозелената вода, на самото дъно. Това дъно ме привлича неустоймо.

Спасението идва, не е неочаквано, че е от сина ми, девойката е по-издръжлива. Той за незначителен-път е закачил въдицата в някакво дърво и абсолютно отказва да я стъкми наново. Изтощен е.

Господи! Благодаря ти! Благодаря ти!

Така оживяхме, благодарение на един плаващ пън, а децата и досега смятат, че просто не са имали късмет този ден с моруните.

АВТОДИАГНОЗА

На 21 април през нощта усетих изведнъж, че връхчето на езика ми е изтръпнало.

Бях пред лаптопа, гледах филм, и изведнъж го осъзнах.

Сутринта се събудих и проверих — изтръпнало беше.

Веднага отидох в банята, където имам лампа директно над огледалото. Прегледах внимателно — връхът на езика ми видимо беше по-розов от останалата му част. И изтръпнал, да.

На следващия ден смуках хексоралетен — лекарство за гърло и против гингивити. Моят език едва ли има гингивит (мисля, че означава язви по устната лигавица), но може пък лекарството да му подейства? Не.

На още по-следващия ден се събудих с ужасната мисъл: това е рак на езика!

Ракът винаги започва безобидно наглед.

Една приятелка предположи, че сигурно съм си държала езика зад зъбите, но нямах никакво основание за такова самоуспокоение.

Бях ужасно заета цял ден да мисля — как ще живея сега? Щом е рак на езика — сигурно ще ми го отрежат. Ако операцията е сполучлива (ще трябва *regulus* да ми я направи!) — може би ще живея. И сигурно няма да мога да говоря. Но аз не съм много приказлива, няма да се шашна от това, а от притеснение, че не съм пълноценна. Обаче трябва да се откажа от работата си, която ми харесва. Не, по-добре да ме няма.

От друга страна, в тая криза и без това ще ме съкратят. А децата ме обичат! Те нямат толкова нужда от говора ми, чували са го предостатъчно и във всякакви гами, особено докато растяха... Може би ще им стига да ги гушкам и целувам. А ние и без това и четиримата в последните години главно си пишем в нета. Това си е пълноценен разговор. Освен това, ще ми намалеят сметките за джиесем (стационарният отдавна го ликвидирах). Мяркала съм някакви планове, дето имаш примерно 100 безплатни есемеса месечно, ще намеря нещо

подходящо. Значи не е фатално за връзката с най-любимите ми същества, следователно може да ме има.

Ще муча за обикновени необходиминости. Е, ми няма да им говоря баналности! Ей така, в борба със себе си, приех, че няма да имам език.

На още по-следващия ден ми просветна, че сигурно съм си изгорила езика! Като се прибрах оная вечер на 21 април, си сварих бульон (след проверка на неизмитите съдове се потвърди). Не помня да съм се изгорила, но след литър вино кой ли би си спомнил...

Обаче... мина повече от седмица. Няма такова изгаряне на езика, дето за това време да не е минало. Рак е, с други думи.

И сега е изтръпнало.

Завеждавам на издателите на тази книга да завършат при необходимост вместо мен този опус. Едно изречение е достатъчно, моля.

ЕДИН НОМЕР НАИЗУСТ

Прибрах се от купона след два през нощта, краката ми пулсираха от умора след часовете на висок ток и яки танци. От винарната се качихме в пиано бара, веселбата беше страхотна, виното беше супер. Имах нужда само от душ и сън. Хлапето тази нощ спеше при мама. Сритах обувките с облекчение, смъкнах усмърдяната рокля и влязох в банята. Тъкмо пуснах водата, и ми присветна, че трябва да си преместя колата — следобед я бях паркирала пред гаража на съседа. Често се налага, щото сме в центъра. Съседът ми е разрешил, ама ако утре сутрин звънне рано... Оф, как не се сетих преди да се съблека, но нямах избор. Навлякох черния анцуг за фитнес и маратонките, взех ключовете от колата и от къщи и излязох.

Обаче на улицата не се виждаше нито едно свободно място. Боже, какви са тия коли по нощите, нямат ли си свои улици тия хора да си паркират по тях, та са се изсипали на нашата? Подкарах ситроена надолу с надежда да открия някое местенце. По протежение на две преки колите бяха плътно една зад друга и завих в третата пресечка, с намерение да излезе на Канала, да обиколя квартала и евентуално в началото на улицата да намеря място.

Точно излязох на булеварда, и на 5 метра блесна палка стоп. Катаджии! — сви се инстинктивно стомахът ми. В същата секунда осъзнах какво се случва.

Спрях и свалих страничното стъкло. Катаджията, млад, набит човек, изрецитира името и чина си, от които не чух нищо, и ми поиска документите.

— Не са у мен, съжалявам! Слязох да препаркирам само, но нямаше места и исках да обиколя и да се върна...

Мъжът ме гледаше с недоверие.

— Честна дума, живея съвсем близо, просто исках да заобиколя, защото нямаше къде да паркирам!

— Ваш ли е автомобилът, госпожо...? — проточи очаквателно полицаят.

— Иванова! Да! Тоест... не, — поправих се, защото се сетих, че колата е на братовчед ми, който е в чужбина. — Но имам пълномощно! — добавих, убедително според мен.

— И може ли да го видим? — Иронията се улавяше ясно. — Изобщо някакъв документ да ни покажете?

— Нали ви казвам, че всички документи са вкъщи! — доплака ми се. — Искате ли да идем до нас, ще ви ги покажа! Съвсем близо е...

Но мъжът сякаш не ме чуваше, а ме разглеждаше безразлично.

— А дали не сте употребили алкохол? — неочаквано попита той.

— Не съм, — започнах, но се сетих за купона: — Малко вино...

— Я да видим колко малко? — и махна към колегата си, който му донесе някакъв противен уред. — Я сега духайте тук!

Оказа се 1.3 про... каквото е там.

— Добре, г-жо Иванова — натърти полицаят подигравателно. — Хайде сега паркирайте тук и ще дойдете при нас в колата!

— Моля ви се, моля ви се, недейте! Имам пари в къщи, нека да отидем, моля ви! — от отчаяние се разплаках, но мъжете видимо не се трогнаха и аз паркирах на посоченото място на тротоара. Полицаят ме съпроводи до тяхната кола.

— Какво ще ме правите?

— Ще отидем в районното полицейско управление — заяви младият мъж и подкара.

По пътя подсмърчах и се чудех как можах да вляза в такава глупава, глупава история... Господи! Сигурно и гримът ми е размазан, не успях да го почистя... Дежурният в районното ни изгледа с интерес и попита:

— Какво става тука?

— Госпожата няма никакви документи, шофира след употреба на алкохол и предлага подкуп на органите на реда! И автомобилът не е неин! — докладва по-възрастният полицай.

— Ясно. Седнете и пишете! — посочи дежурният едно бюро.

— Не мога ли първо да се обадя по телефона? — изведнъж добих кураж.

— Можете!

Мога... Ама на кого? Докато се чудех, разгледах нощната си компания — три девойки с ярки дрешки и размазан грим, които ме

зяпаха безцеремонно, и някакъв тип, чиято ръка беше закопчана с белезници към железен прът. Чудно място, прекрасни хора... и аз — сериозна жена с професия, майка... Обзе ме паника. Знам наизуст само домашните номера на мама и на бившата ми свекърва! Не, на тях не мога да се обадя, много ясно... Как не си взех поне джииесема?... Господи, как може да съм толкова тъпа! Тъпа! Записвам там някакви номера и нищо не помня! Поне на адвокатата си да го знаех... Дори на най-близки приятели не помня!

Знаеш един — подсети ме един спомен. Да, един знам... човекът често пътуваше в чужбина и като се обаждаше отнякъде — вместо името му на екранчето се изписваше номерът. По някаква техническа причина. Не знам каква, все едно, но той тогава звънеше много често, и аз се радвах, и цифрите ми останаха в паметта...

Ама не мога да му звънна! Не и в този час! Но пък иначе трябва да изкарам тук до сутринта... И накрая се реших и много сконфузено му се обадих, обеща да тръгне веднага. Сега, сега! — казах на дежурния, сякаш той е разтревожен за мен, и се приготвих да пиша поуспокоена. Но изведнъж изстинах. Детето! Набутах му в ръцете такива доказателства, че още утре ще подаде молба в съда и ще поиска да ми вземат детето, и ще му го дадат, няма начин! Устата ми пресъхна, прилоша ми...

И тогава се събудих. Изпих половин литър вода и научих наизуст номера на адвокатата си.

СТИХОВЕ

ИМПРЕСИИ

ДЕКЕМВРИЙСКО

Няма да си липсваме.

*Ние дори сбогом
няма да си кажем.
Да не би
да сме се събирали —
не виждам, но не спя;
сигурно съм качила*

*диоптрите
и вече
не те
виждам.
Залепва ми езикът към небцето,
всяка пропусната грешка
ми е скъпа*

неутешимо.

ЛЮБОВНО

Обичам оня бриз
и му се кланям
внимателно,
ненатрапчиво,
без риск, че може
да ми омръзне
онова море,
оня бряг,
който е мой.

Всяка сутрин
се будя с благодарност,
защото съм муха
и осъзнавам,
че съм кацнала
на носа му
досадница,
а той ме търпи,
не ме гони

МОРСКО

Вкусна е

солта по кожата ти;

не е диетична

и не е полезна, слава Богу.

Писнало ми е от полезности!

Искам да ми загорчи от солено,

когато те облизвам!

СТРАНДЖАНСКО

*Мравки отнесоха семената на тревите;
стършел се разби в прозореца;
прилеп се укри между гредите;
скакалец се пъхна в леглото ми;
смок застана за охрана на водния кран;
застенаха чакалите в гората скрити...*

(прекрасни са тук дните ми)

ЗАПЛЕТЕНО

Обичам

*да се чудя къде е лявата ти ръка
и дясната ти къде е,
макар че ги усещам,
където*

обичам

*да се заплетем
през нощта,
да ни изтръпнат ръцете
и трудно да се разплитаме сутрин*

обичам.

НЕНАСИТНО

Представи си:

*Общият Обем Щастие
на планетата
е константа.*

*Може да е 10
или 10 милиона
килотона
на 6 милиарда човеци...
не знам. Наистина*

*веднъж ми се паднаха
два дни от него
и аз не бях щастлива —*

исках три.

САМОТНО

Посънувай с мен:

*зимата е само студена,
лятото е самотно;
зимата има надежда за лято,
лятото нищо си няма.
Така ме натъжава.
Правя се, че му вярвам, когато
се преструва на безкрайно,
за да запази себеуважение;
не искам да го огорчавам.
Понякога успява да ме заблуди,
изтяга се на терасата като ленива котка,
припича се и заспива;
за малко в часовника времето спира.*

*Посънувай с мен
и си иди.*

ОБЛАЧНО

Стопих нежно облаче.

*Гледах го и му шепнях:
иди си, съкровище, иди си
утре пак ще дойдеш.*

Обичам те!

*И утре ще те обичам!
Не знам защо те топя,
но ми харесва връзката*

между нас.

ПРИРОДНО

*Нощна
пеперуда
попадна
на котето ми
в лапичките
последният ѝ
ден.*

*Цветя по вятъра,
объркващи сенки,
червеното е черно,
зеленото — синьо,
бялото — бледо,
няма надежда
за приспаните
от поезия.*

*Мога да улуча
с божурено листо,
с нежна дума,
с безразличие,
с пепелник,
с пистолет,
с поглед.*

*Понякога ми стига
да съм сигурна,
че пчелите
ще събират мед
и догодина,
понякога
не.*

ЦВЕТНО

Имам страхотни божури —

*три червени, бял и розов.
В порцеланова кана.
Цветни рошави топки
по-нетрайни от балони.*

*Когато започнат да се ронят
ще ги изнеса на балкона,
ще стисна венчелистите в шепи,
леко ще ги отскубна*

*и ще ги пусна надолу
да се реят над сивите улици
и над сивите хорица.
Винаги така правя*

*и очаквам някой да ми каже,
че правя боклук.*

ЛЯТНО

Лятото е разрошен тийн

*със смъкнати панталони;
всеки ден му е като първи,*

*няма много спомени,
в главата му е компот от хормони,*

*напушил се е, насмъркал,
(още не, но му предстои)*

*не е за пред хора, според баща му
който е забравил своето лято;*

отварям на лятото широко вратата.

ЛИЧНО И ВСЕЛЕНСКО

АГНОСТИЦИЗЪМ

*Ще остана
така
висока,
поне както
ме виждаш*

*в хищния лепкав облак
на хоризонта на събитията.*

*Разпознаваш мен именно защото
тялото ми се свече след капките с красиво
движение*

*и защото сам си позволи да си позволиш
да се набодеш на дума, да ти спре дъхът.*

*Някога в аромата на дъбови гори ще се укривя
(не, не ме поглеждай синеоко, това ме убива).*

*Защото ти е с мен препълнено —
дори не ме споменавай.*

*(Освен ако има значение?
Освен ако няма значение?)*

*Не знам в какво,
но вярвам.*

ПОЗНАНИЕ

*Ябълките,
които засади баща ми
не раждат големи и лъскави плодове,
не стават за пазарен удар.
Малкият Рокфелер не би забогатял с тях;
биха ги забелязали само познавачите,
но няма къде — не ги носим на пазара;
те са дребни, сочни и ароматни,
вкусни и винаги недостатъчни
защото никое количество
не може да роди качество,
въпреки очакванията.*

*Дърветата,
които засажда синът ми
не раждат ябълки, а странни плодове,
непознати за предприемачите;
особено му отказват фючърсни сделки
(какво ли беше това, Боже мой?);
за тая реколта тук няма купувачи,
а той ще е щастлив, щастлив...
когато разбере, че няма пазар за истините
въпреки диалектиката,
защото ако са ценни
не може да ги обере.*

ПРИВИДЕНИЯ ЗА РОЖДЕН ДЕН

*Пукат дъбови пънове,
снегът скърца в подметките,
мирише на пърлено,
дядо кръзва с канелката —
не е вино, шира е —
става и за децата.
Атанасовден е.
Свършва Голям Сечко;
почти краят на зимата,*

*а сега е объркано.
Къде е краят на зимата
в средата на януари?
Абсурд! В тоя свиреп студ*

*казват, че предстои
Великото Планетарно Загряване!
но няма да се случи, уви...
чака ме нова ледникова епоха,
(въпреки онзи нобелист)*

*няма пушеци дъбови пънове,
няма мирис на пърлена четина,
няма кръц на канелката,
и канелка няма! —
не и през този
Много Ледников Период.
И как в тоя студ
дядо да свие цигара
от цял тютюнев лист?
(Той не пушеше, прочее.)*

*Пчелите се роят,
а после измират;
бъркам в празен кошер
и няма кой да ме ужили;
когато дърветата се събличат
ще гледам да ги пропусна,
като започнат да се обличат
ще съм наблизо, дано ги почувствам.*

*Може би ще има глобално затопляне
но първо ще измръзнем.*

БОЛКИ

*Той е студен,
а тя е трепетна;
неразбираем ѝ е оня хъс, с който
посреща гостите,
за да не остават двамата.*

* * *

*Отхлабена е тетивата,
стрелата не улучва;
така не се прави война
и любов също.*

* * *

*Боли ме стомахът,
или душата ме боли,
или и двете...
намерете ми
разлика.*

* * *

*Нямам кого да чакам,
за кого да се тревожа,
освен за децата си, Боже!*

* * *

Чувам писък отчаян —
две бичмета
на склона на плажа
с лопата изриват
най-прекрасните цветни живи мидички —
за стръв за риба;
бебетата не разбират
и аз не разбирам.

* * *

Татко! Мамо!
Дайте си ми го
моя вълшебен,
усмихнат,
ненараняващ,
топлец,
свят...

проклет!

LOREM IPSUM
КРАЙНОСТИТЕ НА ДОБРОТО И ЗЛОТО / DE FINIBUS
BONORUM ET MALORUM^[1]

(това не е съдържание, не е съдържание)

*Генерирай ми текст без сквернословия
и моля те да не слагаш и Господ вътре,
да не споменаваме напразно името Божие;
измисли за мене най-невъзможния случай,
ще ми го разкажеш на кръстовището преди 6 века,
на юг от Малкия излак и на север от Големия ручей;
да не повтаряш никоя дума, освен „съдържание“.
Нея може, защото е далече от смисъла.*

Маркирай ме като истинска.

*Когато стана отново млада
ще се събличам пред счупено огледало
няма да слушам никога Georgia on my mind
ще си намеря мъж, останал без майка като малък;
вече не пее сърцето ми песента на Солвейг
(свиреше я на цигулката моят баща)
и славеите са мъртви като него;
някой ще получи останките ми
завиждам му, бедничкият;*

от 10 години магиите ми не хващат.

---

[1] Lorem Ipsum е елементарен примерен текст, използван в печатарската и типографската индустрия, днес и в софтуери. Lorem Ipsum е индустриален стандарт от около 1500 година, когато

неизвестен печатар разбърква печатарски букви, за да напечата с тях книга с примерни шрифтове. ↑

ОЧИТЕ ТИ ЗЕЛЕНИ, УСТАТА ТИ ГЛАДНА

Здравей, Холдън,
моя юношеска любов!
(тогава още не бяха родени тийнейджърите)
С обърнатата бейзболна шапка ти,
аз — с много късите поли;
лъжехме повече от Били Лъжеца,
тогава и той беше нов;
хващаха ни на поразия,
бащите ни никога не казаха
нищо за наше оправдание
(внимавай сутрин като излизаш да не се срещнеш
как се прибираш)
и ние нямахме какво да им кажем;
нощем се промъквах с надежда, че нашите са
заспали,
а те ме чакаха ужасени от поколението;
бяхме скачени:
ти едната стена, аз — другата;
(ще се срещнем в ъгъла)
ти кърдрос —
аз дългокоса;
Прокол Харум и Муди Блу между Бийтълс и Стоунс;
красиви бяхме,
приятелите ни харесваха,
обаче
животът
ни подгони
и тръгнахме да оцеляваме,
а сега си в ареста.
Ако си умираш от глад, щях да те разбера.
напоследък имам склонност към глупости, прости

ми

*не съди, за да не бъдеш...
искам да кажа нещо дълбоко, примиряващо, искрено
и истинско...
не мога.
Разби ми сърцето,
любими.*

АПАТИЧНО

Понякога
събуждането
изглежда неналежащо.
И без това
нищо няма да промени.
Ще ти върне ли нещо загубено,
ценно:
като първото ти сребърно пръстенче,
като първата ти любов,
(от днес е под домашен арест)
като безпричинния ти смях,
и света всеки ден като нов?
Няма!
Тогава защо да ставаш?
За да пуснеш
пералнята
миялнята,
фурната,
word и mail,
докато кафеварката гъргори,
да отвориш първата кутия цигари?!
Не е достатъчно,
за да има
нужда от събуждането ти.
Обаче
познавам те, познавам те!
И днес ще станеш,

даже те разбирам.

ТОЛКОВА ОТДАВНА СЪМ СЕ ЗАГУБИЛА...

*толкова отдавна съм се загубила,
че няма смисъл да се намирам;
няма да се разпозная
или няма да се харесам,
или и двете.
Трябва да се плаща.
Не знам какво плащам,
но съм в хармония
с найлоновия плик Била
в който не нося дома си
а само съдбата;
не знам каква е
изглежда ми лека,
не се натоварвам с илюзии,
спя, където ме застигне сънят;
съседите проветряват стълбището
след като премина,
затова не се прибирам;
не точно затова... домът ми е чужд.
Не помня кога го загубих:
когато разбрах, че няма значение
дали знам шест езика
или по маймунски пискам
шест езика... Защо са ми?
За да говоря със себе си
и един ми е излишен.
На пейката в парка ми е добре —
нямам нужда от мислене,

толкова отдавна не искам да мисля.*

РЪКОВОДСТВО ПО КОЗМЕТИКА КАК ДА ПРЕДОТВРАТИМ ДВОЙНА БРАДИЧКА

*Здравейте, момичета! Погледнете се в огледалото!
Ако забелязвате двойна брадичка — лошо!
Дано сте в началото...*

*Ще ви помогна с прости съвети безплатно.
Първо — веднага си изправете главата!
Второ, колкото и да обичате да ви гушкат —
позволявайте го за кратко!
Извън леглото гушкането посмачква красотата.
Трето, изпънете рамене и изпъчете гърди —
стойката ви ще се подобри и в резултат
ще имате дълъг и строен врат.
Ако често карате кола, повдигнете огледалото
за обратно гледане —
така, че да си опъвате шията всеки път
при маневра. И гледайте в него много често —
помага и за безопасността на движението.
Ако се заседявате в интернета —
подпирайте си брадичката с юмруче
(това го знае и вашата внучка)
Движете се в открити пространства,
по средата на улицата,
за да виждате непрекъснато небето.*

*А сега да повторим най-важното:
никога, ама никога не си скланяйте главата —
това е голям козметичен недостатък!*

ЕСТЕТСКИ ТЕРЗАНИЯ

*Напоследък ми пораснаха циците,
ама много,
но не само те,
и едни паласки...
Не ми стават миналогодишните джинси
и бузите ми се загладиха
не само на лицето.
Кофти ли е?
Не знам, не знам...
Ако отслабна, първо ще изчезнат циците,
после и бузите
не само на лицето.
Е, искам ли да отслабна?*

РАЗГАДАВАНЕ НА ЧОВЕШКИЯ ГЕНОМ

*И хромозома номер 1 вече е ясна!
Най-много гени стискала —
затова нея последна, от общо 23,
цели 10 години разисквали,
150 световни елитни учени я притискали натясно.*

*Времето на самотните гени
енциклопедисти
отдавна е минало, ясно.
Днес гениите работят в екипи,
представям си ги как разглеждат гениите
недоубити:*

*— Този ми прилича на причинител
на ужасни болести, колега!
— Не, не, не, отхвърляме сега
Вашия възглед волунтаристичен!
— Но вижте как прилича на Паркинсон —
целият трепери, едвам срича...
— Ами, студено му е, това е причината —
а всъщност отговаря на очите за синото!
— Добре, намерете ми, ако обичате,
онзи ген, на който дължат дамите
дългите си крака и сочните устни?
— Колега, успокойте се! Изпуснахте
две епруветки, три пипетки и една
междуатомна кухня!!!
— О, предизвикахте в душата ми стон!
Вестниците пишат, че ще разчетем
след 8 години човешкия геном!
Как ще се справим с тази задача,
ако така се инатите за дреболии?
— Е, утре ще дадете интервю Вие,*

*кажете, че сме на път да изолираме
и ще можем да оперираме
гена причинител на нещастна любов —
какъв стимул за напредък нов!*

*Приказват си, милите, унесени.
А аз прочетох за този операбилен ген...
и така се отплеснах...
Дали ще стигне науката до мен?*

ЧОВЕК ДАВА ИМЕНА НА АСТЕРОИДИТЕ

От седмица
един астероид
(още няма име)
лети право към нас,
за среща със Земята,
опасен от степен втора
сред четири хиляди камъни
със степен на опасност нула,
пърхащи в слънчевата околия.

Срещата ще е на 4 май 2102-а.

Ще го знаем как се казва, скоро.
(Учените обичат да дават имена —
човеци са, ако помните Боб Дилън^[1],
макар да не става дума за животните^[2]
в случая, а за името на възможния им убиец).
Но... до срещата има почти сто години!
Е, не казвайте, че са само стотина...
Не ни е писано — точно на нас —
да разберем почти или само.

За какво се тревожим?

И на децата ни не е писано.
За внуците да мислим е рано...
И изобщо най-вероятно в НАСА
си измислят потенциален катаклизъм,
за да си издействат финансиране.
А ние сме прекалили с филмите...
Ще прелети някъде наблизко
с красиво име,

*но ще ни отмине...
Да, няма начин.
Всъщност —
сигурно!*

---

[1] Боб Дилън — американски певец, композитор, художник и писател. Влиятелна фигура в популярната музика и култура за повече от пет десетилетия. Някои от ранните му песни стават химни за граждански права в САЩ и антивоенни действия. В песните на Дилън са включени различни политически, социални, философски и литературни влияния. — Бел.devira ↑

[2] Песен на Боб Дилън: „Човекът даде имена на всички животни“. Текстът е вдъхновен от библейската книга Битие, стихове 2:19-20, където Адам дава имена на животните. — Бел.devira ↑

СРЕЩА СЪС СТАРА ЛЮБОВ

*Ще си пием спокойно
и ще си дрънкаме глупости —
имам нужда от събуждане,
но мразя да мисля за някого.*

*Само веднъж
съм се влюбвала два пъти
в един и същи мъж*

(записах си го, за да не забравя)

ОНЛАЙН

РАЗМЯНА НА СНИМКИ ОТ ЛЯТНАТА ВАКАНЦИЯ ПО ИНТЕРНЕТ СЪС СТ.

*Хладно и спокойно само, не жестоко.
Май малко се увлякох.*

*Хубаво име има — Страшното
при буря наистина е страшно,
подсети ме за Тевното
как изведнъж притъмня като в кладенец
и така ни уплаши.*

*Виждала ли си как металните съдове почват да
подскачат,
водата в езерото да ври от статичното
електричество,
а мълниите да пробягват по ръбовете на скалите?*

От мен нещо кротко и нежно.

*Сто пъти съм минавал оттам и не съм го виждал
по този начин
или поне не съм се спирал;
само да спреш е достатъчно.
Тук вятърът щеше да ми махне главата.
Домъчняло ми е за такава море;
тази година още не съм на ходил на север.*

Иди, моля те, иди!

*Ще отида, дори да е чак зимата.
Сигурно ще е страховито.*

*Чувам воя и трясъците на вълните.
Виж хората, приличат на скакалци;
тогава усецаш истинското море, то трудно
допуска до себе си
а, допуска то... и хора, и кораби;
даже вътре в себе си
на самото си дъно.*

*Красиво е, на това устие не съм бил,
то е най-вълшебното
и там расте пясъчната лилия.*

*Виж, настъпила съм си сянката
предпочитам това, което хвърля сянката.
Всичко е заедно — и сенчесто, и светло
но едното можеш да го погалиш, а другото само да
го гледаш;
невинаги можеш да избираш.
Доспа ли ти се?
Чакам да почнеш да се събличаш.*

ДИВЕРТИМЕНТО В D-MINOR ЗА САМОТЕН ДУЕТ С Н.

1. ADAGIO

(ДЖИНСИ НА ГОЛО)

*Има един дъб
в една вековна гора,
под него бълбука бял извор,
от който се ражда дъгата;
единият ѝ край забърква седем цвята
и се излива в небесен коктейл.
Не минавай под клоните му
да не пресечеш невидимата черта
или ако искаш да минем заедно;
като стигнем от другата страна
ти си аз, аз съм ти,
имаш зелените ми очи;
аз те гледам в кафяво;
сините джинси няма да сменяме
бялата ми тениска ти отива
като кожа ми лепне червената ти блуза;
ще се излегнем в шумяща постеля
от ланини кестеняви и жълти листа,
ще се любим бълбукащо синьо,
черешка и маслина в кюрасо
замечтани какво е отвъд дъгата*

2. SOSTENUTO

(ГОТИЧЕСКА СЦЕНА)

*Каня те на вечеря
в замъка полуразрушен*

*с моите пажове прилепи
и слуги таласъми;
приемам поканата в черно
и без това беше за вчера
сега да танцуваме
на фона на любим реквием
(други нямаме освен любими)
и няма да познаеш
откъде е виното
с цвят на обреченост;
в полунощ ще изляза
сам на малка разходка
има само една Стая
където не бива да влизаш
като се върна, знам
ще си друга, ще се сбогуваме,
безнадеждно ще се целунем,
а после ще се стопим и слеем
постепенно,
като сенки в тъмнината на парка
(не влязох ли Там? Жалко.)*

3. GRAVE

(КРАЯТ НА ПРЕДСКАЗАНИЯТА)

*Исках да не е, а то излезе тъжно
над пустите улици прелита
и мята опашка от кадри
моята лента с носталгия;
след дългата битка
крепостта се разсипа
и зарови нападатели,
бранители и предатели.
Касандра мълчи сред руините
в един забравен град
на изгорели любови,
олющен ненужен декор*

*за Края на предсказанията.
Не спя, но сънувам,
съзерцавам нашето шуреене;
вятърът ще се втурне полудял,
ще издуха прахта от улиците,
после дъждът ще ги измие изцяло
със сълзите от един нов сериал.
Искам да те скрия под бялото
цветна — само за мен;
егоизмът ме погубва,
аз трудно говоря и със себе си;
има хиляди начини за ободряване,
но нито един не е подходящ за тебе;

разстоянието е проблем понякога.*

ЕНЮВДЕН
С J.

*Босилче, босилче
на цветно венче
срещу ужилено
в боб чорба
и върху сирене;*

*здравецът на прозореца ми
облагородява пейзажа
на отвратителния мръсен град.
Благороден финяга е здравецът —
издръжлива порода;
мори насекомите дори,
издържа суша, дъжд и сняг,
и мирише, мирише, унася.*

*Лилава мащерка покрива
склона,
ухае;
склонна
съм да се помоля.*

*Един лековит магарешки бодил
си тръгнал от купона разбит,
присмяла му се калинка,
че бил на магарето манджата
и той — ароматен, красив, извисен,
усмихнал се смутен
и направо се прекършил;
той бил свършен,
но с имидж на трън.*

*Естрагонът предизвиква стон,
толкова строг му е тонът
уж. Това е от името,
а иначе е вълшебен
за гъбена чорба,
и също за рибена.*

*Омайно биле съм;
бягай, на нежността
ми не вярвай;
прицелвам се в теб,
ще те преследвам
и в съня
докато ме опиташ;
е, сега, защо залиташ?*

*Липата е лековита при вдишване
само в цъфтеж,
на чай е безлична;
налага се да прибегнеш до пълнеж:
коняк, ром, трева различна;
липа в парфюми не вирее
и липовият чай;
липов аромат не е,
когато мирише на цъфтяща липа...
то е едновременно
мирис на щастие и на тъга.*

ХАЙДЕ С Н.

Хайде, ревнивке. Имам проблем с комуникацията.

Ох, не те ревнувам.

Знам, ама ми се иска. Но те ревнувах, помниш.

Помня.

Сега те обичам и това е прекрасно. Някой ден ще ти кажа какво си за мен. Само когато съм до теб.

Бих предпочела по-малко възпитание.

Тогавата те целувам по устните... и по устните. Ще ти целувам очите — не клепките. С език нежно под клепачите. Да, Атлантида. Ще те потъна и няма да кажа къде си.

И аз няма и да питам.

Само един ключ ще може да те открие — егоистично само за мене. И си представи колко и какви деца можеш да ми родиш.

Не, не аз.

Знам, но само си представи. Аз обичам да раждам прекрасни същества. Затова ти ще ми родиш идеите. Раждане... на любов, идеи. Неца. Думичките, с които ще те оплождам, ще се превърнат в Неца.

Боже, само ти можеш да го кажеш!

Обичам да ме обичат, но нали знаеш, че съм песимист. Казвам ти: твоите думи често прехвърлят смисъла и ме пращат в други измерения. Матрицата.

Няма матрици за всички случаи, има девиации.

Не знам, аз съм обикновен мъж...

Мрън-мрън... но трябва да опитам: Ти си девиация, не си обикновен мъж.

Това е ситуацията, в която съм много безпомощен, а всичко е толкова просто.

Нищо не е просто.

Да, така е. Но ако пред една вълна почнеш да мислиш за състава на водата, структурата и турбуленциите... потъваш като ютия. Затова просто махай с ръце и плувай.

Тъжен си, май?

Знаеш, това е естествено за мен, но не съм, честно. Целувам те. Ще се целуваме двупосочно.

На магистралата? — шегувам се.

Обичам да опитвам всичко на вкус и аромат. Както е хубаво за двамата.

И забравям добрите обноски. Ох. И... се разстройвам сега от този разговор. Ок, край! Край! fuck! — край! Пиш имам.

Недей без мене.

Преди година някой ми го каза. Пак беше ти.

От мен какво да излезе... само последствия.

Боже, не говориш сериозно?

Ми не, но ми е пусто.

Пусто ти е, защото ти е Пусто. Нищо сериозно. Винаги можеш да разчиташ на мен. Ще ти го върна. Ще си връщаме тъпкано. Разсмей се!!! 10 инча. С теб можем да чакаме дълго. Но важно е да дочакаме.

Ще дочакаме.

Искам да те вкуся. И ти — мен, това, което съм. Да разбера. Искам.

ДЕСЕТ ЕСЕТА

МЛАДИТЕ

Като бях на 25 и вземах 120 лева заплата, ме приеха в Клуба на младия журналист. Приемането ставаше трудно, беше престижно и аз подхвърквах от радост и гордост. Един колега лекичко ме иронизира и подразни, та му казах:

— Е, Данчо, яд те е, че ти вече никога не можеш да бъдеш член на клуба на младите!

— Права си, моето момиче, — отвърна ми той, — но аз бях на 25, после на трийсет, после на трийсет и пет, после на 40, станах и на 45, а ти още не знаеш дали ще ги стигнеш!

Такива колегиални шегички. Замлъкнах. Оттогава никога повече не си позволих да гледам на младостта си като на предимство (много предвидливо — при тази нейна краткотрайност). Може би благодарение на това пък не възприемам и възрастта си като недостатък. Извадих късмет с този Данчо! Да не говорим, че му минах годините... Младостта не е предимство, а старостта не е недостатък... Обаче вярно е и обратното — младостта не е недостатък, старостта не е предимство. Тя даже е страшна. Въпреки това всички искат да остаряят, нали? Само да не е много скоро, все пак...

Старите приказват какво са правила, младите — какво ще правят, гласи народната мъдрост. Явно сте започнали да остарявате, ако се уловите, че обичате да давате акъл на младите и да не одобрявате поведението им. Още от предантични времена е известно, че всяко ново поколение е по-кофти от предишните. „Тази младеж е развратна до дъното на душата. Младите хора са немарливи и коварни. Те никога няма да приличат на младежта от миналите времена. Младото поколение на днешния ден не ще успее да съхрани нашата култура“, оплакал се преди три хиляди години вавилонски жрец. Негов египетски колега по-късно написал: „Нашият свят достига критичен стадий. Децата вече не слушат родителите си. Ясно е, че краят на света не е много далеч“. И мъдрят Сократ ни е оставил подобни терзания:

„Нашата младеж обича разкоша, тя е глупаво възпитана, надсмива се над началството и съвсем не уважава възрастните. Нашите днешни деца са тирани, те не стават, когато в стаята влезе възрастен човек, влизат в пререкание с родителите си. Направо казано, те са много лоши“.

И сега се заслушайте в днешните коментари за днешното младо поколение...

А краят на света още не е дошъл. И ако, пази Боже, дойде, няма да е заради младите, а заради техните родители. Младите само възпроизвеждат модела на предишното поколение. В каквата матрица са произведени, такива са и те, горките. Ако се държат като кретени и идиоти, то е защото растат сред кретени и ги отглеждат идиоти. Лош късмет. Ако сред младите има толкова мутри, престъпници, убийци, измамници, алчни простаци, търтеи, проститутки, невежи, тъпанари, трябва да е ясно, че средата, която сме им осигурили, докато израстват, хич не е читава. Няма как да се скрием от факта, че всеки от нас е част от средата.

Но стига съм морализаторствала. Общо взето харесвам днешните нормални млади хора. Макар че не четат книги. Всъщност смятам, че това е единственият им истински сериозен недостатък. Но обективно погледнато, стотици поколения не са чели книги, нали? Знанието и духовният живот никога в историята не са бивали масови, а достойние на сравнително тесен обществен кръг. Но това не е попречило на света да се развива. Подозирам обаче, че вследствие на тази елитарност на знанието се е развил в погрешна посока.

От една прясна анкета научих, че абитуриентите от випуск 2009 предпочитат за свое бъдещо поприще професии като мениджър (ама че професия!), икономист, архитект, инженер, юрист. И очакват да започнат със заплата над 1000–1500 лева, и дори няколко хиляди! Малцина сред младежите са навити на начална заплата 500–700 лв. Първоначално се постреснах — на какво отгоре имат такива очаквания? Ние като млади специалисти почвахме със 120! Но се осъзнах. Нима животът оттогава не е поскъпнал десет пъти? Нима достойното (не богато, а прилично) битие на един човек може днес да се осигури с по-малко от хиляда лева? Могат го само героичните

български пенсионери. А младежите напълно обяснимо — и правилно! — не искат да проявяват подобен героизъм. Това ме окуражава за бъдещето на нацията.

Е, моля се да не емигрират.

ЖЕНАТА И ДОБРЕ ДА ЖИВЕЕ...

... накрая се сдобива със съперница...

Примирете се, драги сънароднички, скъпи християнки.

Поставете се за миг в ролята на мюсюлманка от приказките на Шехеразада, за която да не си Единствената в сърцето му е нещо естествено, традиционно и съвсем не лошо. Не живеят ли по-спокойно тези дами, които не превръщат любимия в собственост? Да, но те пък изцяло зависят от него. Чувала съм за някъде из Близкия Изток, че могат да се разведат с теб чрез... смс. Пази боже!

Както и да е, факт са различията, вкоренени в културите по отношение на любовта и изневярата. Древният Соломон написал „Песен на песните“ от любов към Суламит, но едновременно имал сто наложници, или хиляда бяха? Александър Велики вземал по 2–3 съпруги във всяка територия, която покорявал. То и прадедите ни, преди да станат християни, водели по няколко булки. Многоженството е твърде дълбоко закодирано у мъжа, за да има някакъв смисъл да протестираме. Сигурно е имало пряко отношение към оцеляването на вида, затова природата го е предвидила.

Християнството го отхвърля като практика, с което обаче не го декодира. Мъжът няма антивирусна защита срещу мерака си. Две хиляди години християнство не са променили инстинкта му. С горчивина мога само да отбележа, че са възпитали у жената несъразмерни и неосъществими очаквания, че трябва да открие Голямата любов и че трябва да бъде Единствената любима.

За две хиляди години са изписани и изпети толкова (милиони или милиарди) романтични и сантиментални истории за Голямата Единствена Любов, че даже изглеждат истина. Нищо, че са противоестествени. Те са културният и емоционалният фон, в който се ражда, расте и изгражда всеки човек в християнската цивилизация. Жалко, ако ме питате. Може би ако като дете не си плакала за Ромео и Жулиета, като възрастна няма да плачеш заради нечия изневяра? О, „Брулени хълмове“^[1], о, „Червено и черно“^[2], о, Любов! Честно казано, радвам се на американските екшъни само като се сетя колко сълзи съм

проляла в кварталното кино: то не бяха „Роман и Франческа“^[3], то не бяха „Love story“^[4]-та...

Леля Денка и бай Петко, морските ми хазяи, сутрин си пият кафето на слънчице и тихо си приказват. В очите се гледат. През деня се чуват по джиесема по няколко пъти, ако вечер той преспива на обекта, който пази, си казват задължително лека нощ и се разпитват подробно какво им се е случвало. „Не си мисли, че все така сме били, рече ми един ден леля Денка. Като млади и скандали сме имали, и проблеми. Сега само се обичаме и се грижим на другия да му е добре.“ Е, това може би наистина е Голямата любов. Но в младините им едва ли е била разпознаваема. Едва ли някой би написал за нея романтична история. Забравих да питам леля Денка дали бай Петко е изневерявал.

За дядо ми, лека му пръст, съм сигурна, че не е. Да, с баба бяха ревностни християни и имаха страх от Бога. Но си мисля: той е имал 7 деца. Ниви, градини, лозя. Денонощна работа. Кога ли биха му останали сили да си следва мераците, ако са се появявали... Но вероятно и да не е имал мераци. Домът му е бил неговата крепост, жената му е била опора и страж на крепостта. Заедно и в мъка, и в радост, както казват сега ритуалните служителки в общината, но тогава не на думи, а на живот... Свърших с тази история преди да се разплача...

Обаче да се вгледаме в поуците ѝ. За да не мисли за глупости, мъжът трябва да е зает с оцеляването на семейството. Отговорността за другите ще го държи далеч от съблазни. Абе с други думи: трябва да бъде товарен като вол, като магаре, дъх да не може да си поеме, да залита от умора вечер и да вика само: „Жена, бързо в леглото, че съм много уморен и няма да имам сили и да ям!“. Хе-хе, хубав виц си е.

Жената днес, дори добре да живее, неизбежно стига до триъгълник.

Не до интимния. А до още по-интимен. Най. До този, който пробужда сърцето ѝ.

(Обичам да пиша за неща, които познавам.)

А го пробожда, защото е била така глупава да забрави, че промискуитетът е закодиран у мъжа, първо. Второ, че днешният мъж в повечето случаи не се убива от работа и разполага със свободно време и свободни средства. Трето, че „всички така правят“.

Това „трето“ е много съществено.

Общественото мнение днес не осъжда изневярата. Въпреки християнското (номинално) възпитание. Не е нужно да се репликира с фразата „ако се учеше вероучение...“ Българите нямаме страх от Бога, да, но какво да кажем за французите (католици), германците (протестанти), англичаните (англикани)... Там религиозното възпитание съвсем не е зарязано, но то не попречи на Шрьодер да се ожени 4–5 пъти, на Митеран да си поддържа любовница и извънбрачно дете, на Павароти да се разведе заради секретарката си, дори абсолютно неподвижният гений физик Стивън Хокинг се разведе заради своята сътрудничка... Представям си го как с мигване на левия клепач изписва на монитора към жена си: Искан развод! Влюбен съм в Мери и тя в мен, ще започна нов живот! Простете за иронията, аз всъщност много го ценя като мислител. Но е абсолютният абсурд. Илюстрация на нашенския лаф за последното, което умираше у мъжа.

Да, общественото мнение не осъжда изневярата. Осъждат я само потърпевшите.

„Абе какво им става на тия мъже?“ — недоумява приятелка. Тя е актриса, публичен човек, има качества, сигурно и недостатъци — Щом се видят с малко пари или власт и хоп — любовница! Точно така. Масово. Публично. Без страх от последствия за кариерата или бизнеса. И съм сигурна, че ако тази приятелка види мъж от приятелско семейство с друга жена интимно, няма да се обади на съпругата. Както и аз не съм се обаждала в подобни случаи. Това е проява на много лош вкус, нали така? И вие не се обаждате. И на вас не се обаждат, разбира се... Така правят всички. Няма защо да се учудваме на „масовизацията“.

А една друга приятелка, жена на голям бизнесмен, явно е поинтелигентна. Къде на майтап, къде на истина, мъжът ѝ един ден ми каза: „Как ще се развеждам, бе, тя ще ми вземе всичко!“.

А една трета приятелка като разбра за връзката на мъжа си, го подбра и чак в САЩ се преселиха по лотарията „зелена карта“.

А една четвърта приятелка след същото преживяване пък се взе в ръце и го тури на мястото му безапелационно. И той не иска да се развежда, добре му е...

А една...

Господи, ами аз просто нямам приятелки и познати, които да не са се наболи поне веднъж на триъгълник! Нямам.

Може би известно обяснение на този факт е, че повечето хора, които познавам, не са бедни и неизвестни. Само предполагам, но темата си заслужава сериозно изследване. Както казва моята актриса — щом се видят с малко пари или власт, първата работа на мъжете е да се обзаведат с любовница. Вероятно е белег на престиж, атрибут на успех, демонстрация на качества. Особено ако са и към средната възраст, става неудържимо. Кризата на 40-те или 50-те ги цапардосва със страшна сила. Младостта си отива, туй по всичко личи, семейното огнище е позастинало, децата са поотраснали — време е Мъжът да си поживее! И онова закодирано вирусче тръгва из клетките му и го кара да върши всякакви щуротии. Просто не можеш да спреш, разказва ми един приятел, акълът ти е все в чукането.

Други ги обзема манията да имат още деца, да се възпроизвеждат още. Един богаташ направи втора сватба, след като втората му жена роди второто им дете, и обеща след третото да направи трета сватба. Купон! Иначе нямат граждански брак, даже не знам дали е разведен с първата... Мнозина успели мъже добиват чувството, че всичко им е позволено, защото са успели. Следователно са по-значителни и заслужават повече!

Жената днес дори добре да живее, един ден се натъква на Любовница. Неизбежно почти.

Любовницата не е Гаджето. Тя е друго. Гаджето може да е случайна емоционална връзка, да е колежката от съседния отдел, женена, крадяща от времето за някоя забранена ласка, притеснена от клюки, задачи и грижи. Ние сме гаджета, ми каза един близък мъж за една позната. И двамата са женени и не предвиждат да се развеждат, за

да живеят заедно. Търсят малко топлина навън, след като са престанали да я намират/дават в къщи.

Любовницата е различна порода. Тя е всичко, което ти не си вече: тя е млада, дори и това да е единственото ѝ предимство. Може да има дебели глезени, да говори мъеко, да няма чувство за хумор, да е предвзета и ограничена, тя е млада. Нейната основна грижа е да си намери богат и представителен съпруг. Затова не се притеснява от публичността на връзката си — публичността работи в нейна полза. Ако не успее да го разведе — поне покровител си осигурява. Тя е пресметлива.

И повече от мен лоша дума за нея няма да чуете! Тя е институция.

Е, стига. Знам, че стана малко мрачно четиво. Толкова ли е безнадеждно чак?

Голямата любов може би се открива на единици. Но голямата любов е и голямо страдание. Защото никъде не е обещано, че тя ще е взаимна. От върха на опита си мога само да ви помоля: по-добре не я чакайте, да не вземе наистина да дойде...

Най-умното, което можете да направите — като онази дама, с която мъжът ѝ не смее да се разведе. Подсигурете се материално.

И не изхвърляйте телефоните на старите гаджета!

---

[1] „Брулени хълмове“ е единственият роман на поетесата Емили Бронте и най-известното ѝ произведение. Публикуван е за първи път през 1847 г. под псевдонима Елис Бел. Романът е типичен представител на романтизма. Адаптиран е за филм, опера и балет. Разказът е за всеобхватната и страстна, а в същото време осуетена, любов между Хийтклиф и Катрин Ърншоу, и как тази непотушена страст унищожават и двамата, както и много хора около тях. — Бел.devira ↑

[2] „Червено и черно“ е вторият роман от Стендал. Съществуват много интерпретации за избора на заглавието с тези цветове, но няма единно становище по въпроса. Книгата е за живота и страстите на един интелигентен и амбициозен млад мъж, Жюлиен Сорел, който се

опитва да се издигне над средата си и да успее с комбинация от усилена работа, талант и интриги. — Бел.devira ↑

[3] Роман и Франческа — съветски филм, разказващ за драматична любов по време на Втората световна война. — Бел.devira ↑

[4] „Любовна история“ — романтична драма от Ерик Сегал, който също е автор на най-продаваният роман със същото име. Филмът е смятан за един от най-романтичните на всички времена от Американския филмов институт. — Бел.devira ↑

ЗДРАСТИ, КОПЕЛЕ, К'ВО СТАВА?

„Мамо, а какво стана с Венчето на Кольовите?“ — пита майка ми своята майка, моята баба, която е дошла на гости за няколко дни, и двете обменят новини от родния си град.

„Ми, Венчето, — баба снишава глас, поради което аз автоматично наострям уши, — тя се махна, защото роди копеле... — и двете ме поглеждат скришом, но аз хитро се правя, че не ги слушам, щото съсредоточено събличам куклата... — и хората, нали ги знаеш, всички я одумваха...“ — не довършва баба.

Аз съм на 5–6 години и току-що научавам малка мръсна тайна. Копеле. Каквото и да означава, е нещо много лошо. И баба, и мама са недоволни от това Венче, и целият град е недоволен, значи да родиш копеле е нещо лошо, копеле пък е срамна дума, щом я крият от мен.

Десет години по-късно с всичките ми приятели сме на „копеле“. Любимо софийско обръщение, каквото е „майна“ за Пловдив. Здравсти, копеле... к'во правиш, копеле... копеле, това... копеле, онова... Копеле е култов атрибут (както биха казали днес) на младостта ни, заедно с рока, дънките, късите поли. От Селинджър^[1] май го задигнахме, и прекрасно знаехме смисъла на думата, но той не ни притесняваше, обратно — имаше нещо бунтовно в употребата ѝ. Защото родителите ни адски се впрягаха като ни чуеха, което се случваше неизбежно и многократно. Толкова по-добре, още една причина — по пуберската логика — да сме си „копелета“!

В ония години се случваха истории, немислими в по-късно време. Другарски съд, хе-хе! В блоковете ни имаше общи помещения в мазето, в нашия вход беше по ОФ за пример — преметено, с наредени столове, председателска маса със зелена покривка и изкуствени цветя... не помня имаше ли портрети. Та веднъж в това мазе „другарският съд“ от живеещите в блока „съдеше“ майката на моята приятелка Мая. Едвам изкопчих пет думи от мама, която беше

присъствала (задължително!), за какво са я съдили жената. Защото искала да се разведе за трети път... Тя живееше с Мая и сестра ѝ, деца от двама бащи, плюс някакъв мъж, който бързо изчезна от блока — очевидно третият съпруг бе той. Но — представете си нахалството ѝ! — тя отказала на „другарския съд“ да се събере с него отново... Такива работи.

В малкия ни софийски квартал от около четиридесет блока, 4–5 етажни и с по два-три входа, почти всички се познаваха, атмосферата сигурно е била сходна със селска, децата бяха рояци, но в действителност нямаше нито едно, което възрастните биха нарекли „копеле“, като присъда. За да го разграничат от своите, „нормалните“ деца с по двама родители. Просто тогава там не живееше нито една самотна майка. Така че и аз не познавах копелета, ако не смятам всичките си приятели, и себе си, разбира се. Затова родителите ни предупреждаваха да не дружим с Мая, защото майка ѝ има три развода, а крушата нали не пада по-далече от дървото... Да ни предпазят, един вид, да не се развалим. Така се казваше тогава.

Припомням си всички тези разкривени черти на времето без умиление и ако нещо ми доставя радост, докато ги ровя, то е личното ми изумление, че само двайсетина години по-късно от тяхното еснафско лицемерие не бе останало почти нищо. А днес няма и помен. Този факт ме кара да се усмихвам самодоволно — все имаме някакъв принос към очовечаването на обществото с нашето холдъновско^[2] „копеле, к'во става“, моите приятели и аз, поколението ми. Милиарди пъти сме изговорили една дума табу извън контекста ѝ, демитологизирали сме я и сме я опразнили от съдържание, подкопали сме, следователно цяла една институция, завещана от тесногръдото провинциалното минало, която си е позволявала да казва кои хора са „законни“ и кои не. „Незаконно дете“, „копеле“... Е, как да не съм доволна, когато съзнавам, че за да изчезнат тези понятия, имам и аз мъничка заслуга?

Шегата настрана, очовечаването на обществото (поне в отношението към децата, родени извън брак и към техните майки), се дължи на много фактори, но нямам претенции да ги различавам и систематизирам. То е реалност, и това ми е достатъчно. Имам три много близки жени, които отглеждат децата си без бащи, и още няколко познати дами в същата ситуация. И нито една от тях не е била унижавана или дискриминирана от общественото мнение в работата си или в квартала си, или от кого и да е, заради това, че е родила извън брак. Поне в големите градове е така със сигурност. Тези жени са подкрепени от родителите си емоционално и психически, получават помощ при отглеждането или в домакинството, най-важното — на никого не му и минава през ума да дели децата им от останалите деца, родени в брак. Промяната е не по-малко от социална революция, състояла се в рамките на 2–3 десетилетия, в условията на една патриархална нация. И това ако не е напредък?

Ако да приемаш правото на една жена да отгледа детето си извън брак е някакъв вид феминизъм — тогава нека бъда уличена за феминистка. При това — яростна. Моите близки дами са страхотни жени — имат добри професии, бачкат здраво, правят интересни пътешествия и дълги почивки, имат приятелски компании (в които другите са по двойки), грижат се за всичко в семейството колкото за двама. Често пъти са уморени, но не могат да си позволят да се лигавят, защото са поели цялата отговорност. Съвсем съзнателно. Имали са избор и са го направили. Едната разреши на бащата да признае детето си. То е на 15 години и казва, че като стане пълнолетно, пак ще си върне фамилията на майка си. Другите две не си и помислят да дават подобни опции: децата са си само техни. Наличието на още някой, който може да предявява претенции, ги хвърля в ужас. Дълбоко са убедени, че физиологичните бащи не заслужават никакви права над децата им. И никоя от тях не иска нищо от „донорите“. Въпреки че всяка от историите им е различна, зад всичките стои едно Голямо Разочарование от Мъжете.

Така е било и с онова Венче Кольово преди десетилетия, което се принудило да избяга от малкия град с детенцето си — някакъв пришълец го излъгал, че ще го обича вечно, то повярвало, ама докато се осмели да каже на родителите си, че е бременно и че пришълецът е изчезнал — станало късно за аборт. Иначе със сигурност биха го пратили под ножа, за да не се излагат пред хората. То ли не е било разочаровано от мъжете? Реализмът ме подсеща, че даже да се бяха взели, Венчето пак щеше да се разочарова от мъжете, но това е друга тема... А от моите приятелки знам, че са могли, но не са поискали да се освободят от бременността си. Не от наивност, не от липса на алтернатива, и не от илюзии — от желание да са майки. И техният съзнателен избор да отгледат деца самостоятелно ме изпълва с възхищение. Особено като знам колко е трудно дори при двама родители.

Може би наистина съм феминистка, защото смятам, че именно това е важното, в което жените поемат отговорност и успяват да се справят, а мъжете се провалят. Да, има единични случаи, и лично познавам мъже, които след развод поемат детето и се грижат за него добре. Но наистина са малцина, и след развод, при който със сигурност майката е имала проблеми. Не съм чула някоя девойка да си зареже бебето, а пък гаджето ѝ да го вземе от родилния дом, за да го отгледа като самотен баща. Няма и да чуя. Абсурдна и измислена ситуация, а защо, все пак? Защо поне един-единствен такъв случай няма и едва ли ще има?

Но да не задълбавам за недостатъците на мъжете. Пригответе се за едно антифеминистко откровение — децата имат нужда от бащи. Не ми е лесно да го призная, но ще добавя толкова уговорки, че може и да го обезсилят. Децата имат нужда да общуват с баща, който да ги обича, да внася равновесие и сигурност във всекидневието им, да проявява интерес към личността им, да бъде към тях честен, строг, справедлив и внимателен, да печели пред тях авторитет чрез качествата си, баща, който да обича и уважава майка им. И настана тишина...

Моите три приятелки, и още хиляди жени, са си спестили мъката на онова фундаментално разочарование, в което изпадат мнозина съпруги, очакващи точно такова поведение от бащите на децата си. Като губиш, не знаеш какво печелиш. А светът днес е такъв, че и хубаво, и лошо, бързо стигат до ума и сърцето. И затова можем да сме сигурни, че „с дете без брак“ ще бъде все по-често статусът на жената в ХХІ век. Почти нищо друго не е сигурно, но това е.

Позволявам си да помечтая, че може пък мъжете да „реорганизируют“ себе си, за да не остават излишни?

На мен всъщност ми е мъчно за тия копелета...

---

[1] Джеръм Дейвид „JD“ Селинджър (1919–2010) — американски писател, един от най-квалифицираните и обещаващи автори на късия разказ. Много от следвоенните му истории отразяват травматично преживяване на бойни операции. — Бел.devira ↑

[2] Холдън Колфийлд — главен герой на романа от Джеръм Селинджър „Спасителят в ръжта“.

Роден в заможно и привилегировано семейство, Колфийлд гледа отвисоко елитарният свят, в който живее. Той поставя под въпрос ценностите на обществото си, а понякога и отхвърля правилата на поведение. Характерни за Холдън са внимателното наблюдение, самоанализ, сарказъм и цинизъм. — Бел.devira ↑

TATKO

Или всичко това накуп. Когато след двайсет години от смъртта му поправяха неговия паметник, майсторът се оказа бивш работник при Татко, не беше забравил директора си и още имаше добра дума да го помене.

Онзи май се случи разхитително хубав. Евгения дни наред вървеше безцелно по цъфтящите софийски улици, за чиято зеленина от 30 години до вчера се бе грижил Татко, и красотата я удряше в сърцето: а той никога повече няма да види пролетното чудо. Никога повече. Никога. След този май сълзите ѝ задълго пресъхнаха за каквито и да е чужди драми. И тя наистина мислеше, че е получила нелечимо увреждане. След време попремина. Но никога съвсем.

В ПЪРВО ЛИЦЕ

Пак е май. Евгения, както ще се досети читателят, съм аз. По-лесно ми беше да го напиша в трето лице. А сестра ми се казва Евгения, така че в известен смисъл героинята сме и двете.

За нас нашият баща беше най-прекрасният мъж на земята.

Ние получавахме от него толкова много любов и грижа, че в женския си живот нататък все очаквахме нещо подобно от мъжете, с които се събирахме. Но така не се случва.

От сегашната ми гледна точка бих казала, че татко направо ни беше разглезил — и трите, с мама, която е 11 години по-млада от него и се оженили преди тя да навърши 18 години. Никоя от нас не се занимаваше с никакви досадни подробности — примерно плащане на сметки или висене пред администрации. Татко се оправяше с всичко. Освен това обичаше да пазарува и да готви, с невероятна фантазия. Беше интелигентен и чувствителен, музикален, естет, мощен лъвски отблясък по зодия, поразителен красавец на младини. В детството ми все още вземаше ученическата си цигулка и ни свиреше. От него ми е интересът към класическата музика, литературата и живописата (това се оказа фатално — първият ми съпруг, познайте, беше художник).

Аз обожавях не само баща си, но и приятелите му. Чичо Стоян — помня как го жениха посред нощ, нямала съм и три годинки. Бяха приятели от малки и се разбираха прекрасно, и се смееха заразително с широки гърла на лафовете си. Чичо Васко, беше му приятел от казармата. Чичо Васко бе заместник главен редактор на голям вестник и аз бях омаяна (а най-точно влюбена с оная чиста предпубертетна

любов, от която покълва женската чувственост) от двуметровия му ръст, от буйната му, вечно падаща напред коса, и най-вече от това, как посред поредния купон у дома от редакцията идваше кола и го закарваше да види „как върви броят“, а после го връщаше и той донасяше абсолютно загадъчни тогава за мен отпечатащи (висок печат, хе) от страниците на утрешния! (вече бях почнала да чета фантастика и това директно ме пренасяше в друго измерение) вестник. Когато бях съвсем малка, исках да стана лесовъд, лесоинженер като татко, но после чичо Васко ме омагьоса за журналистиката. Чичо Сашо от Бургас, приятел на татко от най-ранните му професионални години, когато е бил разпределен в Бургас, та сестра ми се е родила там. Като си пийнеха, с татко се целуваха взаимно по плешивите темета и нежно си викаха: „Лекичък! Много лекичък! Направо перушинка!“. И бяха страшно доволни от шегата си, по някакви отдавнашни и приятни причини.

Фройд би се забавлявал добре с тези самопризнания, но ще добавя и още — когато лятото ме пращаха при баба и дядо, неговите родители, на моменти много ми домъчняваше за нашите, и тогава си мушвах главичката в едно татково сако, висящо на закачалката, пропито от пот под мишниците. Острата миризма ми действаше успокояващо и успявах да дочакам без плач неделята, когато татко пристигаше. Помня и някакво летуване в Говедарци, как с татко се разхождаме из гората, аз го държа за ръката — моята ръка е опъната нагоре, защото съм ситнеж, но му казвам най-искрено, че сме като гаджета, а той се смее звучно и до сълзи.

Много спомени, и всичките значещи нещо в живота ми. Запазили са се хубавите — и това е сигурен белег, че доброто е преобладавало. Винаги съм била благодарна за щастливото си детство. Естествено, този образ е идеализиран, и все пак е точният — защото такъв е татко в сърцето ми. Без да пресмятам количество — но някаква голяма част от жената в мен се дължи на факта, че именно Този Удивителен Мъж е моят баща.

ОТРЕЗВЯВАЩО

Знам, че не всички дъщери имат такъв късмет. Ние със сестра ми имахме.

Това, което сега се питам, е — като сме спечелили — какво сме загубили. Цял живот, както вече споменах, търсим подобен на него. (Преди време един мъж ми каза, че ще ми е баща, за да ме накара да се разведа, и аз се разведох заради него. Той след това се разведе с мен.) Но няма да намерим. Нямало е шанс да намерим, без да знаем това. Опитите ни са били обречени изначално. Не, защото няма мъже като нашия баща, а защото проекцията е погрешна. Пренасянето на данни може да става по кабел, по ефир... не по душевни връзки.

Ако имахме лош баща, сигурно щяхме да сме по-приспособими към живота, който общо взето е суров. Ако имахме лош баща, може би нямаше да сме такива непоправими романтички и ревнивки, такива смотанячки в джунглата на съвременната цивилизация. Ако имахме лош баща — можеше да сме лоши и да ни е лесно. На по-лошите им е по-лесно, ако не сте забелязали.

Ние със сестра ми (и подобните на нас) по нещо напомняме онези мъже, които цял живот не могат да се освободят от опеката на майките си. Пази Боже да попаднеш на такъв! Ще ти се разкаже играта. Ще има интриги зад гърба ти, намеци, подмятания, сравнения... ще установиш някой ден, че изобщо не си номер едно за него, защото това място принадлежи на първата жена в живота му — мама.

Връзката между бащите и дъщерите не изглежда толкова съдбовна. Мъжът е по-малко склонен да интригантства зад гърба на зетя. Той по-просто приема избора на дъщеря си като даденост, по-леко свиква с мисълта, че за нея вече носи отговорност друг мъж. Не, че я обича по-малко. Но е готов да се отнася към нейния мъж като към син. (Татко понякога се шегуваше с мен пред първия ми съпруг: ако ти

се разведеш с него, аз ще го взема! Разведох се почти десет години след смъртта на баща ми.)

Не бих заменила детството си с моя баща за никое друго.

Дъщеря ми едва ли би казала същото за себе си. Да кажем, че последните 10 години го е нямало в живота ѝ — по негово желание. Тя го обичаше. Но пък детето ми се справя самостоятелно с неща, които за мен са немислими. Проявява характер и преследва целите си с постоянство и трудолюбие, и винаги с упование в Бог.

Големият ми син веднъж ме засече: Не се оплаквай, ти си ги избираш такива! Че и бащи ни стават...

ВИНАТА, В ДВЕ ЧАСТИ

ЧОВЕК РАЗУМЕН = ЧОВЕК ВИНОВЕН

От всички живи същества на Земята, единствено хората имат предимството да бъдат виновни. „Звяр и природа“ нямат разум, следователно не носят вина. И единствено човек отговаря за простъпки, престъпления и грехове, защото никой друг от земните обитатели просто не извършва такива неща. Само разумът, парадоксално!

През живота си ние, всеки мъж и всяка жена, допускаме хиляди по-дребни или по-значителни прегрешения, които нямат класификация по пол. Ако например не си свършиш работата, ще те накажат независимо от пола ти. Има и изключения — ако си готина мацка и шефът си пада по теб, може да минеш и по-леко. Но това важи за наказанието, а нарушението си е безполово. Съвременните закони също не третират пола на престъпника. В тях се казва просто „Който направи/не направи еди-какво си...“ А дали съдията вярно ще отсъди, е съвсем отделен въпрос, общо взето несвързан с пола на престъпника. Чели сме, че жени серийни убийци няма и че жените извънредно рядко извършват престъпления на сексуална основа. Макар и въодушевена от този факт, но си мисля: че това наша заслуга ли е? Както пише Кен Уилбър^[1] в „Кратка история на всичко“^[2], в кръвта на мъжа (перифразирам) се излива тестостерон, който му заповядва: „Убий или го начукай!“. А в нашите нежни вени на талази тече окситоцин, който ни шепне: „Гушни го и го погали!“. Е, светът е пълен с дами тип „vagina dentata“ (putka sys zubi, sorry), въпреки окситоцина, но да не измествам темата.

Който от вас е без грях, нека пръв хвърли камък върху й. (Йоан, 8:7). Ще сбъркам ли, ако кажа, че централният етически въпрос в християнството е този за вината и нейното изкупление? А вината, според нашата религия (будизмът например изобщо не се занимава с тази категория), започва от Първородния грях. Той е вменен и на двата пола, макар че подтекстът на старозаветната история все пак е

сексистки — змията неслучайно изкушава първо Ева, а тя на свой ред става изкусителка на невинния Адам (Марк Твен в „Писма от земята“ ни разкрива, че Адам просто е бил леко смотаняк, та змията не можела да разчита на него)! И седемте смъртни греха християнските богослови приписват на човека изобщо, не поотделно на жените и мъжете. Похотливост, лакомия, алчност, мързел, гневливост, завист, високомерие — никой не е застрахован. Йеронимус Бош в уникалната си картина „Седемте смъртни греха“ ги е видял така: една гневна жена пердаши пияния си съпруг, а друга горделива (високомерна) жена се възхищава от себе си в огледалото, заобиколена от рогати и опашати слуги. Още четири греха са представени чрез мъжки образи, а седмият — похотта — чрез мъж и жена. Както си е редно, макар че от днешна гледна точка двамата просто си пийват, хапват и флиртуват. Гениалният художник е рисувал преди пет века и нямало е как да изобрази похотта чрез съвременното порно, или алчността посредством подкупна съдийка. Тогава не е имало съдийки. Сега има и подкупни, нали. Твърдят, че жените били завистливи? Ами, вижте мъжете! Още Бош го е видял.

А пък Ватикана неотдавна добави още смъртни грехове в списъка: замърсяването на природата, генетичните манипулации и социалните контрасти. Просто изумително. Вярвам, че лично всеки човек (мъж, жена, дете, от която и да е религиозна общност, или атеист) може да бъде мотивиран да спести на природата найлоновите торбички, да гаси лампата, ако излиза от стаята, да си поправи течещите кранове, да събира разделно боклука, да засади дръвче... Даже може да спре да си кара колата (като мене, то в София как да караш), но за останалото? Има хора, които прегръщат каузи (все едно за или против) по такива глобални проблеми, можем да ги подкрепяме според възгледите си в организирани акции, но нали никой не очаква милиардите земни жители да се отдават всекидневно на решаването на толкова сложни за експертиза и трудни за въздействие процеси? Да не говорим за пропастта между бедни и богати... как ние тук, на 42-я паралел и 24-я меридиан, да приемем за собствен грях гладуващите африкански дечица? Мъчно ми е за тях, стресира ме ужасът на страданията им, но не вярвам да сме виновни, наистина!

Сврѣхбогатите хора и общества — може. Световните лидери, които бездействат — може. Местните им корумпирани управници — със сигурност. Но цинично е да се вменяват примерно на един вярващ католик, или на който и да е човек, големите, глобалните грехове на човечеството. Обезкуражаващо е за личния стремеж към усъвършенстване.

Ако за мързела и похотливостта съм наясно, че ще бъда наказана справедливо, за генетичните манипулации не мога да поема отговорност, Бога ми! Макар че сигурно наказанието не ми/ни мърда. Все едно жени, мъже, виновни, невинни...

---

[1] Кенет Уилбър младши — американски мистик и писател. Уилбър пише на теми за психология, философия, мистицизъм, екология и духовна еволюция. Още с публикуването на първата си книга „Спектърът на съзнанието“ през 1977 Кен Уилбър се утвърждава като един от водещите живи теоретици на трансперсоналната психология. По-късно той съзнателно се разграничава от трансперсоналното движение и основава Интегрален Институт за интегрална психология през 1998 г. Уилбър твърди, че е практикуващ дзенбудист, но обединява най-различни подходи и идеи в книгите си. — Бел.devira ↑

[2] Кратка история на всичко — книга от Кен Уилбър, посветена на цялата история на Земята от Големия взрив до наши дни. Авторът описва пътя на еволюцията на човешкото съзнание системно и изчерпателно в достъпна форма на диалог. — Бел.devira ↑

MEA CULPA, MEA CULPA, MEA MAXIMA CULPA^[1]

Опитвам да обоснова очевидното — че вината рядко е женска или мъжка (ама съм и аз пишман феминистка...), тя е човешка и лична. Mea culpa, една прекрасна меса. Пък дали един индивид може да се чувства виновен — въпрос на съвест и морал. Някой романтик беше писал, че съвестният човек се чувства отговорен за всичко. Като хипербола върши работа. Като инструмент за действие — малко. Щото ако си отговорен, значи трябва да понесеш и вината, когато независещи от теб неща — каквито и да е — не вървят, нали.

Не можеш да се чувстваш отговорен за всичко, щото с такава диагноза ще трябва да те лекуват дълго и сериозно, с неясен изход.

И без това успяваме да натрупаме толкова истински, лични вини, които за три живота не можем да изкупим с молитва и пост, да не говорим, че повечето са непоправими.

Но женските вини все пак съществуват. Аз ги обозначавам единствено в територията на любовта, в тънката материя на най-човешкото чувство, из която е толкова лесно да се оплетеш и после докато си жива да съжаляваш...

Когато се прибрах вкъщи от родилния дом с дъщеря ми, кроткото ми бебе започна нощем да плаче неудържимо. Толкова жално. И толкова безпричинно — не от глад, жажда, неудобства в пелените, просто си плачеше отчаяно. Не можех да спя, но затова пък можех да мисля. И ща не ща, нощ след нощ, си припомнях как оставях първия си син на моите родители, за да отида на купон, а той също плачеше... Така изкарах няколко месеца в нощни угризения, размисли и сълзи, дъщерята се укроти (и отдавна порасна), но аз оттогава знам, че получих от нея наказанието, което батко ѝ не постигна.

Може би изглежда дреболия, но едва ли е, щом съм го запечатала в съзнанието и сърцето си. От такива „дреболии“ е съставен женският ни емоционален живот (режисиран, да не забравяме, от окситоцина).

Дали не пропускаме най-важните мигове с най-важните за нас същества. Дали даваме на децата всичката обич, от която се нуждаят? А дали пък не им даваме прекалено много, та ще ги разглезим? Е, то и в отношението ни към любимите мъже важат същите съмнения... Дали не го стягам прекалено, дали не съм го отпуснала твърде. Дали да не опитам още веднъж, или по-добре да сложа край. При каквото и да е решение чувството за вина има гадното свойство да човърка съвестта — бе нямаше ли да е по-добре, ако...

Понеже нашата женска сила идва от нашата женска слабост, по всички „любовни“ съмнения изглежда най-разумно да следваме природата си. Колкото и да е трудно в тези времена.

Следователно моята най-голяма вина... Да съм дала по-малко любов, когато е трябвало да дам повече.

П. П. Хайде, моля ви, прекратете тия генетични манипулации!

---

[1] От латински: Моя грешка, моя вина, моя голяма вина. — Бел.devira ↑

ЩАСТИЕТО Е...

През един сияен юнски ден осъзнах, че съм щастлива. Осъзнаването се случи като сполетяване, връхлетяване. Хвърли се отгоре ми, както Великото Усещане, Че Е Жив се хвърли върху Дъглас в началото на „Вино от глухарчета“^[1]. Но тази книга на Бредбъри още не беше издадена тук, а когато след пет години я прочетох, си спомних моя сияен юнски ден, и така добре го разбирах Дъглас!... Може би без него моят спомен би изчезнал в мъглата на съзнанието.

И така, беше сияен юни, аз бях двадесетгодишна, стоях в градината на моите родители и внезапно разбрах, че съм цялостна и щастлива. Че съм млада, хубава, здрава, заобиколена от любими същества: прекрасния ми няколкомесечен син, татко и мама, мъжа, с когото се обичаме. И всички са здрави и хубави, и природата наоколо е най-съвършеното място за нас, и съм студентка по журналистика, за което съм мечтала от дете, и... И всичко останало, каквото и да е то, е така точно и на мястото си!

„Човек прави разни неща и не обръща внимание. А сетне внезапно се оглеждаш и изведнъж осъзнаваш какво правиш, и всъщност тогава е първият път, когато истински го правиш.“ Дъглас го мисли това.

И аз го мисля. Но може би само младостта е способна да открива нещата за първи път с такъв емоционален взрив. Не помня някога след това да съм изпитала подобен безпричинен възторг. Била съм и щастлива, и нещастна, а през годините свикнах, особено в трудни мигове, да се погледна в огледалото и да се накарам хубаво на тая жена отсреща: Вземи се в ръце, от какво се оплакваш! Изоставили те? Голяма работа! Нямах пари? Утре ще имаш! Настъпили са те по опашката? Ще ти мине! Имаш трудности? Всички имат! Стига си ревала, ти си щастлив човек!

Не знам какво е това — дар от родителите ми, може би. Но едва ли само дар. Човек се самовъзпитава цял живот, все пак. Винаги съм предпочитала да мисля, че съм любимка на съдбата, вместо че тя е

несправедлива към мен. Понякога е трудно да си вярваш, но си струва да се опита, поне няма да ти навреди.

Признавам, че не мога да дефинирам какво е щастие. Да си здрав, да имаш близки хора, да не изпитваш сериозни материални затруднения, да работиш нещо, което ти харесва, да се забавляваш... Това ли е щастието? Изглежда по-лесно да се каже какво е нещастие и да се използва методът на изключването. Само че отсъствието на нещастие Е ли щастие? Май не е...

Младостта, казват, е щастливо време. Но, Господи, колко пъти и колко силно съм се чувствала тогава нещастна! Не, клишетата не помагат. И младостта, като всяка възраст, има своите драми, и те може да изглеждат розови на по-възрастните, но не и на участниците в тях.

ОК, няма да дефинирам нищо. Само за себе си мога да говоря: аз съм щастлив човек! Имам три хубави умни и добри деца, занимавам се с нещо любимо, имам малко, но чудесни приятели, които ме ценят, справям се с живота без подлости, и може никога да не притежавам диаманти примерно, но какво от това? Не ми липсват.

Това е Моето щастие. Защо си мисля, че за всекиго е различно?

Ох, няма как да пропусна един поглед от „мъжката вселена“! На Цветан Марангозов е, поздрав за вас от мене:

ЩАСТИЕ

*Това е когато една
жена
по-умна от теб
и по-даровита
те обикне.*

---

[1] Вино от глухарчета — полубиографичен роман от 1957 на Рей Бредбъри, чието действие се развива в измисления град Грийн Таун (зелен град).

Заглавието се отнася до виното, направено от листа на глухарчета и други съставки, често цитрусови плодове. В историята,

виното от глухарчета, направено от дядото на главния герой, служи като метафора за опаковане на всяка една от радостите на лятото в една бутилка.

По-голямата част от книгата е фокусирана върху ежедневието в малък град на Америка, и простите радости на изминалата година. — Бел.devira ↑

О, МУЦКА!

Има според мен един емблематичен виц за така наречения ни преход.

— Муцка, днес реших да готвя пиле с картофи!

— И к'во-о-о?

— Ми пратих мъжа ми за картофи!

— И той к'во-о-о?

— Той запали мерцедеса и отиде на пазара. Обаче там взели та го гръмнали!

— И ти к'во-о-о?

— Ми к'во, сготвих пилето с ориз!

Сентенциално, семантично, социологическо, психологическо, иванхаджийско без съмнение, кретенско и... направо истинско. Четящият ще забележи как наблъсках определения от различни категории, но знам, че ще ме разбере. Подмяната на ценностите е доведена до абсурд само за да бъдем известени, че се е случила. И то така дълбоко, че възстановяването им, макар на някакво малко по-високо равнище изглежда немислимо. Там ѝ е мястото на любовта — в тавата!

Случи се да си говоря дълго с дъщерята на един известен полусенчест бизнесмен. Прекрасно дете, баща ѝ — интелигентен човек — беше я изпратил след „избухването на демокрацията“ да учи в Англия, и тя вече работеше там. Бяхме на пищен купон (баща ѝ откриваше голям хотел на брега, почти на пясъка), на който пърхаха рояци лолитки, безсловесни същества с единствена мисия да пленят някой чичко-паричко, който да им уреди живота. Те се себераздаваха в кръшни ключеци, сценично подготвени, школувани, за да прихванат „жертвата“. Наблюдавах с интерес сюжетите, беше ново за мен. Събеседничката ми с чистосърдечна благодарност към баща си, че е направил всичко, за да ѝ спести такава съдба, ми каза: „В България е ужасно за момичетата!“.

Права беше. Сърце не ми даде да ѝ кажа, че е така не без приноса и на баща ѝ.

* * *

Тези двайсет години, които преживяхме в очакване на по-доброто в низходяща надежда и в прогресиращо омерзение и отчаяние, тези двайсет години ни промениха като хора. Свикнахме с пошлостта. И с грубостта, която демонстрират не само тийнейджърите покрай нас. И с лумпенизацията на все по-широки кръгове от обществото. И с неизброимите разводи на хората с власт и пари. И с лъжите им дори свикнахме — ние друго и не очакваме от тях. Ако ни кажат, че са били на лов за вълци, може и да не им повярваме. Но те ни казват, че не са били...

И затова край нас растат млади хора, чийто единствен стремеж в живота е да се пласират по-успешно от гледна точка на ценностния модел, в който сме ги заключили. Момчетата блъскат тежести и стероиди (пардон, „хранителни добавки“) и са готови да пребият всекиго. И дори да убият. Щом си силен, можеш да станеш охранител! Това е сигурна кариера.

Момчетата преследват масовата представа за сексапил — затова производството на силикон няма да залезе и пластичната хирургия ще процъфтява. Жената, от която днес те вземат пример, или е с цици като любеници, които добре се харчат сред силния пол, или е наконтена слугиня, която от сутрин до вечер пере с най-новия прах за пране и в паузите вари готови бульони. Силиконовият бюст, а не образованието е добра инвестиция в собственото бъдеще. Любовта — в тавата!

Гола жена в реклама, казват, гарантирал успех. Не, че непременно продажбите на стоката ще нараснат, но тази реклама се забелязва. Затова около нас е пълно със сексистки реклами. Не съм феминистка, но се плаша от настойчивостта, с която се налага в съзнанието, особено на младите хора, представата за жената като

предмет. В най-добрият случай — като обект. Не и като мислеца личност, не и като човек. Е, този модел отдавна е излязъл от рекламните и е влязъл в живота.

В тая чалга-култура (доколкото е уместна думата култура) дори самата чалга някак ми стои безобидна.

О, муцка!
Класиката на нашето време.

ПО ДВЕ

Нещата в този свят просто си вървят по две от Адам и Ева насам. Естествено самите те са първата документирана човешка двойка, нали са прародители. Но преди тях Бог създал Светлината — в необятния Мрак. Шест дни имал Работа, а на седмия си взел Почивка. Като прескочим цели епохи от Библията, които са пълни със знаменити чифтове, можем смело да вървим към Орфей и Евридика, Елена и Парис, Ромео и Жулиета, Наполеон и Жозефина, Маркс и Енгелс, Куку и Пипе, Пижо и Пенда, Хитър Петър и Настрадаин Ходжа, Ленин и комунизъм (понякога плюс Крупская), Белчо и Сивушка, Чърчил и Ялта, Рейгън и Малта, агнешко с картофи, ракийка и салатка, уиски с лед, водка с доматиен сок, чалга и силикон, БСП и сполука, Доган и обръчи, КАТ и корупция, президент и спонсори, цар и имоти, избори и фалшификации..., о, край няма!

Даже не идва ред, забележете, на Чарлз и Камила (то кое ли й е наред), защото не смятам да се занимавам с любовни мелодрами. Нито с техните пиарски ерзаци. Дори с Бранджелина няма да се занимавам, макар че тази контаминация е убиец.

Като човек, учил диалектика, макар и във време, когато тя беше „марксистко-ленинска“, имам вътрешна потребност да си изяснявам понятията, процесите, явленията и причините. Както пишеше в учебниците едно време — едно е поводът за война, друго са причините за нея. Какви следователно са причините човешкото съзнание толкова да е пристрастено към чифтосването на личности, събития, явления?

Мисля си, че в зората на съзнанието е ставало дума за един много практичен механизъм — мнемотехника. Особено в условията на безписмени цивилизации. Асоциацията поражда други асоциации и подпомага паметта. А-а-а-а, Парис, оня, дете вкарал във война Троя заради една п...ка? Аха, Елена, да! А, Орфей, дете го разкъсаха вакханките, щото не му стигна характер да спаси от ада оная жена... Евридика? В близката история — а, Чърчил, дете в Ялта предаде на

Сталин Източна Европа и никога вече не влезе в голямата политика? Поводи и причини се смесват по един детински, игрови начин, но се помнят някакви събития — макар и объркано, макар и недостоверно — но се помнят. (А-а-а-а, Ной, дето се напил и затова Бог прати Потопа — кълна се, че съм го чувала като версия).

Чифтосването на нещата улеснява мързеливия ум. Повечето умове са мързеливи. Когато кажем партия, подразбираме Ленин, когато кажем Ленин, подразбираме партия. Просто е за запомняне. Мнемотехниката в служба на идеологията. Религията — опиум за народа. Не, че не е вярно. Но преди да бъде обявена за опиум от конкуриращата я нова наркотична сила — комунистическата идеология — религията е хуманизираща много поколения през много векове. Комунистическата идеология дехуманизира един век.

Само че — какво е религия? Религия и вяра са чифт, наистина, но бих казала, че те са в опозиция. Темата е толкова необятна, че е лудост да я зачеквам. И все пак — да си вярващ според мен не изисква и не означава да си канонично всеотдаен. Можеш да бъдеш вярващ под купола на небесния храм, без да поздравяваш хората 40 дни след Великден с „Христос Воскресе!“. Можеш да си Вярващ, без да приемаш която и да е налична в момента (или в миналото) религия. Хайде да спра с тази тема, защото религиозните са чувствителни...

Ако четем азиатските приказки за Настрадаин (Насредин) ходжа (и още по-добре великолепия роман на Леонид Соловьев, заточен от комидеологията в Мордова), ще установим, че той е много умен и симпатичен. Хитър Петър у нас обаче е още-по-най-умен и симпатичен. И този чифт е опозиция — само в нашия фолклор. Разбираемо е — комплексите на народа без държава се проявяват в оптимистични приказки. В азиатските приказки за Насредин нашият Петър отсъства. Тотално. А децата ни (и ние преди това, и нашите родители, и техните...) някак си недолюбваме Настрадаин — все пак, представител на властта... Той, бохемът скитник, унизител на всички

властници, при нас е станал поробител. И така върви от поколения тази немислима и нечестна опозиция... Мнемотехника, без съмнение. Как да запомниш Хитър Петър, ако не го противопоставиш някому? Единствено подходяща е уважавана и ценена от твоите изедници (турците) личност, иначе няма смисъл.

Тези мои споделености съвсем не омаловажават смисловите двойки (и вредното им влияние) КАТ-корупция, Доган-обръчи, президент-спонсори, чалга-силикон и пр. Обаче те са временни, да ме прости Господ, не им пожелавам нищо, но грешат, ако си мислят да векуват.

Докато агнешкото с картофи е без конкуренция в своята иманентна семантика, в своята органична двоичност, в отчетливия си код на връзка между Стария и Новия свят. Никой не е вечен, но то ще пребъде.

С хубаво вино, естествено!

МИШ-МАШ ПО ЛОВДЖИЙСКИ

Смята се, че сме оцелели като земеделски народ, обаче аз съм силно разколебана в тази история. Ние сме оцелели като ловци! Не, нямам предвид факта, че българска къща без оръжие не е бивала в миналото, но вижте какво става днес! Като написах в гугъл „на лов за...“ (Боже, как сме живели без гугъл?!), той ми обяви, че разполага с над 5 500 000 страници, които съдържат това словосъчетание! Аз на прима виста се сетих само за рибки-бананки, живи животни (Дж. Даръл) и вещици, пък то... пет милиона и половина! Май че три четвърти от българите сме членове на някоя ловна дружинка? Из безкрайните ловни полета... а, това май ни очакваше в бъдещето.

Но да не подценяваме настоящето, като поскитах из първите три страници на търсачката, разбрах, че и днес **възможностите за лов са необятни.**

На лов за работа — сайт за работа, разбира се. Търсят, предлагат... такива скучни неща...

На лов за нанук в Канадска Арктика. Нанук било голяма полярна мечка на инуитски и понеже много ми хареса думата, пак влязох в гугъл — инуитите са ескимоски народи. Очакваше се. Разказът е на българин, правилно. Изконни български ловни територии.

На лов за гласове... в Германия, обаче! Кандидатът ги лови, като обещава данъчна справедливост. Заглавието не ме учудва, щото авторът е българин.

На лов за приходи — новото правителство, разбира се. Ще се опита да увеличи със 700 млн. лв., приходите от митниците до края на годината. Е, наслука!

Румънци на лов за изгодни сделки у нас и в Унгария... хм, купуват имоти из нашите ловни полета...

На лов за лаптоп — как да оцелеем в джунглата от цени и параметри при покупката на преносим компютър. Боже, джунгла, опасно е!

На лов за мъже. Всичко за тайните на секса и щастливата връзка. Флирт, сватба, изневяра, раздяла, горещи сексуални техники за оргазъм и нестандартни идеи за секс... Не е порносайт, ами сайтът на едно световно лъскаво дамско списание.

На лов за пъдпъдъци със земеделския министър. Най-после на истински лов! А, има и истински ловджийски сайт — nalov.com, за лакърдии.

На лов за 3D. Хм, това е един сайт за културни събития, става дума за филми, направени по тази технология. Жалко, звучеше по-секси...

Цивилни ченгета за лов на подкупни. Предполагам, че са на пусия цивилните, а подкупните ги подкарва някой към капана? Написано е в рубриката „Скандали“, но някак не мога да вдяна къде виждат скандала — дали в цивилните, дали в подкупните, или в лова, може би?

На лов за червения бутон. Нищо еротично, някаква игра.

Испания на лов за гей туристи. Гейовете в Испания са около 3 милиона от населението, показват данните от министерството на туризма, и харчат много! Как да не ги ловиш?

Кристен Стюарт и Робърт Патинсън на лов за дом. „Звездите живеят така“ е мотото на сайта. Горките звезди, дето не съм ги чувала, не могат да си купят дом, ами се налага да го отстрелват?

На лов за извънземни с GPS — оказа се високотехнологична шега. Не я разбрах.

На лов за печалба... ау, това за фалирал немски концерн било... Не ми помогнаха особено.

На лов за нещо по-различно... Данни: Нощ, луна, звезди, две хубави жени и ти, освободи фантазиите си и те ще станат реалност при мен. Цена: 160 BGN. Ми... май не е толкова скъпо?

На лов за бъдещи пенсионери. Фондовете привличат нови клиенти с различни техники, регулаторът опитва да ограничи лошите практики. Хубаво е, че на първо време само ги привличат, без отстрел.

Инспектори тръгват на лов за неплатени осигуровки. Социалното министерство ще пълни бюджета на ДОО чрез затягане на контрола. Проверките започват от таксиметровите шофьори и фирми... Добре, ама що ги предупреждават?!

На лов за любов. Пак игра: трябва да събирате злато и други съкровища от небето с лъка си. Веднъж, след като сте хванали нещо, трябва да го издърпате. Така е и в живота.

На лов за мацки. Къде излизате на лов за жени? — 10 posts — 7 authors: Къде излизате на лов за жени?... Споделено във форума на сайта: Според мен да си търсиш мацка в дискотека е тъпо. Обаче дивеч почти вече няма, защото всички станаха Ловци. Мда-а-а, кофти...

Така на 3-та стр. на гугъл, **в шеги и закачки стигнах до вещиците.**

Загриващ сюжет: На лов за вещици — студентски блог „Безброй математици“. Собственикът на блога споделя: Излових около една четвърт от всичките си колеги да мамят в крачка, да преписват... Човекът сигурно е прав да лови вещици сред колегите си. Утре, по стар наш обичай, преписвачът ще му е началник.

Централен сюжет: На лов за вещици с бойни патрони? (друг блог). С призива: Приятен ловен сезон, другари от БСП и ДПС! Не се крийте по гората и на Бузлуджа. На 5 юли, след изборите, беше открит ловният сезон. За пернат дивеч, пълпъдъци например. Но в БСП пълпъдъци няма! Там са само едри, охранени, крадливи екземпляри! За тях трябва сериозно оръжие.

Та това беше темата на държавата поне 3 седмици — ловът на вещици. Няма шега.

Лов на вещици! — изплака експремиерът по повод разни уволнения и обвинения срещу негови кадри.

Той сам даде определение на кабинета си, ще ловим вещици и ще ги даваме на правосъдието, за да възтържествува правдата — отвърна сегашният премиер.

Той не е наясно с понятието! — иронизира ексът. — Жени са били несправедливо обвинявани и изгаряни на кладата, а сега тези думи се употребяват като определение за политически обвинения и чистки.

Може да не е, а може и да е наясно сегашният премиер. Само че неговият предшественик му подаде удобен пас, мислейки, че го забива. Аналогията със средата на 50-те години на ХХ век, когато в САЩ е „ловът на вещици“, е направо нелепа. Джоузеф Маккарти обвинява членове на американското правителство и високопоставени личности, че са комунисти. А нашите комунисти са си, никой не ги обвинява в това, което си е отвсякъде видно, а само в кражби... Народът някак ще преживее дребна неточност, стига да види резултат от лова. „Несправедливо“ е слабото място в ценните мисли, изказани от експремиера. Даже и по отношение на част от уловените „американски вещици“, които наистина са били комунисти, но още повече за нашите условия „несправедливо“ е нонсенс. Както пише в един форум: Като стана дума за вещици се сетих да питам, хванаха ли вече бившата социална министърка? А в един друг форум прочетох следния виц: Тодор Живков и антураж посетили училища, университети и затвори и той взел решение да се повиши разкладката на затворниците. На учудването на другите отговорил: „Другари, ние с вас няма да ставаме нито ученици, нито студенти“. Готино. Толкова по въпроса за политическото понятие, само да отбележа, че след Маккарти в САЩ никой вече не лови „комунистически вещици“ — изчезнал вид са там. Паметник да му вдигнат на тоя човек!

Що се отнася до класическия лов на вещици, **започнал през Ренесанса (!) и продължил през Просвещението (!)**, там нещата са били по-сложни. Даже и днес са сложни.

Преди две години в гр. Вардо, Норвегия (през 17 век е бил прочут с процесите си срещу вещици, били изгорени 80 жени, обвинени за срещи с дявола в близката „дяволска планина“) имаше световен конгрес на учени, които дебатираха по три теми: „Силата на вещиците в литературата и историята“, „Мъчения, преследване и човешки права“ и „Вещици, шамани и демони“. Стана известно, че и днес магьосници се гонят и убиват в редица държави — преди всичко в Африка, но и в Мексико, в Индия, Индонезия, Малайзия. През последните 50 години в тези страни са убити повече вещици, отколкото през Средновековието в Европа. А между 14-ти и 19-ти век на Стария континент са обезглавени или изгорени повече от 50 000,

обвинени във вешерство! Днес, както и преди столетия, вещиците са обвинявани за болести и епидемии, лоша реколта, бедствия и други неволи, за които е нужна изкупителна жертва.

Вещиците в класическата епоха са обвинявани в съюз с дявола. Били са измъчвани, докато се изтръгне необходимото признание. Издръжката на инквизиторите и техните сътрудници била за сметка на жертвите им („Инквизицията“, А. Григулевич, 1979).

Вешерството се приема за най-ужасното и най-тежкото престъпление, затова наказанията са изключително жестоки: изгаряне на клада, разделяне на плътта чрез рязане на четири части, удавяне, обесване, погребване жив, чупене на костите с помощта на специално колело. Наказването винаги е публично, а често и празнично („Инквизицията“, А. Григулевич, 1979) — аутодафе в чест на раждането на престолонаследник, или по случай кралска сватба... Такива зрелища за тълпата.

Защо се е развихрил ловът на вещици? Защо „Чук срещу вещици“ („Malleus Maleficarum“, 1487 г.) става бестселърът на Мрачните векове. Има поне два идеологически възгледа защо. Прагматичните са доста повече: един например застъпва тезата, че обществото някак се е опитало да отнеме „контрола върху раждаемостта“ — вещиците са и акушерки; друг — че им се вменява вина за голямата чума; трети обяснява явлението с „миниледниковата епоха“ през Средновековието; четвърти — с изтощението от Трийсетгодишната война. Каноничният възглед: духовенството да си запази властта. Апокрифният: за противодействие на нещо, което наистина е било плашещ факт (кантарът не реагира на „живото тегло“ на някои жени). Та така. Няма да разберем истината за апокрифния, струва ми се. Но винаги можем да се удивляваме на една от най-коментираните и най-документираните личности от ония времена: Орлеанската дева. Тя е само на 18, просто селско момиче, когато оглавява (да се чудиш на Шарл VII, който се съгласява, а тя наистина го качва на трона!) 10-хилядна армия и разбива англичаните. Кажете ми, че е нормално, моля ви!

Естествено, че я изгарят. Щяха да го направят и без участието на англичаните. От ужас.

Последното изгаряне на вещица в Европа е през 1826 г. В Испания. Същата година в Берлин осветяват с газови фенери Unter den Linden, в Русия въстават декабристите, а в Турция еничарите, в Америка умират бащите на нацията Адамс и Джеферсън, Дж. Ф. Купър написва „Последният мохикан“, Шуберт — „Военен марш“, а в Испания горят вещици. В България Раковски е едва петгодишен. Но горене на вещици тук няма и тогава, и преди, и след. Вещица у нас идва от веща, т.е. знаеща, можеща, умееща, умна... какво още? Жена на почит.

Българинът може и като ловец да е оцелял, но не ловец на вещици. Този факт се оглежда логично в настоящето ни, в което удряме в земята целия свят по брой на магове, екстрасенси, гадатели и прочее вещици.

Читателят трябва да е разбрал, че мен вещиците ме кефят. Обаче не политическите.

НАРЪЧНИК ЗА КАНДИДАТ-МИНИСТЕРШИ

Преди време започнах този текст, но не стигнах доникъде поради съществен обрат в личния ми живот. Да го напиша ме подкокоросаха едни приятели, на които сега го посвещавам — Жоро и Мария. Установих, че вече ми е забавно да го пиша. Дано е забавен и за четене.

* * *

Иречек казал, че има три вида българи: бивши министри, настоящи министри и бъдещи министри. А едно социологическо проучване от 2005 г., век след Иречек, засича, че 60 на сто от българите смятат, че стават за министри. По-прясно изследване не съм чела, може да са се умножили.

Няма да се изненадам, ако сме регистрирали световен рекорд по национално персонален оптимизъм и вяра в собствените възможности, но още нямаме сравнителни данни кой къде е даже за малката ни Европа. Само литературата ни дава известни насоки — няма начин сърбите да не са ни изпреварили.

Мисля си, ако 60 на сто от мъжете смятат, че стават за министри, значи процентът на дамите, готови (и способни!) да са министерши, сигурно клони към сто. Кое то ме задължава да предложа на българските жени от всички краища на малката ни, слава Богу, родина, от всички възрасти, всички класи, (полът е ясен), всички занятия, опит как да вземат участие в това „предприятие“. С други думи, възнамерявам да споделя с българките някои съображения как да се справят с (неизбежната) задача да станат министерши.

РАЗСЪЖДЕНИЯ С ЕЛЕМЕНТ НА ВИКТОРИНА

Първо, 60 на сто готови за министри българи. От време оно се знае, че българинът от всичко разбира. От футбол, строителство, архитектура, световна политика, управление... Най-вече от управление. Не, от политика! Все пак, от футбол... Абе тоя идиот, сакат, левак (и т.н.) кой го пусна на терена?! Не виждат ли тая ливада, оня кретен, абе съдията в гъ.а, да го духа, що не си го..., абе така ли се рита, педе...т, и пр. Пускаш го въпросния критик (120-килограмов) на терена, и се радваш на резултата. Шоуто ще е пълно, освен ако този смешник не си докара инфаркт. Поколения след поколения ще се сменят (кой български писател е написал тази фраза? — въпрос без награда)^[1], а героят все ще е един и същ, многознайко, който едва си мести задника. Затлъстял от мързел и монотонен живот български мъжки задник.

Второ, защо сърбите да са ни изпреварили. Защото те ни бягат с Бранислав Нушич, с когото неизбежно ще ви занимава пак. Ние имаме Ст. Л. Костов (която от вас ми каже цялото му име, печели... примерно червило)^[2] и „Големанов“ — голяма пиеса, гигантски образ. Те имат Бранислав Нушич и „Г-жа министершата“. Не правя директна класация — патриотка съм! — но ме е яд, че Ст. Л. Костов не е написал и тая пиеса! Да направи рондо, да хване опашката за рогата. Но... нищо, сърбите даже не са били на Балканите, когато тук сме имали държава (даже две — тест по история с малка награда, този път книга)^[3].

Трето, 100-те процента на дамите у нас, готови да са министерши. Ами това си е ясно. Женската половина на България е по-талантлива, борбена, съобразителна, инициативна, жилава (е, стига толкова), и при това по-морална. Някога Екатерина Каравелова е била обявена (от мъж!) за „единствения мъж в България“ (чакам отговор по какъв повод се е случило — наградата е по-голяма от червило и по-малка от книга)^[4].

Четвърто, защо е неизбежно, че всяка българка има шанс да стане министерша — то следва от невероятния български политически живот — въртоп, смерч, днес си нула, утре си всичко, днес си велик — утре си нищо. Така просто ще си минем всички по реда. Особено в тая малка държава. Нема лошо! И без това всички сме роднини (цитат, не питам по кого, защото не се съмнявам, че знаете) при седем милиона население, поне да не си завиждаме. Я да си представим, че сме 10, 50, 100 пъти повече народ! Щяхме ли изобщо да си говорим сега на тая тема? Нямаше. Така че: Бог да благослови малката ни държава и малкия ни народ!

Да изковем от минусите плюсове!

И сега по-сериозно.

Бегъл поглед към най-важния въпрос.

Да разгледаме все пак по-подробно шансовете на всяка от нас. На пръв поглед, щом 60 процента от мъжете са готови за министри, значи и 60 процента от жените трябва да имат готовност да станат министерши.

Няма как да очаквате, уважаеми дами, да ви се случи това, ако сте съпруга на скромен редник, който не носи в раницата си маршалски жезъл! Струва ми се, че много повече от 40 на сто от българките нямат шансове. Те, разбира се, могат да станат министърки, макар да не е съвсем същото.

Другото, което могат да направят, е да сменят съпруга. Точно така постъпи авторката преди... станаха 18 години. И макар че трябваше да чака едно десетилетие след тази смяна, търпението ѝ се увенча с успех. (Ясно е, струва ми се, че първият ми съпруг дори зам.-министър не бе ставал, Бог да го прости.)

Но внимавайте! Вашата кариера на министерша не може да се случи при неправилен избор. Припомням класическата фраза: „жени с минало и мъже с бъдеще“. За да има бъдеще, мъжът трябва да е наистина амбициозен, наистина да се увлича от партизански дела, наистина да успява да се пласира, трябва да е хитър, мобилен, речовит, комбинативен, комуникативен, упорит, трябва да е способен да управлява поне малкия си офис или бизнес, да проявява характер, да изглежда прилично, и ако в добавка е интелигентен — не се колебайте!

След време ще откриете, че всичко изброено, което сте смятали за качества, постепенно се е превърнало в недостатъци. Това означава само едно: той вече е напълно готов за министър.

НЯКОЛКО СЪВЕТА

- Ако сте фиксирали подобен обект, който ви изглежда обещаващ, и той отвърща на вниманието ви, най-важно е да не го уплашите. Не е необходимо още в началото да споделяте планове си за него, може да го отблъснете.

- С напредването на вашите отношения не пропускайте да го поощрявате да не намалява активностите си и не забравяйте във всеки подходящ случай със сдържан патос да изказвате искреното си възхищение от неговите необикновени качества. Той трябва да израства като се оглежда във възторжените ви очи — хем да не може без вас, хем да не се комплексира с времето. От комплексиран мъж трудно ще излезе министър.

- Не прибързвайте — дори ако ви се струва, че времето си минава напразно. С други думи, не го тикайте в гърба, не го пришпорвайте, от това нищо добро няма да излезе. Ако наистина сте избрали подходящия кандидат, той ще има инстинкт за подходящия момент.

- Когато този момент дойде, бъдете твърда. Той може и да се колебае, да се уплаши, вие нямате право на слабост! Категорично му заявете, *че няма по-достоеен от него и че кой ли не е бил министър, та той ли не може?!*

- Ако все пак подозирате, че сегашният ви съпруг има данни за министър и решите да не го сменяте — никога не го наричайте мърльо, мекотело, некадърник — не само пред хора, но и насаме.

СЦЕНАРИЙ ЗА ПЪРВИЯ МИНИСТЕРСКИ ДЕН

Спомняте ли си какво казал новоизбраният президент на жена си при първия им секс веднага след успеха на изборите? „Не бях се надявал да спя с Първата дама!“

Горе-долу така се чувства и вашият министър в деня на назначението си.

Адреналинът му се лее, лее. Той е проникнат от съзнание за собственото си величие, от законна гордост, от въодушевление за историческата си мисия и е просто щастлив.

А това качва и равнището на тестостерона, имайте предвид. Възползвайте се! Тъй че сутринта го изпратете да се закълне пред парламента, след като много съвестно сте го накиприли, изчеткали и непременно сте му лиснали вода! А след клетвата (ще я гледате по Канала) веднага му изпратете любовен есемес. Ще трябва да сте си организирали деня така, че да се съобразите с неговото време — той ще дойде на любовната среща, но когато може, все пак вече е държавен човек.

Този секс ще ви хареса като никой друг!

НЯКОЛКО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ЗА ПО-НАТАТЪК

После ще започне вашето нерадостно (ако сте приличен човек), или бравурно (ако искате да властвате) съществуване на министерша. Вие си избирате кое, или по-скоро природата ви си го избира. Мен ме избра първото, затова мога да говоря само за него. Познавам и от другата боя, но не съм компетентна да разказвам за нея.

И така — той ще става все по-зает. Държавните и партийните дела ще го ангажират все повече. Не унивайте! В началото все още няма любовница!

По-нататък ще има със сигурност, и тя ще е двайсетина години по-млада от вас, така че няма да сте ѝ конкуренция.

Засега имате по-тежки грижи — как да отбиете лавината от телефонни обаждания от далечни роднини, от още по-далечни познати, които даже не помните по физиономия. Те са открили вашия номер по неведоми пътища и ще ви звънят до подлудяване — искат службичка, местенце някъде...

По време на тоя етап отидох в антиквариата на пл. „Славейков“ и поисках да ми намерят „Г-жа Министершата“. Оказа се, че могат да ми доставят само двутомника на Бранислав Нушич от 1967 г. — единствено издание, на „Народна култура“. Купих го, 50 лв. (на разположение на кандидатки е, продавам го пак за 50 лв.). Четох с увлечение, но поради разликата в епохите до техническите защити

стигнах сама. Престанах да вдигам на номера, които се появяват без име. Просто се окопах. И до днес имам този рефлекс, но бързо се вземам в ръце и отговарям на хората. Невинаги е необходимо, но поне не ми искат службица.

А след това той започва системно да закъснява. После даже да не се прибира. Вече сте на прага на откритието, че не просто работата е причина. Тук умните ми съвети свършват. Оправяйте се по женски — коя както може. И имайте предвид големия брой новоразвели се мъже във властта.

ОБЩИ СЪОБРАЖЕНИЯ

Имате шанс да запазите семейството си (ако все още желаете това), само в случай че сте в силна позиция:

- материално (станете по-богата от него или най-добре съсобственичка на неговите активи);
- властово (направете баща си фактор в партията, която ползва съпругът ви, за да влезе във властта);
- морално (намерете си млад любовник, преди съпругът да ви е сюрпризирал със своята изгора);
- психологически (правете вкъщи луди купони всеки път, когато той ще закъснее);
- емоционално (никога не показвайте, че се разстройвате от простотиите му).

Знам какво изпитание е това. Аз самата не го издържах. Но нямах този наръчник.

---

[1] Константин Константинов. — Бел.авт. ↑

[2] Стефан Лазаров Костов. — Бел.авт. ↑

[3] Основана от кан Кубер (брат на кан Аспарух) в 680 г. на територията на днешна Македония и приключила с обединението с голямата Дунавска България при кан Крум през 8-и век. — Бел.авт. ↑

[4] По време на Сръбско-българската война кореспондентът на немския в. „Кьолнише цайтунг“ пише: „На 6 ноември от цялото

население на София само г-жа Екатерина Каравелова бе единственият мъж“. За да успокои града тогава, тя взема файтона и обикаля сама из улиците. „Как можеш да вземеш колата, която всеки миг може да ми потрябва“, пита я разгневен Каравелов. „За бягство няма да ти потрябва“ — отговаря му тя спокойно. Екатерина не само не мисли за евакуация, но и се грижи за ранените войници. — Бел.авт. ↑

ДРЕБОСЪЦИ

РОЗА

Пресичам градинката на „Прага“ и „Доспат“ и от трийсетина метра забелязвам срещу себе си чудесна млада жена, елегантна, красива, държи червена роза в лявата ръка. От по-близо вече различавам усмивката ѝ — леко отнесена, както е нормално при влюбените момичета. Радвам ѝ се спонтанно — Господи, колко е хубаво, и дано е щастлива!

В мига, когато се разминаваме и с удоволствие гледам чаровното ѝ лице, улавям с периферното си зрение как с небрежен жест мята розата в кошчето за боклук, докато продължава да се усмихва.

БЛУЗА

С Катето и Стефчо сме семейни приятели. Ходим си на гости от време на време, децата си играят. С Катето нямаме много какво да си говорим, но женски теми има винаги. Последния път ни разказва въодушевено какъв плат си е купила, какъв модел е намислила, каква шивачка си е намерила и каква страхотна блуза ще стане.

След някое време срещаме Стефчо на улицата и правим лафче на крак. Аз се сецям за блузата на Катето и питам дали е готова.

— О, готова е! — помръква някак Стефчо.

— И к'во, к'ъв беше ефектът? — любопитствам.

— Страхотен ефект! — гласът му преминава във фалцет. — Катето излезе с нея да я покаже и не се прибра три дни...

НОУ КАМП

Веднъж бях на този чудовищен стадион за почти 100 000 души. Ние бяхме (ние?) над сто българи, един самолет хора, при това препълнен.

Историята е следната. За своя бенефисен мач на Ноу Камп Ицо Стоичков нае въпросния самолет, напълни го с президенти и други, плати полета и цял луксозен хотел, в който ни настани в самостоятелни стаи, плати официалната вечеря и още някакви междинни купони (бях там по силата на едни минали обстоятелства, моето лично алиби е, че съм цесекарка и смятам Ицо за гений във футбола).

И така — основното. Около 60 000 хиляди души на Ноу Камп. Само най-горната трибуна празнее — надолу всичко е препълнено. Децата на Барса, младежите на Барса, мъжете на Барса, публиката на Барса... страхотна емоция и на терена, и по трибуните.

И... тръгва мексиканската вълна! Красота! Плува, плува... но изведнъж умира. Познайте къде — в официалния сектор, където е настанена българската „делегация“, платен от Ицо, за да е тя там, но тя е толкова велика, че няма как да го подкрепи!

Само ние с Катя (тя е дипломат) ставаме на мексиканската вълна. След нас се скъсва. Сериозни чичковци са т'ва, бълг. полит... да не ги изговарям.

Ние ставаме още 3–4 пъти, все така самотни, накрая се изнизваме от Ноу Камп — толкова е отвратно да си в „официалната“ българска делегация.

Като чуя, че Ицо бил простак — побеснявам.

КЛЕКАЛО

Покрай фамозната инсталация на чешкия скулптор в сърцето на Европа, което предизвика комплексарски изблици у нас, се сетих за нещо.

Нашите вестници нарекоха клекалото ориенталско. Не знам, този модел може и така да се нарича. Тъкмо да го различаваме от японското.

Изненада беше за мен, но в Япония на много публични места (ресторанти, влакове) тоалетните са именно с клекало. Само че „подобрен модел“. Специално в дамските тоалетни клекалото има висока трийсетина сантиметра и леко извита навътре (към потребителя) предна стена. Сещате се — поради добре известните физиологически особености на дамите отсъствието на преграда води до (извинявам се) опикаване на терена отпред. При „ориенталските“ клекала като се пусне водата — тя измива отвора на съоръжението и съвсем близо до него. Ако някой не почисти след вас, установява се трайна воня. При японското клекало теренът остава чист, а водата се завихря из цялата чиния и воня няма.

В началото на двадесети век в Турция имало един министър на железниците, който въвел драконовски наказания за мръсна тоалетна във вагон или на гара. Отношението към чистотата на клозетите в железниците постепенно навлязло и в бита. А благодарното население запомнило този просветен мъж като господин Клозет...

Аз не бих се срамувала от такъв прякор.

Но да продължа с нашата действителност. Вече доста тоалетни на публични места са добри наглед. И въпреки това няма сила, която да ме накара да седна на техните седалки! Пишкам полуприклеknала, което си е мъка. Предполагам и с повечето дами е така. Ако се наложи по сериозна причина да седна — покривам дъската с половината от рулото хартия и внимавам да не мръдна. След като децата ми излизаха от възрастта, в която можех да ги държа на ръце над тоалетната, не пропусках да ги подсещам да си слагат хартия на дъската. (Може и да имам маниакално поведение, не знам. Веднъж дъщерята се прибра от

лагер на детската градина с висока температура — не беше акала една седмица, защото било мръсно...)

Та, не бих се срамувала от никакво прозвище, ако то би произлязло в резултат на някаква моя активност, която да доведе до замяна на всички тоалетни чинии на публични места — с японски клекала.

Естествено, никаква активност няма да проявя. Минава ми през ума, че производителите на ориенталски клекала у нас би трябвало да се заинтересуват от японския опит, да вземат да променят тая конструкция, която бълват от сто години непроменена!

Ама на мен често ми минават глупости през ума.

(Ерика я прочетох ония дни, една приятелка ми я метна след „Клекалото“, ама тя не ми пречи).

БОЛНИЦА

Тичам по стълбите на Военна болница, защото имам контролен преглед след една операция, която бързо съм забравила, защото се чувствам добре. Отгоре слиза точно моят доктор — хубав едър мъж, малко по-млад от мен... бе, пич!

— Доктор Николов, здравейте! — поздравявам го аз с най-кокетната си усмивка.

Докторът спира — заинтригуван е, оглежда ме с очевидно внимание и усещам, че е готов да пофлиртува! Но не си спомня коя съм...

Аз му се представям — пациентката, на която... дъра-бъра... и виждам как пламъчето на интерес в очите му изгасва. Да, радва се, че съм добре, ама чак да ми обръща внимание — не, ами аз съм просто бивша пациентка!

И това е само една от многото подобни случки, благодарение на които изведох три болнични правила:

1. Повечето лекари са много интересни мъже. Просто не се запознаваш с тях в правилния момент и на точното място.

2. Интересните мъже лекари никога не те разпознават в „цивилни дрешки“ и те оглеждат като нова.

3. След като им се представиш, повечето неизбежно си спомнят за пациентката и вече не те оглеждат.

А напоследък прочетох, че едно авторитетно световно изследване е установило кои са най-интелигентните хора на земята, по професии. Познахте! Най-интелигентни са именно лекарите. С най-висок IQ.

Аз пък как веднъж не си хванах за гадже лекар...

ПЕЖО

Реших да сменям ситроена. Беше на 7 години, на към 140 хиляди (гарантирам), каран само от мен, HDI, 2.0, пъргав, мощен, икономичен — прекрасен, но определено ми малееше, защото към морето вече се изнасяхме и с котката, а багажът на децата и без това винаги е като за цял пионерски лагер.

Много ми се караше джип. И хлапето ме подкочоросваше за джип, даже пое инициативата да го намери (нашия, де). С едномесечно висене в нета и безкрайни обиколки из автокъщите (за нов установих, че е безумно да си помислям), отхвърлих всички негови предложения за налични не луксозни джипове: по-хубавите бяха по-стари и по-скъпи от моята ксара, и харчеха двойно. Моята идея беше да карам по-нова кола, на не прекалено много километри, с приблизително същия разход.

Тогава попаднах на обявата за пезото. Трябва да се знае, че по това време думата джип вече ми предизвикваше възпаление на мозъка — постоянството на хлапето е неописуемо (не в училище, де). Пезото — комби, с огромен багажник, четиригодишно, пак HDI, 2.0, с 30 коня повече, продава се от първи собственик. И на прилични към 100 000 км. Щастлива находка!

С други думи — купих го. Толкова се бях опоскала финансово(два пъти по-скъпо от милата ми ксара), че при нотариуса нямах пари за таксата — трябвало купувачът да я плати. Аз откъде да знам? Тогава продавачът извади парите (към 250 лв).

Това би могло да ме разтревожи.

Но не ме. После я подкарах и беше удоволствие — добра кола. За всеки случай след седмица я закарах да й тестват двигателя. В кондиция. Точно там, в сервиза, се зазяпах из джунглата под предния капак и едно бяло петънце привлече вниманието. Беше картонче, закрепено се на магия на някакви тръби отдолу. А на картончето пишеше... „Следваща смяна на масло — 201 000 км“...

Не припаднах. Но много се разстроих. Механиците забелязаха. Почти изплаках: тая кола е на два пъти повече километри! Абе, к'во са

200 000 за пежо дизел, добродушно ми каза единият. Само сменяй маслото, и два милиона ще изкара!

Добре. Поуспокоих се. Поне няма да гръмне, нали?

Но измамата беше ми изтрила всичката радост.

Обадих се на продавача, и наглецът гадничко ми каза: ами всички правят така!

Тогава от все сърце му пожелах: никога повече да не карате нова кола.

Мразя клетвите, ама...

ЗАВИСИМОСТ

Като всеки малоумен пушач, все си намирам оправдание. Най-последното ми е строго научният факт (сериозно!), че зависимостите не се дължат на слаб характер, а на генетична особеност. Сега няма да казвам каква е точно (не помня) тая особеност, но е вярно, че има учени, които разглеждат всички зависимости като предпоставени. В смисъл: каквото и да правиш, все под някаква зависимост ще изпаднеш.

Това е удобно, признавам. Но аз вярвам на науката. Особено когато така човеколюбиво ми признава правото на грешки.

За цигарите — иди-дойди. Все пак пуша от 16-годишна. Няма как да не съм привикнала. Но от няколко години съм много зле по друга причина, ще си призная.

Компютърни игри.

Преди време прекарвах ноци в разнищване на първия солитер, дето ако го играеш в хард версията, излизаш веднъж на 20 пъти. После открих онлайн игрите. Оттам се запалих и си купих две пълни версии — Zuma и Maui Wowee, обаче на Zuma не успях да мина последното, осмо ниво и я зарязах. Другата също ми доскуча. После Mah jong — де що имаше из нета, всичките съм ги изиграла! Както и всички jewelery, rachworks, всякакви аркади... После излезе нова мода — hidden objects. Много ме увличаха, докато ми писнаха и те. От време на време проверявам за някоя новост по сайтовете за игри, обаче си губя времето главно с Free sell (91% победи) и Spider solitaire — само в два цвята, и пак побеждавам едва в 62% от игрите. (Една приятелка го играе с 4 тестета, ама едва стига 15% победи.) Положението е драматично, защото сутрин, на събуждане, но още със затворени очи, мествя мислено карти, обаче те не са обикновени дами, попове, валета, а живи хора, мои близки... Та така. Сигурно си има име тая болест.

Давам си сметка, че съм малко самотна. Обаче наскоро една близка дама ме светна, че всичко това също го е минала! Изиграла го е. А сега играе Mafia wars във фейсбук (още не съм разбрала как се играе). А тя не ми изглежда самотна. Или поне не живее сама, де. И си

казах: няма да се притеснявам! Искане ми се просто приятелите ми да знаят, че ако не им отговарям в скайпа, не е непременно защото съм много заета! Най-вероятно си играя.

ОЩЕ ЗА ОНОЖДАНЕТО

Трябва да споделя с уважаемия читател изключителния глагол „онодя“ (ударение на второто „о“). Биха го превели като „чукам“ или „забремявам някого“, най-вече като класическото оплождам. И да, така е в речниците.

Но моите баба и дядо (Ботевградско) го използват универсално във всекидневния си живот, без да влагат и най-малък оттенък на сексуалност. Както и селяните им. Днес онодееме (западно бълг. изговор на онождахме, с ударение на първото „е“) царевицата — т.е. прекопахме я, поляхме я, обрахме я... Днес онодееме лозето — рязахме го, пръскахме го, плевихме го, копахме го... Онодееме черешите — варосахме ги, брахме ги... и т.н.

Но, забележете — с къщата онодееме не върви! Боядисахме я, примерно, не върви. И с кой предмет не върви. Само с природата. Какъв усет за живота! И за движещите му сили.

НОЖОВЕ

Имах едно гадже, идваше почти всяка вечер у дома. Но малкият ми син не знаеше (?), че ми е гадже. Сприятелиха се и имаха общи теми, все едно... Хлапето си лягаше, ние по-късно. После пичът винаги си тръгваше.

Но една нощ нещо много окъсняхме и той остана да спи у дома. В най-отдалечената от нашите спални стая.

А на сутринта, докато съм спала, се разиграла следната комедия.

Синът ми станал за даскало, тръгнал към банята и видял през матираната ѝ врата, че там някой мърда. Върнал се в своята стая и подбрал един як нож от личната си колекция. После се притаил зад вратата на хола и изчакал натрапника да излезе от банята...

„Натрапникът“, висок поне 187, атлетичен млад мъж, бил атакуван от сина ми (12 г.) някъде около много чувствителна зона, но се разминало без кръв! Разпознали се, слава Богу!

Винаги съм подозирала, че ножовете на сина ми са като пушката на Чехов от първото действие, но се размина.

Засега.

ТАЛАНТ

Помня един съветски писател — Юрий Олеша, може и да не го знаете, та той имаше книжка със заглавие „Нито ден без ред“. Не ми се рови из библиотеката, но ставаше дума за поддържане на форма, у писателя, де. Как всеки ден трябва да пише, един вид тренировка на таланта. Той точно така правел.

Имаше и един американски писател, Джоузеф Хелър, знаете го, разбира се, за да не казвам „Параграф 22“ (май го казах). Та последната му книга се нарича „Портрет на твореца като стар“ и е много, много тъжна, и в нея той описва себе си — стария писател, който вече не намира хубав сюжет за роман... започва всеки ден нов... и просто не иска да си признае, че талантът му е изчерпан. И от този абсурден сюжет е произлязла една добра история.

Без особен риск ще прогнозирам, че Хелър ще се чете и в бъдеще. За Олеша — не знам.

Няма поука, да не си помислите...

ЦЕНА

Това само американец може да го мисли. Вино от 10\$ е по-вкусно, ако са ти казали, че е от 90. Отгатнахте, д-р Хаус.

Аз виното го оценявам наистина на вкус.

И ако не е на цената на златото.

ПРАЗНИЦИ

Трудно ми е като има дълга поредица празници. Ставам в късна утрин, главата ми не е моята. Цял ден се мъча да изтрезнея. В късния следобед успявам. И защо? Да мога вечерта пак да пия.

Цял ден се мъча да изтрезнея, за да мога вечер да се напия...
баси.

Ненавреме изпитата втора водка е загубена първа, казваше генералът в „Особеностите на руската баня“. Топла фурна лесно се пали, е наша мъдрост, сходна с генералската.

При толкова мъдрости (и при толкова празници) — какво правим?...

БАНКА

Веднъж имах един влог, към 680 долара в наша банка, която после стана италианска. Знаех си, че си ги имам тия пари на едномесечен срочен влог и си виках — ми те се умножават, сега не ми трябват... Така минаха 5–6 години, остро ми дотрябваха пари и аз отидох да си ги изтегля. С приятно предчувствие, че се понатрупали още от лихвите.

Девојката на гишето обаче след голямо ровене из компютъра ми каза: нямате спестовен влог.

Как да нямам, викам аз — ето ви документа! Договор с банката! Момент! — отвърна тя и се пъкна зад стъклена матирана врата, явно при шефката. Доста се забави, но накрая излязоха и двете, а началничката ми заяви: имате разплащателна сметка! Каква??? Никога не съм искала да имам разплащателна сметка, още по-малко в долари, и аз по принцип ненавиждам този вид сметки още от времето, когато имах такава в една банка, която после стана унгарска и която задължително плащаше първо парното (дето няма да ми го спрат), а после тока (ако има пари, но няма, и тока ми го спират).

Началничката ме просветли. Преди няколко години ръководството на банката взело решение (!) всички влогове под 1000 долара да се преобразуват в разплащателни сметки! Трябваше да уведомяте клиентите си! — вече наистина се развиках аз. Сигурно сте уведомена, предположи тя. Покажете ми писмото, което сте изпратили до клиентите си! Не мога, аз съм отскоро... И колко пари има в сметката? — Има 550 долара. Само дето не припаднах. Те са ме крали систематично от няколко години. Не само, че не са начислявали лихви, но и 130 от моите лични долари ми са откраднали. За „обслужване“ на разплащателна сметка във валута са си удържали всеки Божи месец от моите пари! Нито едно движение не е имало по тази сметка години! Но „обслужването“ се е състояло.

Тогава прекратих всякакви отношения с тази институция. Бях ядосана до хистерия и си наложих да не мисля за тях. Отписах ги. Закрих и дебитната си карта, всичко, което ме свързваше с тях.

Но сега кръгът се затвори. Пак ще ми превеждат заплатата чрез тая банка.

Дали не крадат и от заплати?

НЕКРОЛОЗИ

Един от автентично новите вицове: Внукът вижда дядо си, че чете некролозите във вестника и му подхвърля: — О, дядо! Ти пак във фейсбук!...

След като се похилих с глас, се сетих за нещо. Ами само преди няма и двайсет години в никой вестник не се публикуваха некролози! Във вестниците преди девети септември — задължително (имах два взети изпита по „История на българската журналистика“). След това — няма! Освен понякога две-три изречения за някой партиен функционер. Още по-рядко — траурни първи страници, предполагам, че много хора са им се кефили.

В българската традиция е да се поменават починалите с некролози, жалейки, помени — опело, третини, деветини, четиридесет дни, 6 месеца, година... Но през социализма тази традиция беше натискана към земята. Когато опяваха дядо, татко не влезе в черквата. Член на БКП, ще го „докладва“ някой...

Размишлявах, защо наистина нямаше вестник с некролози? Все едно хората не умират при социализма. Едното светло бъдеще ги очаква.

Затова.

ЗЕЛЕНОИДИ

Обичам природата и мразя зеленоидите. Зеленоидската класа паразитира върху природата и върху човечеството. Климатът на Земята никога не е бил толкова стабилен, но прогнозите за катастрофи носят много пари на онези, които искат да се възползват от човешката паника, твърди проф. Йозеф Райхолф, един от най-известните учени в областта на естествените науки в Германия. И не е само той, разбира се. Само че днес не е прието да се говори против „глобалното затопляне“.

Аз пък си говоря. Защото не съм учен и не правя „научна“ кариера. В САЩ един от шефовете на телевизионния канал Weather Channel се е обърнал към Асоциацията на американските метеоролози с искане да се състави Кодекс на организацията, който на практика да позволява уволняването и преследването на учени, поставящи под съмнение глобалното затопляне.

Чуйте проф. Райхолф:

През последните хилядолетия не само Европа е била изложена на сериозни климатични промени, а цялата планета. Топлото Средновековие от около 800 г. до 1300 г. сл.н.е. е много добро време. В по-стари исторически книги го наричат „Средновековния климатичен оптимум“. Било е по-топло, отколкото е сега, лозарството се е разпростирало на север чак до Южна Норвегия. Викингите са заселили Гренландия и я нарекли Зелена земя, а в Централна Азия монголите се развили толкова мощно, че изградили най-голямата световна империя.

Близо 1000 години преди това неблагоприятен климат пък изгонва хуните на югозапад, а северните готи на юг. Климатичният оптимум на Средновековието е предшестван от векове с много лоши условия. Те предизвикват Великото преселение на народите.

Около 1300 г. климатът много бързо се разваля. Става ужасно влажно и студено. В Алпите се появяват изчезналите преди това ледници. Разразява се и първата голяма унищожителна вълна от чума. Влошаването на климата през 14 век е прелюдия към т.нар. Малка ледена епоха, предизвикала за близо 500 г., до 18 век, екстремно студени зими и много лоши лета. Населението на Европа рязко намалява от глад и студ, епидемии и войни. 19 век носи още по-тежки турбуленции. Крайно влажни лета с мизерни реколти водят до изселване на милиони северноевропейци в САЩ. Унищожителната суша през 1891 г. и нейните последствия подготвят почвата за революцията в Русия. Ние би трябвало да сме щастливи, че живеем във време на сравнително добър климат. Реколтите никога не са били по-добри, отколкото през последните няколко по-топли десетилетия — при това в глобален мащаб!

Така казва ученият. А пък политикът Ал Гор е увеличил личното си състояние 50 пъти, откакто се занимава с охлаждането на планетата. През 2001 година той е имал \$ 2 милиона, а през 2009 има вече \$ 100 милиона. Бизнесът с квоти за въглероден двуокис явно е повече от добър! И този зеленоид пристигна в Копенхаген с частен Gulfstream Jet. И битовите му сметки за газ и ток се удвояват всяка година! Това ли е екологично поведение? Той просто е мошеник. Капо ди тути^[1] зеленоиди.

Нашите местни зеленоидчета и това не могат — освен да прилапат някои парици по някои програмки, трохици за бедните. В България годишната температурна амплитуда е от +35 градуса до -15 градуса, и даже повече от -20! „Заплашителното“ затопляне от 0,5 градуса е едва една стотна от тази разлика! Преди 15 години заради озоновата дупка си разбихме производството на хладилници, сега — да си плащаме за въглеродния диоксид... Но има печеливши от катастрофичните прогнози! Първо медиите. Лошите новини се

продават по-добре от хубавите. Второ — заинтересовани групи, които получават пари, за да се присъединяват. Когато вълната набере скорост, яхват я и политиците.

Природата и човекът са много приспособими. Иначе нямаше да оцелеят. Коралите щели да загинат от някоя и друга педя по-високо равнище на водата... А дали изобщо ще се вдигне?

Я си направете един домашен опит: Вземете прозрачна чаша, напълнете я с вода и много лед, а после отбележете нивото върху стъклото. Изчакайте ледът да се стопи напълно. Какво е сега нивото? — Ами предишното. Проста физика.

Да, в миналото нивото на световния океан се е качвало драматично, но не от половин градус по-топла атмосфера! А от геологически катаклизми, които не могат да се предотвратят. Неслучайно Ал Гор не се бори против земетресенията, примерно.

А напоследък в нета излязоха мнооого интересни факти! „Ноември, 2009, BBC потвърди скандалната новина — хакери са разбили защитата на сървър на The University of East Anglia's Climatic Research Unit. Хакерите са успели да откопират 61 мегабайта информация, в това число 72 документа и 1073 e-mails. От университета по климата вече потвърдиха, че документите са автентични <http://www.realclimate.org/index.php/archives/2009/11/the-cru-hack/>.

В документите и писмата става въпрос за много пари, които са били превеждани по лични сметки на «учени». Например някой си Phil Jones от 1990 година насам е получил по зелената линия 13,7 милиона паунда!“

Не е зле... Добре, че Китай отказа да участва в това
мошеничество! Толкова е голям, че разби плановете на зеленоидите.
Обичам го този Китай!

---

[1] Капо ди тути(*capo di tutti*), ит — господар на всички и всичко.
— Бел.devira ↑

КРЪВНИНА

Има една потресаваща (като повечето) македонска песен, която знам от баба:

*Сестра брата кани на вечеря:
Елай, елай, брато, да вечераме!
Вечерайте, сестро, мен не чакайте,
яз сум било, сестро, во меана.
Яло, пило, сестро, сум се напило.
Голем зулум, сестро, сум направило...
сум заклало еден син на майка,
сега они барат крџвнината.
Елай, елай, брато, да вечераме,
за крџвнина, брато, колай бива.
Сестра има, брато, девет сина,
едно сине майка ке прежали.
Цел нощ седи майка, солзи рони,
кое сине майка да прежали...
Прежалила сестра най-малото,
най-малото, майка, най-убавото.*

Наскоро я гледах в youtube в невероятно изпълнение на една бюрмска певица. Освен че ми разби сърцето и че се настани неизтриваемо в мисления концерт, който звучи непрекъснато в ума ми, тази песен ме накара да поровя из нета. Открих, че всичко страшно, което съм си помислила, е вярно.

В нашия НИМ има трицветно знаме — червена (най-отгоре), зелена и бяла хоризонтални ивици, заобиколено е от сърмени ресни. Върху зелената ивица с релефна везба е изработен коронован изправен хералдически лъв, зад който е извезан надпис: „Правдина се добива съ

кръвнина“. От епичните времена за освобождението на многострадална Македония, началото на XX век.

Над 390 ученици не посещават учебни занятия в училищата в Албания заради страх от кръвно отмъщение, съобщи македонската агенция Макфакс, цитирана от БТА. (Сега!) Става въпрос предимно за ученици от северната част на Албания, където кръвното отмъщение е често срещано явление. Ако представител на един род бъде убит, роднините му имат не просто правото, а законовото задължение да отмъстят за смъртта му, като убият член на обвинения в кръвопролитие род. Душата на убития не може да намери покой, докато не бъде отмъстена с кръв. „Кръвта никога не се губи“, повелява Канунът на албанския деспот Лек III Дукагини (1410–1481). Петнадесети век... сега е XXI, или аз греша?

Кръвното отмъщение е характерно за югозападните Балкани, особено сред албанците в Косово и сред славяните в Черна гора. През 2005 г. 65-годишният черногорец Драго Калуджерович уби 36-годишния Райко Маркович в Цетине, за да отмъсти за сина си, убит от Маркович преди 14 години. Калуджерович трябвало да изчака убиецът да излежи 10-годишната си присъда. Бащата на Маркович се самоубил от срам, а Калуджерович се самоубил, след като отмъстил за своя син.

Кръвното отмъщение било познато и на славяни, и на прабългари. В писмото си до папа Николай I цар Борис I го пита позволено ли му е да съди углавните провинения. Въпросът показва, че правораздавателната компетентност на българския княз не е била безспорна. А това е убедително указание, че по времето на цар Борис I частното отмъщение (кръвната мъст) е продължавало да съществува. Правото да налагат това наказание е принадлежало на мъжете, годни да носят оръжие, и на бащата или на старейшината. Кръвното право е наследствено. Цар Борис I избива 54 болярски рода за потушаване на бунта на болярите през началото на 865 г., така елиминира заплахата за

себе си и престола и се предпазва от отмъщение, което според закона е задължително.

Кръвното отмъщение е древен обичай, формирал се в родово-племенния обществен строй, тъй като едно убийство тогава водело до нарушаване на численото равновесие, до обществено и икономическо разбъркване. Вярвало се, че не се ли организира отмъщението, за убития нямало покой на другия свят. „Наказателното“ отмъщение невинаги приключвало веригата от причини и следствия и нерядко на свой ред давало повод да се търси ново възмездие. За да се избегне кръвопролитие, състоятелните хора започнали да се откупват чрез преговори с рода на потърпевшия. При съгласие на страните претенцията за кръвната разплата била заменяна с откуп. Тази форма допринася да се намали броят на престъпленията, но все пак тя е преимущество на богатите. Онзи, който не можел да плати, бил наказван с кръвно отмъщение според народното обичайно право.

Песента добре знае истината. Кръв за кръв. Десет-единадесет века след цар Борис I. Нарочно ще избегна да размишлявам и за ужаса на сестрата, и за ужаса на майката, и за ужаса на брата, сложил началото на смъртоносни събития. Така ми домъчня за онова „най-малото, най-убавото“... най-невинното. Песента не казва дали братът е приел жертвата. Дано да не е.

Послепис. Пуснах този текст в hulite.net (там съм *copie*) и той се обогати от коментарите. Хората бяха истински развълнувани, някои знаеха песента, но съпреживяха, други не, но се потресоха. Какво добавихме в нета?

El Toro: Преди години, когато се заслушах в текста на тази песен, бях ужасен! Направо не ми се вярваше, че една майка ще бъде склонна да прежали рожба заради зулума на своя брат!

corie: Опитвам се да си обясня: може би той е малкият брат, отгледан от сестрата (тя има 9 деца, той очевидно е ерген, щом го кани на вечеря). Много по-малък вероятно, и за сестрата ще е винаги „първото ѝ дете“... така мисля. Това е известно оправдание за нейната постъпка.

joy_angels: Мисля си, че съвременният човек е много почувствителен... по-страхлив дори. Ох... как да ги намеря тези думи. Някак си смъртта е била по-неразделна част от ежедневието на хората — войни, болести, стари хора, които умират в съседната стая или дори в тази, деца, които умират едно след друго от треска или „уроки“. Далеч съм от мисълта, че хората са били по-безразлични или по-коравосърдечни... по-земни са били някак, знам ли и аз. Искам някак да оправдая майката, иначе не ми го побира главата.

corie: Смъртта е била по-естествено събитие, и аз мисля така. Хората са умирали и по-млади, и от болести, които днес се лекуват изцяло. Не по-коравосърдечни, а по-прагматични са били. От девет родени деца на моите баба и дядо, седем са оцелели. Раждали са по много, за да има, заради високата смъртност. Това е масово поведение на семействата допреди „социндустриалната революция“.

pc_indi: Другото, което не по-малко ме ужасява, свързано с тази песен, е, че много хора люлеят едва ли не ритуално хоро на нея по време на различни празнични поводи, по заведения и сбирки! Вижда ми се някакъв абсолютен абсурд! Закачени един за друг, едни нахилени, позачервили бузи от алкохол, люлеят се там...

corie: Опростачането... Ами прочутата „Назад, назад, моме Калино...“ — дългият „шоумен“ ѝ промени думите, и Володя Стоянов го последва... много ме е яд! Защото последният, възловият куплет е диаметрално противоположен (според бабиното пеене героинята е Мария):

*Назад, назад, либе Марио, не оди ти подир мен!
Че тамо имам жена и деца, не могам да ги оставам!
Море, я ке стана на върла чума, ке морам да ги
изморам!
Море, я ке стана на върла чума и пак при тебе ке
додам!*

К'во гледане на „дечиня“, к'ви измислици... Това е ампутация на драматичното.

anonimarkrifoff: Други неща ми се завъртяха из главата. Братът най-вероятно е ерген. Освен това той е продължител на рода, а не сестрата — мисията е негова и трябва да бъде опазен. Ситуацията изисква жертвоприношение — мирът не е безплатен. С какво се прави то? С агне, с невинност. Най-малкото, най-хубавото, и без това не се знае дали то ще оцелее и ще порасне като другите. Безкрайно жестоко — точно толкова, колкото и постъпката на тракийките, които, бягайки с челядта си към България, са изоставяли или удушавали най-малкото.

За да оцелее родът.

Издание:

Автор: Бинка Пеева

Заглавие: Наръчник за кандидат-министерши

Издание: Първо

Издател: ИК „Милениум“

Град на издателя: София

Година на издаване: 2011

Тип: сборник разкази; есета

Националност: Българска

Печатница: Инвестпрес

ISBN: 978-954-515-137-8

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/2353>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.